

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ FARKLI ERGENLERİN
CİNSİYETLERİNE GÖRE PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI, SOSYAL
KAYGILARI VE ANNE BABA TUTUM ALGILARININ İNCELENMESİ**

Özge CANOĞULLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ FARKLI ERGENLERİN
CİNSİYETLERİNE GÖRE PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI, SOSYAL
KAYGILARI VE ANNE BABA TUTUM ALGILARININ İNCELENMESİ

Özge CANOĞULLARI

Danışman: Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2014

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Songül TÜMKAYA

Üye: Doç. Dr. Meral ATICI

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
...../...../2014

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ FARKLI ERGENLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI, SOSYAL KAYGILARI VE ANNE BABA TUTUM ALGILARININ İNCELENMESİ

Özge CANOĞULLARI

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY

Ağustos 2014, 123 sayfa

Bu araştırmada internet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını ve internet kullanımı konusundaki görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırma 9, 10 ve 11. sınıfa devam eden 344 kız ve 300 erkek olmak üzere toplam 644 ortaöğretim öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla “İnternet Bağımlılık Ölçeği” (Young, 1996), “Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği” (Deci ve Ryan, 2000), “Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği” (Watson ve Friend, 1969) ve “Anne-Baba Stilleri Ölçeği” (Sümer ve Güngör, 1999) kullanılmıştır. Ayrıca “İnternet Bağımlılık Ölçeği” nden yüksek puan alan yedi, düşük puan alan sekiz toplam 15 öğrenciyle araştırmacı tarafından geliştirilen “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada internet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygı düzeyleri ve anne-baba tutum algılarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı iki faktörlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük ergenlerden yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucu elde edilen veriler için ise içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeyleri ve cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları (ilişki, yeterlik, özerklik) ve anne baba tutum algılarında (kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol) anlamlı bir farklılaşma olmadığı fakat internet bağımlılık düzeyi açısından anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin yüksek olanlara göre daha fazla özerklik, yeterlik ve ilişki

ihtiyacına sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca bağımlılık düzeyi düşük ergenler anne ve babalarını kabul edici/ilgili algılarken, bağımlılık düzeyi yüksek ergenler otoriter olarak algılamıştır. İnternet bağımlılık düzeyi ve cinsiyetlerine göre ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Bağımlılık düzeyi düşük olan kız ergenlerin bağımlılık düzeyi yüksek olan kızlara göre ve bağımlılık düzeyi yüksek erkek ergenlerin, bağımlılık düzeyi düşük erkeklere göre daha yüksek sosyal kaygıya sahip oldukları gözlenmiştir.

Görüşme verilerinin analiz sonuçlarına göre, internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin, bağımlılık düzeyi düşük ergenlere göre interneti daha erken yaşta ve daha sık kullandıkları, teknolojik gelişime paralel olarak internette geçirdikleri süreyi artırdıkları görülmüştür. Aynı zamanda bağımlılık düzeyi yüksek ergenler interneti sosyal paylaşım ve oyun sitelerine girmek amaçlı kullanırken, bağımlılık düzeyi düşük ergenler ödev ve araştırma yapma amacıyla kullanmaktadırlar. Bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internette iken zamanlarını sınırlandırmakta sıkıntı çektikleri ve davranışlarını denetleyemedikleri, internette olmadıkları zaman kendilerini sinirli ve sıkılmış hissettikleri, aynı zamanda girdikleri sosyal ortamlarda da internetten kopamadıklarını görülmüştür. Bağımlılık düzeyi düşük ergenlerin ise internetle ilgili konularda kendilerini denetleyebildikleri ve internet dışında ilgilendikleri hobilerinin ve uğraşlarının olduğu gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: İnternet bağımlılığı, psikolojik ihtiyaçlar, sosyal kaygı, anne baba tutumları

ABSTRACT

EXAMINATION OF ADOLESCENTS WITH DIFFERENT LEVELS OF INTERNET ADDICTION IN TERMS OF PSYCHOLOGICAL NEEDS ACCORDING TO GENDER, SOCIAL ANXIETIES AND PERCEPTION OF PARENTAL ATTITUDES

Özge CANOĞULLARI

Master Thesis, Department of Educational Sciences

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY

August 2014, 123 pages

The purpose of this study is to reveal about whether or not adolescents' psychological needs according to gender, social anxieties and perception of parental attitudes vary with high and low levels of internet addiction and adolescents' views about the use of the internet.

The research is conducted with a survey on 644 high school students, 344 girls and 300 boys who attend 9th, 10th and 11th grades. "Scale of Internet Addiction" (Young, 1996), "Scale of Instinctual Psychological Needs" (Deci and Ryan, 2000), "Scale of Social Avoidance and Distress" (Watson and Friend, 1969) and "Scale of Parental Attitude" (Sümer and Güngör, 1999) are used to obtain data for the research. Additionally, seven students who scored high and eight students who scored low in the "Scale of Internet Addiction" were interviewed using "Semi-Structured Interview Form" developed by the researcher. In the research, whether the psychological needs according to gender, social anxiety levels and perception of parental attitude in different levels of internet addict adolescents vary in a significant degree is examined using two factor variance analysis. The data obtained from high and low level internet addict adolescents by semi-structured interview is used for context analysis.

The research showed that adolescents' internet addiction levels and psychological needs according to gender (relationship, competence, autonomy) and perception of parental attitudes (acceptance/attention and strict supervision/control) did not differ in a significant degree but there was a differentiation from the point of internet addiction level. Adolescents with low levels of addiction had more autonomy, competence and

relationship needs compared to adolescents with high levels of addiction. Moreover, adolescents with low levels of addiction perceived their parents to be more accepting/attending while adolescents with high levels of addiction perceived their parents to be authoritarian. According to their internet addiction levels and gender, there was also significant difference in the social anxiety levels of adolescents. Adolescent girls with low levels of addiction compared to adolescent girls with high levels of addiction and adolescent boys with high levels of addiction compared to adolescent boys with low levels of addiction was observed to be socially more anxious.

According to the results of the analysis of interview data, adolescents with high levels of internet addiction were observed to use the internet in earlier ages and more frequently, increasing the time they spend on the internet correspondingly to the technological improvements compared to adolescents with low levels of addiction. Also, while adolescents with high levels of internet addiction was use the internet for social networking and gaming websites, adolescents with low levels of addiction used the internet for doing homework and research. It was observed that adolescents with high levels of addiction had trouble limiting the time they spend and controlling their behaviour, feeling angry and bored when they are not on the internet. Furthermore, they could not detach from the internet in social occasions they encounter. On the other hand, adolescents with low levels of addiction were observed to be better able to restrain themselves about internet and had hobbies and pursuits beside the internet.

Keywords: Internet addiction, psychological needs, social anxiety, perception of parental attitudes

ÖNSÖZ

Bu araştırma internet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını ve internet kullanımı konusundaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Başta beni destekleyen, araştırmamın gerçekleşmesinde büyük katkıları bulunan ve tez süreci boyunca bana eleştiri ve önerileriyle yardımcı olan danışmanım Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY'a, fikirleriyle ve önerileriyle bana yön veren değerli jüri üyelerim Prof. Dr. Songül TÜMKAYA ve analizler konusunda da bana yardımcı olan Doç. Dr. Meral ATICI'ya, süreç boyunca görüşlerini aldığım Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY'a, Doç. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER'e ve Yrd. Doç. Dr. MEHMET KARAKUŞ'a, uygulamaya gittiğim bütün okullarda bana yardımcı olan psikolojik danışmanlara, ölçme araçlarının ve araştırma raporunun basımında yardımcı olan Mehmet GİRİŞ ve EĞİTİM FOTOKOPİ çalışanlarına, Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına ve araştırmaya destek sağlayan Çukurova Üniversitesi Araştırma Fonu Saymanlığı'na (EF2013YL25) teşekkür ederim.

Ayrıca her zaman yanımda olduklarını bildiğim, bana sürekli destek olan ve beni her daim özel hissettiren anneme ve babama, süreç boyunca bilgisayar ile ilgili konularda bana yardımcı olan Bilgisayar öğretmeni kardeşim Emre CANOĞULLARI'na ve tezimi tamamlama sürecinde beni sürekli motive eden ve fikirleriyle bana rehber olan öğretmen arkadaşım Fetva KUZU ÇEVİRİM'e teşekkür ederim.

Özge CANOĞULLARI

Ağustos, 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
EKLER LİSTESİ.....	xv

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Sınırlılıklar.....	7
1.4. Sayıtlar.....	7
1.5. Tanımlar.....	7
1.6. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	8

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Kuramsal Açıklamalar.....	10
2.1.1.Bağımlılık ve İnternet Bağımlılığı.....	10
2.1.2. İnternet Bağımlılığının Tanı Ölçütleri.....	12
2.1.3. İnternet Bağımlılığını Açıklayan Kuramlar.....	16
2.1.4. Psikolojik İhtiyaçlar.....	19
2.1.5. Sosyal Kaygı/Anksiyete.....	22
2.1.6. Anne-Baba Tutumları.....	25
2.1.6.1. Otoriter Anne-Baba Tutumu.....	27
2.1.6.2. İzin Verici/Hoşgörülü Anne-Baba Tutumu.....	28
2.1.6.3. İzin Verici/İhmalkâr Anne-Baba Tutumu.....	29
2.1.6.4. Demokratik Anne-Baba Tutumu.....	30
2.2.İlgili Araştırmalar.....	31
2.2.1.İnternet Bağımlılığı İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	31

2.2.2. İnternet Bağımlılığı İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar.....	38
---	----

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	48
3.2. Evren ve Örneklem	48
3.3. Veri Toplama Araçları	52
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	52
3.3.2. İnternet Bağımlılığı Ölçeği/Testi (Young's Internet Addiction Test)	52
3.3.3. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Intrinsic Need Satisfaction Scale).....	54
3.3.4. Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği (Social Avoidance and Distress Scale).....	54
3.3.5. Anne-Baba Stilleri Ölçeği (Parenting Style Scale).....	56
3.3.6. Görüşme Formu	57
3.4. Verilerin Toplanması	57
3.5. Verilerin Analizi	58

IV. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Farklı Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Psikolojik İhtiyaçlarına (Özerklik, Yeterlik ve İlişki) İlişkin Bulgular	60
4.1.1. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Özerklik İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular	60
4.1.2. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Yeterlik İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular	61
4.1.3. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre İlişki İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular	63
4.2. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Farklı Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	64
4.3. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Farklı Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Anne ve Baba Tutum Algılarına İlişkin Bulgular.....	66

4.3.1. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Annelerinden Algıladıkları Kabul/İlgi Tutumuna İlişkin Bulgular.....	66
4.3.2. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Annelerinden Algıladıkları Denetim/Kontrol Tutumuna İlişkin Bulgular.....	68
4.3.3. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Tutumuna İlişkin Bulgular	69
4.3.4. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Babalarından Algıladıkları Denetim/Kontrol Tutum Puanına İlişkin Bulgular	71
4.4. Görüşme Analizine İlişkin Nitel Bulgular	72
4.4.1. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Başlama Yaşlarının, İnterneti Kullanım Sıklıklarının ve İnterneti En Sık Kullandıkları Dönemlere İlişkin Bulgular.....	72
4.4.2. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Teknolojik Gelişime Bağlı Olarak Kullandıkları Cihaz ve İnternette Geçirdikleri Zamana İlişkin Bulgular.....	74
4.4.3. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnterneti Kullanma Amaçlarına İlişkin Bulgular	76
4.4.4. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenler Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular	76
4.2.5. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternet Olmadığında veya İnternete Erişim Sağlayamadıklarındaki Duygu Durumlarına İlişkin Bulgular.....	77
4.4.6. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Arkadaşlarıyla Bir Araya Geldiklerinde Paylaştıkları Konulara İlişkin Bulgular	78
4.4.7. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Bağlanırken ve İnternette İken Yaşadıkları Duygulara İlişkin Bulgular.....	78
4.2.8. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Ayırdıkları Zaman Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	80

V.BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. İnternet Bağımlılık Düzeyi Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Psikolojik İhtiyaçlarına (Özerklik, Yeterlik ve İlişki) İlişkin Tartışma ve Yorum..	81
5.2. İnternet Bağımlılık Düzeyi ve Cinsiyete Göre Ergenlerin Sosyal Kaygılarına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	82
5.3. İnternet Bağımlılık Düzeyi ve Cinsiyete Göre Anne ve Baba Tutum Algılarına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	83
5.4. Araştırmadan Elde Edilen Nitel Bulgulara İlişkin Tartışma ve Yorum.....	84
5.4.1. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Başlama Yaşlarına, İnterneti Kullanım Sıklıklarına ve İnterneti En Sık Kullandıkları Döneme İlişkin Tartışma ve Yorum	84
5.4.2. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Teknolojik Gelişime Bağlı Olarak Kullandıkları Cihazlara ve İnternette Geçirdikleri Zamana İlişkin Tartışma ve Yorum	87
5.4.3. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnterneti Kullanma Amaçlarına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	87
5.4.4. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Tartışma ve Yorum.....	90
5.4.5. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternet Olmadığında veya İnternete Erişim Sağlayamadıklarındaki Duygu Durumlarına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	90
5.4.6. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Arkadaşlarıyla Bir Araya Geldiklerinde Paylaştıkları Konulara İlişkin Tartışma ve Yorum.....	91
5.4.7. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Bağlanırken ve İnternette İken Yaşadıkları Duygulara İlişkin Tartışma ve Yorum	92
5.4.8. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Ayırdıkları Zaman Konusundaki Görüşlerine İlişkin Tartışma ve Yorum...	93

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	95
6.2. Öneriler	97

6.2.1. Uygulamalar Açısından Öneriler	97
6.2.2. Yapılacak Çalışmalar Açısından Öneriler	98
KAYNAKÇA.....	100
EKLER.....	115
ÖZGEÇMİŞ.....	123

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine, Sınıf Düzeylerine ve Sosyo- Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları.....	50
Tablo 2. Görüşmeye Katılan Öğrencilerin İnternet Bağımlılık Düzeylerine, Cinsiyetlerine ve Ölçeklerden Aldıkları Puanlara Göre Dağılımları.....	51
Tablo 3. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyet Göre Özerklik Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	60
Tablo 4. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Özerklik İhtiyacı Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	60
Tablo 5. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Yeterlik Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	63
Tablo 6. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Yeterlik İhtiyacı Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	62
Tablo 7. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre İlişki Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	63
Tablo 8. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre İlişki İhtiyacı Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	64
Tablo 9. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Sosyal Kaygı Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	65
Tablo 10. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Sosyal Kaygı Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	65
Tablo 11. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Annelerinden Algıladıkları Kabul/İlgi Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	66
Tablo 12. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Annelerinden Algıladıkları Kabul/İlgi Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	67
Tablo 13. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Annelerinden Algıladıkları Denetim/Kontrol Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	68

Tablo 14. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Annelerinden Algıladıkları Denetim/Kontrol Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	69
Tablo 15. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	70
Tablo 16. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	70
Tablo 17. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	71
Tablo 18. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	72
Tablo 19. Ergenlerin İnternete Başlama Yaşları, İnterneti Kullanım Sıklıkları ve İnterneti En Çok Kullandıkları Dönem.....	73

EKLER LİSTESİ**Sayfa**

EK 1. Kişisel Bilgi Formu.....	115
EK 2. İnternet Bağımlılık Ölçeği	116
EK 3. Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği.....	117
EK 4. Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği.....	118
EK 5. Anne/Baba Stilleri Ölçeği	120
EK 6. Görüşme Formu	122

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem

İnternetin dünyada ve ülkemizde kullanılmaya başlaması ile birlikte geçen sürede hızla yaygınlaştığı ve günümüz insanının yaşamının önemli bir bölümünü kapsadığı görülmektedir. İnsanlar internetin sağladığı kolaylıklar sayesinde istedikleri bilgiye anında ulaşabilmekte ve çevrimiçi olarak çok uzakta olan bir akrabasıyla veya arkadaşıyla haberleşme fırsatı bulabilmektedirler. Fakat son zamanlarda başta ergenler olmak üzere her yaştan insanın, girdikleri ortamlarda ellerinden telefonlarını düşürmedikleri ve gerçek dünyayla bağlantı kurmak yerine ellerinin altındaki sanal dünya yoluyla kendilerini ifade ettikleri de dikkat çekmektedir. İnternetin yararları olduğu kadar zararları olduğu ve aşırı kullanımın problemlere yol açtığı görülmektedir.

İnternetin aşırı ve olumsuz kullanımına yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde dünyada birçok ülkede özellikle ergenlerde bu kullanımın arttığı ve risk oluşturduğu gözlenmektedir (Cao & Su, 2007; Chen & Ko, 2008; Durkee, Kaess, Carli, Parzer, Wasserman, Floderus, Apter, Balazs, Barzilay, Bobes, Brunner, Corcoran, Cosman, Cotter, Despalins, Graber, Guillemine, Haring, Kahn, Mandelli, Marusic, Mészáros, Musa, Postuvan, Resch, Saiz, Sisask, Varnik, Sarchiapone, Hoven, Wasserman, 2012; Hooi, 2010; Kuss, Griffiths, Karila & Billieux, 2013; Mossbarger, 2008; Yen, Yen, Chen, Chen & Ko, 2007). Ülkemizde de internet kullanımı giderek artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2013) verilerine göre ülkemizde hanelerin %49.1'i evden internete erişim imkânına sahiptir. Bu oran 2012 yılının aynı ayında %47.2 olarak saptanmıştır. Bilgisayar ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24'tür. Bilgisayar ve internet kullanımı tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksektir. Aynı zamanda, 2013 yılı ilk üç ayında (Ocak-Mart 2013) internet kullanan bireyler interneti en çok %75.6 ile online haber, gazete ya da dergi okuma için kullanırken, bunu %73.2 ile internet üzerindeki sosyal gruplara katılma takip etmektedir.

İstatistikî sonuçların ortaya koyduğu gibi internet kullanım oranları ülkemiz genelinde hızlı bir artış eğilimi içindedir. İnternetin ev içinde ve internet kafe gibi toplumsal alanlarda kullanımının artması gençler arasında popülerlik kazanmasını

sağlamış, hatta internet gençlerin sosyal yaşamlarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir (Ulusoy, 2008, s.4).

Gençler eğlenmek, rahatlamak veya sosyal etkileşim amaçlı interneti kullandıkları gibi stresten kaçma, içinde bulunulan zamandan uzaklaşma, gerçek hayattan kaçma ve serbest olma gibi nedenlerden dolayı da internet kullanmayı tercih etmektedirler. Geliştirici olmayan ve amacı dışında gereğinden fazla kullanıldığında zararları olabilecek bu amaçlar zamanla problemlili kullanıma dönüşmeye başlamaktadır (Ayas, Çakır ve Horzum, 2011).

Özellikle okul çağındaki gençlerde oldukça sık rastlanan internetin problemlili kullanımının, bireyin hem akademik hem de kişisel gelişimini negatif yönde etkilediği ve genci bağımlılı hale getirdiği ifade edilmektedir (Cengizhan, 2005). Teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte internetin kötüye kullanımı ya da bağımlılığından söz edilmekte ve günümüzde ciddi bir sorun haline geldiği görülmektedir. Kuloğlu (2001) çevrimiçi değilken, internette yapılan aktivitelerin hayalinin kurulması, internet kullanımının artan oranlarda devam etmesi, internette planlanandan daha fazla zaman geçirilmesi, internet kullanımı hakkında aile ya da arkadaşlara yalan söylenmesi, internetin günlük hayattaki problemlilerden kaçmak için bir araç olarak kullanılmasının internet bağımlılığının tipik davranışları olarak görüldüğünü belirtmektedir.

İnternet bağımlılığı hakkında ilk çalışmayı yapan kişi olan Young (1996), internet kullanımını DSM IV'un kumar bağımlılığı ölçütlerini uyarlayarak araştırmış ve internet bağımlılığını sarhoş edici madde içermeyen bir dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlamıştır. Young'ın ardından birçok araştırmacı internet bağımlılığı kavramını tartışmış, tanımlamaya çalışmış ve çeşitli testler geliştirerek bu konuyu araştırmışlardır. Davis (2001) internet bağımlılığını, problemlili internet kullanımı olarak tanımlamış ve uyumsuz düşünce ve patolojik davranışları içeren bir psikiyatrik durum olarak ifade etmiştir. Morahan-Martin ve Schumacher (2000) ise patolojik internet kullanımı terimini kullanmış ve bu durumu, internetin yoğun kullanılması, bu kullanımın kontrol altına alınamaması ve kişinin yaşamına ciddi zarar vermesi olarak açıklamıştır. Ülkemizde ise bu konu 2000'li yıllarda araştırmacıların ilgisini çekmeye ve araştırmaların konusu haline gelmeye başlamıştır (Ceyhan, Ceyhan ve Gürçan, 2007). Ülkemizde ergenler arasında internet kullanımının hızla yaygınlaşması ve ergenlerin ihtiyacı olan birçok gelişimsel aktivite ve ortamdan onları uzaklaştırıyor olması internet bağımlılığına yol açan (etkileyen) faktörlerin araştırılmasını gerekli hale getirmektedir.

Birçok araştırmaya konu olan internet kullanımının problemli hale gelmesi ve internet bağımlılığının ortaya çıkıyor olması, çocuk ve ergenlerin karşılanmamış bazı psikolojik ihtiyaçları ile ilgili olabilir. Yapılan araştırmalar, internet kullanımının yoğunlaşmasıyla beraber ergenlerin günlük hayatta karşılayabilecekleri birtakım psikolojik ihtiyaçlarını internet yoluyla karşılamaya yöneldiğini göstermiştir (Shen, Liu ve Wang, 2013). İnternet üzerinden ihtiyaçlarını doyurmaya çalışan ergen karşılanmamış ihtiyaçlar sonucu oluşan yoksunluk hissini de şiddetli biçimde yaşayabilmektedir. Deci ve Ryan (2000), psikolojik ihtiyaçların yeterince doyurulmaması durumunda, insanların psikolojik olarak rahatsızlanabileceklerini ve bunu telafi edebilmek için kendilerine zarar verici davranışların gelişebileceğini ileri sürmüşlerdir. İhtiyaçların doyurulması sürecinde internetin yoğun kullanımının beraberinde getirdiği olumsuz sonuçlar göz önüne alındığında ergenlerin bağımlılığa doğru sürüklenebileceği ve bu durumun aile ve arkadaş ilişkilerine önemli zararlar vereceği belirtilmektedir (Şahin ve Kesici, 2009).

Araştırmalar ebeveyn-ergen arasındaki ilişki ve anne-baba tutumlarının internete yoğun bir şekilde yönelmede önemli bir etken olduğunu ortaya koymuş ve bu konuya dikkat çekmişlerdir (Lee & Chae, 2007; Li, Garland & Howard, 2014; Xu, Shen, Yan, Hu, Yang, Wang, Kotha, Ouyang, Zhang, Liao, Zhang, Zhang & Shen, 2014). Bu araştırmalar ailelerini daha cezalandırıcı, daha az destek ve sevgi veren bireyler olarak algılayan ve aileleriyle iletişim kurmada güçlük çeken ergenlerin internet bağımlısı olmaya yatkın olduklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda ailelerin çocuklarının internet kullanımlarına karşı çelişkili davranışları da söz konusudur. Çoğu ebeveyn, bir yandan bilgisayarın ve internetin, ödevlere yardımcı olma ve kendini geliştirmeyi kolaylaştırıcı etkisinden dolayı çocukları için yararlı olduğunu düşünürken; öte yandan çocuklarının çevrimiçi risk ve tehlikelere maruz kalmasından da çok fazla kaygı duymaktadır (Livingstone & Bober, 2004; Shields & Behrman, 2000). Ailelerin çocuklarının internet kullanımına karşı derin endişeleri olduğu halde çocukların internet kullanımı üzerindeki aile etkisini araştıran sınırlı sayıda araştırma vardır (Livingstone & Helsper, 2008). Huang, Lu, Liu, You, Pan, Wei, He ve Wang'ın (2009) Çin'de lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada internet bağımlısı öğrencilerde aile ilgisinin az olduğu bulunmuştur. Cho ve Cheon de (2005) benzer şekilde güçlü ailesel bağın, ergenlerin riskli internet kullanımlarını azalttığını bulmuşlardır. Lei ve Wu (2007) da aile içinde güven ortamı olduğu sürece çocukta internet bağımlılığının olma olasılığının düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Yen, Yen, Chen, Chen ve Ko (2007) ise aile yapısının ergenlerin bağımlı davranışları üzerinde önemli bir role sahip olduğunu ve düşük aile işlevinin, yüksek ergen-ebeveyn çatışmasına neden olduğunu ortaya koymuşlardır. Aile içindeki hoşnutsuzluk ve tatminsizlik ile internet bağımlılık semptomları arasında yüksek bir ilişki olduğu da bulunmuştur (Lam, Peng, Mai & Jing, 2009). Xiuqin, Huimin, Mengchen, Jinan, Ying ve Ran (2010) da duygusal sıcaklığın, güvenin az olduğu, reddedilmenin ve cezanın fazla olduğu ailede büyüyen ergenlerin internet bağımlısı olmalarının muhtemel olduklarını belirtmişlerdir.

Aile içinde güven ortamının, karşılıklı sevgi ve iletişimin olmadığı; ceza, reddedilme ve baskının fazla olduğu durumlarda ergenin internet bağımlısı olma olasılığı daha yüksek olduğu gibi böyle ailelerde yetişen ergenlerin kendine olan güveni de azalmaya başlar. Kendine güvenmeyen ergen kendini toplum içinde ifade etmekte zorlanır ve sosyal ortamlardan kaygı duyarak kendini ifade edebileceği başka yollar aramaya başlar. Bir süre sonra ergen psikososyal iyilik halini sürdürmek için çevrimiçi sosyal etkileşimi yüz yüze etkileşime tercih etmeye başlamaktadır (High & Caplan, 2009). Çünkü sosyal kaygılı bireyler için insanlarla çevrimiçi iletişim kurmak, yüz-yüze iletişim kurmaktan daha kolaydır. İnternetteki çevrimiçi iletişim de insanlara gerçek hayatta karşılaşacakları problemleri telafi edebilmek için yüz-yüze iletişimden daha uygun olanaklar sağlar (Campanelli, 2009). Örneğin, internet kullanan birey yüz-yüze iletişimden kaçma ve sosyal kaygısıyla ilişkili endişe verici duygulardan kurtulma olanağına sahip olur. (Morahan-Martin & Schumacher, 2000). Araştırmalar da sosyal kaygılı bireylerin olmayanlara göre interneti sosyal etkileşim amacıyla daha çok kullandıklarını göstermiştir (Papacharissi & Rubin, 2000; McKenna ve Bargh, 2000; Peter, Valkenburg, & Schouten, 2006). Bu durum internetin sosyal kaygısı yüksek bireyler için bir fırsat olduğunu düşündürse de sosyal kaygının internet bağımlılığını tetiklemesi ve bağımlılığın artmasıyla birlikte sosyal kaygının da artması sonucunu doğurabilmektedir.

Yapılan araştırmalar da sosyal kaygılı bireylerin interneti sosyal ortamlardan uzaklaşmak için kullanmasının yanında, internet bağımlılığının sonucu olarak sosyal kaygı bozukluğunun oluşabileceğini göstermiştir (Ko, Yen, Yen, Chen ve Chen, 2012; Rosenthal, 2009). Ülkemizde yapılan araştırmalar da internet bağımlılarının %50'sinde başka bir psikiyatrik bozukluk bulunduğunu ortaya koymuştur. En sık rastlanan bozukluklar arasında madde kullanımı, depresyon, duygu durum bozukluğu ve anksiyete bozukluğu yer almaktadır (Odabaşıoğlu, Öztürk, Genç ve Pektaş, 2007).

Görüldüğü üzere internet bağımlılığı karşılanmamış psikolojik ihtiyaçlarla, olumsuz anne- baba tutumuyla ve sosyal kaygıyla yakından ilişkilidir. Son yıllarda yapılan araştırmalar da incelendiğinde, günümüzde internet bağımlılığının önemli bir sorun olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu konuya ilişkin özellikle ergenlerle ilgili önleyici çalışmaların geliştirilebilmesi amacıyla çeşitli psikolojik faktörlerin internet bağımlılığına olan etkileri araştırılmaktadır. Bu çalışmada da, internet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygı düzeyleri ve anne-baba tutum algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak ve internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin internet kullanımı konusundaki görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

A. Araştırmanın ilk amacı; internet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin (9., 10. ve 11. sınıf öğrencileri) cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygı düzeyleri ve anne-baba tutum algılarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemektir. Bu amaçlarla ilgili olarak araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçlarında (özerklik, yeterlik ve ilişki) anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 1.1. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre özerklik ihtiyaçlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 1.2. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre yeterlik ihtiyaçlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 1.3. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre ilişki ihtiyaçlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre sosyal kaygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre anne-baba tutum algılarında (kabul/ilgi ve denetim/kontrol) anlamlı bir farklılık var mıdır?

- 3.1. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre anne kabul/ilgi alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3.2. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre anne denetim/kontrol alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3.3. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre baba kabul/ilgi alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3.4. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre baba denetim/kontrol alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

B. Araştırmanın ikinci amacı; internet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin internet kullanımları konusundaki görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla ilgili olarak araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin internete başlama yaşı, interneti kullanım sıklıkları ve interneti en sık kullandıkları dönem farklılaşmakta mıdır?
2. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin teknoloji gelişimine bağlı olarak internet kullandıkları cihazlar ve internette geçirdikleri zaman değişmekte midir?
3. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenler interneti en çok hangi amaçla kullanmaktadırlar?
4. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenler boş zamanlarını nasıl değerlendirmektedirler?
5. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenler internet olmadığında veya internete erişim sağlayamadıklarında kendilerini nasıl hissetmektedirler?
6. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin arkadaşlarıyla paylaştıkları konular farklılaşmakta mıdır?
7. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenler internete en çok hangi duygular içerisindeyken girmekte ve internete bağlı oldukları zamanlar kendilerini nasıl hissetmektedirler?

8. İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin internete ayırdıkları zaman konusunda görüşleri nelerdir?

1.3. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 2013-2014 eğitim-öğretim yılı Adana Merkez ilçelerinde (Seyhan, Çukurova, Yüreğir ve Sarıçam) bulunan 9., 10. ve 11. sınıflara devam eden ve bu araştırmaya katılan Anadolu Lisesi öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırma bulguları benzer niteliklere sahip öğrencilere genellenebilir.
2. Araştırmanın değişkenleri olan internet bağımlılığı, psikolojik ihtiyaçlar, sosyal kaygı ve anne-baba tutumları kullanılan ölçeklerin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.4. Sayıtlılar

1. Öğrencilerin ölçekleri ve görüşme formunda yer alan soruları içtenlikle ve yansız bir şekilde yanıtladıkları kabul edilmektedir.
2. Araştırmanın gerçekleştirildiği çalışma grubunun sonuçların genellenmek istendiği evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.5. Tanımlar

Patolojik İnternet Kullanımı/İnternet Bağımlılığı: Kullanıcının çevrimiçi kullanımını kontrol yeteneğini, ilişkisel, mesleki ve sosyal problemlere sebep olacak derecede etkileyebilen, yeni ve genellikle tanınmamış klinik bir rahatsızlıktır (Young, 2007, s. 672).

Sosyal Kaygı/Kaçınma: Herhangi bir sebeple başkalarıyla birlikte olmaktan ve konuşmaktan kaçma ve bu ortamlardan kaçınma veya kaçınmak isteme arzusudur. (Watson & Friend, 1969, s. 449).

Psikolojik İhtiyaçlar: İnsanların varlıklarını sürdürebilmeleri, büyüyebilmeleri, geliştirebilmeleri ve sağlıklı olabilmeleri için gerekli olan ihtiyaçlardır Bunlar bağlılık, güvenlik, saygınlık kazanma, özgürlük ve özerklik, kendini gerçekleştirme, ait olma, sevmek, sevilme ve birlikte olma, saldırganlık, kendine güven, kabul edilme, onaylanma, hazza varma, elemekten kaçma gibi ihtiyaçlardır (Deci & Ryan, 2000, s. 227).

Anne-Baba Tutumu: Anne-baba tutumu, ebeveynlerin çocukları ile iletişim tarzlarını, stillerini ve onlara sağladıkları duygusal ortam içerisindeki davranışlarını içermektedir (Darling & Steinberg, 1993, s.76).

1.6. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

“Günümüzde ergenlerin yüz yüze iletişim yerine sanal ortamda iletişimi tercih ettikleri, günlük yaşamın gerektirdiği davranışları gerçekleştirmek yerine erteleyebildikleri, ihmal edebildikleri, zihinlerini sürekli internet ile meşgul ettikleri, günlerce internetin esiri oldukları ve aşırı kullanım gibi davranışlar sergileyebildikleri gözlenmektedir” (Ceyhan, 2011, s. 85). İnternet kullanımı konusunda yapılan çalışmalar da, internetin ergenler tarafından kötüye kullanımının giderek yaygınlaştığını göstermektedir (Kurtaran, 2008). “Ergenler internete bağımlı hale gelmeye en yatkın gruplardan biridir. Çünkü ergenlerin en belirgin özelliklerinden birisi merak duygusudur. İnternet ise onların merakını giderecek her türlü bilgiye erişim kolaylığı sağlamaktadır” (Kalkan ve Kaygusuz, 2013, s. 101). Özellikle günümüzde ergenlerin internette en çok tercih ettikleri aktiviteyi sosyal medya oluşturmaktadır. Facebook, Myspace, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri, Club Penguin, Second Life ve Sims gibi sanal oyun siteleri, YouTube gibi video siteleri ile bloglar ergenlere sosyal etkileşim fırsatı sunmaktadır. Bu siteler ergenler için eğlence ve iletişim portalı oluşturmakta ve günümüzde zamanla kullanımı artmaktadır (O’Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011).

Ergenler için plansız, amaçsız internet kullanımı ise bir süre sonra bilgi kirliliğine dönüşebilmektedir. Her an karşısına çıkabilen, koruma programlarından yoksun bağlantılar, onları açtıkları her sayfada gereksiz bilgilerle ve istenmedik görsellerle karşı karşıya getirmektedir. Belki de başlangıçta sadece arkadaşlarla görüşmek, haber okumak ya da ödev yapmak gibi masum sebeplerle yapılan başlangıçlar onlara yeni ve farklı bir dünyanın fırsatlarını sunmaktadır. Eğlence anlayışındaki esnek yapı ve heyecan arayışı ise onları bu konudaki tehlikelere karşı açık bir hedef haline getirebilmektedir (Kalkan ve Kaygusuz, 2013, s.101). Bu sebeple ailelerin internet sitelerinin doğası hakkında farkındalığının olması ve çocuklarına sağlıklı ortam hazırlamaları önemlidir.

İnternet kullanımının bu derece yaygınlaşması ve bağımlılık riskinin artması anne ve babalarla beraber eğitim kurumlarında çocuk ve gençlerin sağlığından sorumlu olan başta okul psikolojik danışmanları olmak üzere okul yöneticileri ve öğretmenleri de yakından ilgilendirmektedir. Ayrıca konunun giderek artan önemi ilgili disiplinlerde

alışan bilim insanlarını da araştırma yapmaya itmektedir. Araştırmacılar ergenlerde internet kullanımının ve buna bağlı olarak internet bağımlılığı ya da problemli/patolojik kullanımının hızla artmasının, hem önleyici ve koruyucu hem de tedavi edici müdahalelerin geliştirilmesini gerekli kıldığını belirtmekte, sağlıklı çocuk ve gençler yetiştirmek için ergenlerin internet kullanımı ve ruh sağlıkları arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir (Ceyhan, 2008; Tarı, Cömert ve Kayıran, 2010).

İnternet bağımlılığının artmasıyla birlikte psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklar da artmaktadır. Bu problemler göz önünde bulundurulduğunda ergenlik dönemindeki bireyleri daha çok etkileyeceği görölmektedir. Ülkemizdeki genç nüfusun fazla olması ve bu nüfusun potansiyel internet bağımlıları olmaları durumu düşünöldüğünde, bu konuda yapılacak betimsel nitelikte çalışmalar önemli görölmektedir. Özellikle internet bağımlılığını etkileyen ve tetikleyen durumların araştırılması ve bu konuda önleyici çalışmaların artması geleceğin önemli problemlerinden biri olarak görölen internet bağımlılığının azalmasına katkı sağlayabilecektir.

Yapılan alışmalar incelendiğinde internet bağımlılığının daha çok farklı lise türlerinde okuyan öğrenciler üzerinde araştırıldığı görölmüştür. Bu çalışmada farklı olarak Türkiye’de ortaöğretim kurumları sınavına giren öğrencilerin çoğunu geride bırakmış ve üniversitede akademik eğitim almak için geleceğine dair ön karar vermiş yüksek puanla öğrenci alan Anadolu Lisesi öğrencileriyle çalışılmıştır. Belirli bir başarıyı yakalayan bu öğrencilerin internete ilişkin tutumlarını saptamak ve internet bağımlılıklarının ne düzeyde olduğunu belirlemek amaçlanmaktadır. Aynı zamanda bu çalışmanın amacı internet bağımlılığına ilişkin risk faktörlerini incelemek ve bağımlı ergenlere ilişkin özelliklerin neler olabileceğini belirlemektir. Çalışmanın ergenlerde internet bağımlılığı ve yol açıcı faktörler konusunda yeni araştırmacılara ve uygulayıcılara rehberlik etmesi, internet bağımlılığı konusunda yapılabilecek yeni çalışmalara zemin hazırlayabilmesi ve uzmanlara gerekli müdahaleler konusunda kaynaklık etmesi beklenmektedir. Aynı zamanda elde edilecek bulguların okullarda çalışan psikolojik danışmanlara, öğrencilerle ve velilerle yapacakları yönlendirme ve danışma çalışmaları, planlayacakları grup ve sınıf rehberliği uygulamaları ve verecekleri veli seminerleri açısından yararı olacağı ve okullardaki PDR hizmetlerine katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde internet bağımlılığı, psikolojik ihtiyaçlar, sosyal kaygı ve anne-baba tutumları ile ilgili kuramsal açıklamalar yer almaktadır.

2.1.1. Bağımlılık ve İnternet Bağımlılığı

Bağımlılık terimi alkol, sigara, esrar, kokain gibi kimyasal madde kullanımını akla getirmektedir. Bağımlılıkla ilgili tanımlar incelendiğinde ‘yabancı maddelerin vücuda alınması’nın ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda insanların yemek yeme, para harcama, alışveriş yapma, cep telefonu ve bilgisayar kullanımı gibi daha birçok konudaki alışkanlıklarında ve davranışlarında gözle görülebilir değişiklikler olmuştur. Bağımlılığın tek boyutlu bir kavram olmaktan çıktığı günümüzde bağımlılık tanımını yapmak oldukça zordur (Kalkan ve Kaygusuz, 2013, s.3).

Bağımlılık kavramı ile ilgili literatüre bakıldığında zaman karşımıza farklı tanımlar çıkmaktadır. Bu tanımlara göre bağımlılığın madde bağımlılığı ve bir davranışa olan bağımlılık olmak üzere iki temel düzeyde ele alındığı görülmektedir. Köknel (1998), madde bağımlılığını, bireyin bir besin, nesne ya da uyuşturucu madde karşısında bağımlı hale gelmesi olarak tanımlamaktadır. Çay, kahve, sigara, çikolata, uyuşturucu maddeler, alkol gibi maddelere bağımlılık genel olarak madde bağımlılığı kavramı altında incelenmektedir. Davranışsal/Bir Davranışa Bağımlılık ise, belirli bir davranışın, normal dışı düzen ve sıklıkla sergilenmesi sonucu bireyin bedensel, psikolojik ve toplumsal yapı ve işlevlerinde dengesini yitirmesi, düzeninin bozulması ve ortama uyum sağlayamaması şeklinde tanımlanmaktadır.

İnternet bağımlılığı, madde bağımlılığından farklı olarak davranışsal bağımlılıklar kapsamında ele alınmaktadır. Bireyin günlük yaşantısında zorunlu ya da zorunlu olmadan, bilinçli ya da bilinçli olmadan yaptığı bir takım davranış ve faaliyetler bulunmaktadır. Bunların bir kısmı zamanla bireyin yaşantısı içinde zamanla alışkanlık haline gelebilmektedir. Alışkanlık, belli bir zaman aralığında rutin olarak yapılan işlerdir. Alışkanlıklar, amaç ve faaliyetler arasındaki ilişki ile açıklanabilir. Bu ilişkiler, faaliyetin yapılma sıklığı ve amacın açık bir şekilde harekete geçirilmesi ile şekillenir (Aarts ve Dijksterhuis, 2000).

Mackert (2003) internet bağımlısı bireyler ile interneti kullanmayı alışkanlık haline getirmiş bireylerin kullanım amaçlarını karşılaştırarak aradaki farkı ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmaya göre, bağımlı bireyler interneti oyun, sohbet gibi amaçlarla kullanırken, internet kullanmayı alışkanlık haline getirmiş bireyler webde gezinmek, çevrimiçi mağazaları kullanmak, iş ve eğitim amaçlı kullanmaktadır. Ayrıca bağımlı olanlar için internet yaşamlarında daha büyük önem taşımaktadır. İnternet kullanmayı bağımlı ve alışkanlık haline getirmiş bireyler arasında ortaya çıkan en önemli fark ise bağımlı bireylerin interneti haftalık olarak daha fazla süreyle kullanmalarıdır. Batıgün ve Kılıç (2011) da, yaptıkları araştırmada internetin gün içerisinde uzun süreli ve iletişim amacıyla kullanımının, üst sosyoekonomik düzeyin, erkek olmanın, nörotizm, anksiyete ve somatizasyonun yüksek olmasının internet bağımlılığını yordayan değişkenler olduğunu belirtmişlerdir.

Bilimsel yazın incelendiğinde internetin problemli kullanımına yönelik birçok tanımlamaya rastlanmaktadır. Davis (2001)'e göre problemli internet kullanımı, uyumsuz düşünce ve patolojik davranışları içeren bir psikiyatrik durumdur. Morahan-Martin ve Schumacher (2000)'e göre, patolojik internet kullanımı, internetin yoğun kullanılması, bu kullanımın kontrol altına alınamaması ve kişinin yaşamına ciddi zarar vermesi durumudur.

Beard ve Wolf (2001), patolojik internet kullanımını; kişinin ev, iş, okul, sosyal ya da psikolojik yaşamında zorluk yaratan “aşırı kullanım” olarak tanımlamışlardır. Caplan'a (2002) göre ise, problemli internet kullanımı, duygudurum değişikliğini, çevrimiçi durumdayken algılanan sosyal faydaları, internet kullanımı ile ilgili olumsuz sonuçları, kompulsif internet kullanımını, çevrimiçiyken aşırı miktarda harcanan zamanı, internetten uzaktayken görülen yoksunluk belirtilerini ve çevrimiçi durumda algılanan sosyal kontrolü içeren çok boyutlu bir sendromdur. Kandell (1998) de Caplan'ın söylediklerine paralel olarak internet bağımlılığını, internet üzerindeki psikolojik bağımlılığa bağlamıştır ve bu bağımlılığın, internet ile ilgili faaliyetler üzerindeki kaynakları daha fazla kullanmayla, çevrimdışıyken hissedilen nahoş duygularla (örneğin, kaygı, depresyon, boşluk hissi), çevrimiçi olmaya artan tolerans geliştirmeyle ve sorunlu davranışları inkâr etmeyle karakterize olduğunu belirtmiştir.

Davis (2001), patolojik internet kullanımını özgül ve yaygın olmak üzere iki farklı şekilde tanımlamaktadır. Özgül patolojik internet kullanımı, internetin belirli bir fonksiyonuna bağımlı olan insanları içerir. Bu, çevrimiçi cinsel malzeme / hizmet, çevrimiçi açık artırma servisleri, çevrimiçi hisse senedi alım satım ve çevrimiçi kumar

oynamanın medya hesaplarında aşırı kullanılmasını içerir. Bu bağımlılıklar spesifik ve internetin yokluğunda ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Özgül patolojik internet kullanımı, internetin tek bir özelliğiyle ilişkilidir ve birden fazla internet fonksiyonlarından tamamen bağımsız bulunmaktadır. Yaygın patolojik internet kullanımı ise internet hakkında genel ve çok boyutlu aşırı kullanımı içerir. Ayrıca net bir hedef olmadan, çevrimiçi zaman israfını içerebilir. Çoğu zaman, yaygın patolojik internet kullanımı e-posta bağımlılığı ve çevrimiçi ‘sohbet’ ile ilişkili olabilir. Bunun, internetin sosyal yönü ile ilişkili olduğu varsayılmaktadır. Çevrimiçi iken oluşan sosyal temas/destek ve sanal sosyal yaşam için yoğun bir istek duyulur.

2.1.2. İnternet Bağımlılığının Tanı Ölçütleri

İnternet gibi ileri derecede karmaşık bir teknolojik aracın bağımlılığın tanımlanması ve ayırıcı tanısının yapılması oldukça güçtür. Bu nedenle klinisyenlerin normal ve patolojik internet kullanımının sınırlarını çizmek açısından dikkatli ve deneyimli olmaları gerektiği düşünülmektedir. Herhangi bir sınıflama sistemine henüz girmedeği ve üzerinde genel anlaşma sağlanmış bir tanımının olmaması nedeniyle kendine en yakın bozuklukmuş gibi düşünülen patolojik kumar oynama kriterleri Young tarafından uyarlanarak sekiz maddelik bir değerlendirme ölçeği oluşturulmuştur. Ayrıca Goldberg tarafından geliştirilmiş yedi maddelik DSM-IV sınıflama sistemine göre uyarlanmış bir tanı ölçeği de bulunmaktadır (Öztürk, Odabaşioğlu, Eraslan, Genç ve Kalyoncu, 2007, s. 38). Young ve Goldberg dışında internet bağımlılığı için tanı ölçütleri belirleyen başka araştırmacılar da mevcuttur.

Young’ın İnternet Bağımlılığı İçin Tanı Ölçütleri

Young (1996) kişide problemlili internet kullanımını, bir başka deyişle internet bağımlılığını tanımlayabilen kriterleri aşağıdaki sorularla ifade etmektedir:

- Zihniniz sürekli internet ile meşgul oluyor mu (internetteki bir önceki veya bir sonraki aktivitenizi düşünüyor musunuz)?
- Daha mutlu olmak için interneti zamanla daha uzun süre kullanma ihtiyacı duyuyor musunuz?
- Sürekli, internet kullanımını azaltmayı, kontrol etmeyi veya durdurmayı deneyip başarısız oldunuz mu?

- İnternet kullanımını azaltmayı veya durdurmayı denediğinizde huzursuzluk, sinirlilik, depresyon gibi duygular yaşadınız mı?
- İnternette genel olarak düşündüğünüzden daha uzun süre mi kalıyor musunuz?
- İnternet yüzünden önemli bir ilişkinizi, işinizi, eğitim veya kariyer fırsatınızı kaybetme tehlikesi yaşadınız mı?
- Aile üyelerinize, terapistinize veya yakınlarınızdan birine, internette kalma sürenizle ilgili yalan söylediğiniz oluyor mu?
- İnterneti problemlerinizden veya bazı rahatsız edici duygularınızdan (mutsuzluk, suçluluk, kaygı, depresyon gibi) kaçmak için bir araç olarak görüyor musunuz?

Young (1996), yukarıdaki kriterlerden beş ya da daha fazlasına “Evet” cevabını verenleri “İnternet Bağımlısı”; kalanları ise “Normal İnternet Kullanıcıları” olarak sınıflandırmıştır (s.238-239). Yukarıda belirtilen kriterlerden anlaşılmaktadır ki, internette gereğinden fazla zaman geçirme, internette harcanan zamanı gizleme, interneti daha iyi hissetmek için kullanma sonucu ortaya çıkan problemler kişiyi bağımlılığa doğru sürükleyebilmektedir.

Goldberg’in (1999) İnternet Bağımlılığı İçin Tanı Ölçütleri

Goldberg, Young’dan daha ayrıntılı bir şekilde internet bağımlılığı için tanı kriterleri belirlemiş ve bireyin bağımlı tanısını alabilmesi için 12 aylık bir dönemde aşağıdaki belirtilerden üçü veya daha fazlasının ortaya çıkması ve klinik olarak belirgin bir bozulmaya veya rahatsızlığa yol açması gerektiğini vurgulamıştır:

1. Aşağıdakilerden biriyle tanımlanan tolerans gelişimi:
 - a. İstenen keyfin alınabilmesi için belirgin olarak artan internet kullanım süresi
 - b. Sürekli olarak aynı sürelerde internet kullanımı ile alınan keyifte azalma
2. Aşağıda tanımlanan şekilde yoksunluk gelişmesi: Ağır ve uzun süreli internet kullanımı sonunda aşağıdakilerden en az iki tanesinin günler içinde ortaya çıkması (bir ay içinde ortaya çıkabilir) ve kişilerin bunlardan dolayı iş, sosyal ve önemli işlevsel alanlarda sıkıntı yaşaması:
 - a. Psikomotor ajitasyon

- b. Bunaltı
 - c. İnternette neler olduğu hakkında takıntılı düşünceler
 - d. İnternet hakkında fanteziler ve hayal kurma
 - e. İsteyerek ya da istemeyerek tuşlara basma hareketi yapma
 - f. Bu sıkıntılı durumlardan kurtulmak için internete veya benzeri servislere bağlanma
3. İnterneti planlanandan daha uzun süre kullanma
 4. İnternet kullanımını bırakmak veya denetim altına almak için sürekli istekli olma ama bunun boş çabayla sonuçlanması
 5. İnternet ile ilgili eylemlere çok uzun süreler ayırma (yeni web tarayıcıları ve programları denemek, dosyaları düzenlemek vb.)
 6. İnternet kullanımı nedeniyle önemli toplumsal mesleki etkinlikler veya boş zamanları değerlendirme etkinlikleri bırakma veya azaltma
 7. İnternet kullanımını, yol açtığı sorunlara (uykusuzluk, evlilik problemleri, işe ve randevulara geç kalma vb.) rağmen aşırı olarak devam ettirme (Akt. İnan, 2010, s.32).

Shapira, Lessig, Goldsmith, Szabo, Lazoritz, Gold ve Stein'in (2003)

Problemli İnternet Kullanımı İçin Tanı Ölçütleri:

Shapira ve diğerleri (2003) bireyin internet bağımlısı kabul edilmesi için aşağıdaki kriterlerden en az biriyle ortaya çıkan ve internet kullanımıyla ilgili yoğun zihinsel işleyişin olması gerektiğini vurgulamışlardır:

- İnternet kullanımını denetim altına alma çabalarının sonuçsuz kalması
- Planlandığından daha uzun süre internet kullanımı

Aynı zamanda bağımlı bireylerde internet kullanımı veya internetle ilgili aşırı zihinsel uğraşının; iş, sosyal yaşam veya diğer önemli alanlarda işlev kaybına ya da klinik belirtilere yol açtığını belirtmişlerdir. Aşırı internet kullanımının hipomani ya da mani epizodları sırasında ortaya çıkmadığını ve başka bir Eksen I bozukluğu ile daha iyi açıklanamayacağını da eklemişlerdir (Shapira ve diğerleri, s. 213).

Griffiths'in (1999) İnternet Bağımlılığı İçin Tanı Ölçütleri

Griffiths (1999), internet bağımlılarında gözlenen altı kriter tanımlamıştır:

Dikkat çekme (Salience): Belirli bir eylem, kişinin hayatında en önemli şey haline geldiğinde oluşur. Bu durum kişinin düşüncelerine, duygularına ve davranışlarına yansır. Örneğin, internet kullanıcıları internette değilken bile interneti kullanacakları zamanı düşünüp bu zamanı nasıl değerlendireceklerinin hayalini kurarlar.

Duygusal Değişim (Mood Modification): Bu durum, belirli bir etkinlik ile uğraşma sonucu kişinin öznel deneyimleriyle ilgili olup, bir baş etme yöntemi olarak görülebilir. Örneğin, bireyin internete bağlandığında kendisini daha canlı, enerjik ve mutlu hissetmesi.

Tolerans (Tolerance): Öncekilere benzer etkinin oluşması için, belirli eylemin dozunu arttırma sürecidir. Örneğin, internet kullanan bir birey başlangıçta daha az sürede istediği ruh haline erişebiliyorken zamanla internette geçirdiği vakti arttırarak o ruh haline erişmeye başlar. Bu da bağımlılığın artarak devam etmesine yol açar.

Yoksunluk Belirtileri (Withdrawal Symptoms): Bunlar belirli bir eylem devam etmediğinde ya da aniden kesildiğinde ortaya çıkan hoş olmayan duygular ya da fiziksel tepkilerdir. Örneğin, bir internet kullanıcısının internete girmesi engellendiğinde, kişide, huzursuzluk, titreme ve sinirlilik hallerinin oluşması ve buna paralel olarak saldırgan davranışlar sergilemesi.

Çatışma (Conflict): Bağımlı kişiler ile çevresindekiler arasındaki iş, sosyal yaşam, hobi ve ilgiler ile ilgili çatışmaları veya kişinin kendi içindeki çatışmaları kapsar. Örneğin, kişinin yapmak istediği bazı faaliyetleri veya çevresindekilerle birlikte geçireceği zamanı internette vakit geçirmek istemesi sebebiyle erteleme ve bu sebeple çatışma yaşaması.

Nüks Etme (Relapse): Belirli bir etkinliğin daha önceki belirtileriyle tekrar oluşması eğilimi olup, yıllar süren kaçınma ya da kontrolden sonra bağımlılığın tekrar en uç seviyesine dönülmesidir (Griffiths, 1999; s.246-247). Örneğin, internet bağımlısı olduğunun farkında olan bireyin bu bağımlılıktan belli bir sebeple (lise veya üniversite sınavına hazırlanma, aile baskısı vs.) kurtulmaya çabalaması ve internetten uzaklaşması fakat amacına ulaştığında veya onu engelleyen faktörler kalktığında öncekinden daha sık interneti kullanması.

2.1.3. İnternet Bağımlılığını Açıklayan Kuramlar

Bilişsel Davranışçı Model: Bu modelin temel varsayımı problemli internet kullanımının uygun olmayan davranışlara eşlik eden işlevsel olmayan bilişlerin ana kaynağı olduğudur. Modele göre anormal biliş ve düşünceler, buna uygun davranışlar ve bu durumun pekişmesi sonucunda kişide internet bağımlılığı gelişmektedir. Kişinin kendisini ve dünyayı olumsuz algılaması, düşük benlik değeri şeklindeki olumsuz bilişler davranışlardan önce başlamaktadır. Kişinin kendisi ile ilgili bilişleri arasında “Ben yalnızca internette iyiyim.”, “Çevrimdışıyken değersiz biriyim ama internetteyken değerli birisiyim.”, “Çevrimdışı olduğumda başarısızım.” gibi düşünceler yer almaktadır. Bu bilişleri geliştiren kişiler olumsuz duygularıyla baş edebilmek için internet kullanmaktadır. Olumsuz bilişsel şemalar internette şekillenir ve yeni uyumsuz bilişsel şemalar gelişir, bunlar da problem çözme, harekete geçme şeklindeki tepkileri engellemektedirler (Davis, 2001).

Dünyayla ilgili bilişsel çarpıtmalar belirli olayların genellenmesidir. Diğer bir deyişle, birey “İnternet bana saygı duyulan tek yer.”, “Sanal ortam dışında beni hiç kimse sevmiyor.”, “İnternet benim tek arkadaşım.”, “İnternet dışında insanlar bana kötü davranıyorlar.” diye düşünebilir. Buradaki gibi ya hep ya hiç düşünme tarzı şeklindeki bilişsel çarpıtmalar bireyin internet bağımlılığının kötüye gitmesine neden olmaktadır (Kalkan ve Kaygusuz, 2013, s. 131).

Sosyal Etkileşim Modeli: Caplan, Davis’in modelini temel alarak yeni bir model oluşturmuştur. Kişilik problemi olan veya psikiyatrik rahatsızlığı olan kişilerin internet bağımlılığına daha yatkın olduğunu ifade etmiştir. Caplan’ın teorisine göre; depresyon, sosyal izolasyon gibi problemleri olan kişiler, sosyal yaşamda kendilerini ifade edemediklerini düşünürler ve yüz yüze olmayan bir iletişimde kendilerini daha rahat hissederler. Bu kişilerin sosyal iletişim açısından olumsuz bilişleri vardır ve sanal iletişimi daha az tehdit edici olarak gördüklerinden yüz yüze iletişim kurmaktan kaçınırlar. Kendilerini sanal ortamda daha rahat hissettikleri için de interneti aşırı kullanırlar ve sonrasında internet bağımlılığı ortaya çıkar (Caplan, 2002).

Harry Stuck Sullivan ve Kişiler Arası İlişkiler Kuramı: Sullivan’a (1953) göre kişilik; “insan yaşamını yineleyen kişiler arası durumların kalıcı örüntüleri”dir. Kişiliğin varsayımsal bir kavram olduğunu ve kişiler arası ilişki durumları dışında incelenemeyeceğini sürekli olarak vurgulayan Sullivan, kişiliğin ancak insan bir ya da daha fazla kişiyle ilişki durumundayken ortaya çıkabileceğini belirtmiştir (Akt. İnanc ve

Yerlikaya, 2008, s. 136). Liu ve Kao (2007) da, internet bağımlılığını Harry Stuck Sullivan'ın kişilerarası kuramı doğrultusunda açıklamaya çalışmışlardır. Bu çalışmada Sullivan'ın kişilerarası kuramına dayanılarak olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin, olumlu kişilerarası ilişkilerle bağlantılı olduğu ve bunun da sosyal kaygının ortaya çıkmasını engellediği öne sürülmüştür. Ayrıca ebeveyn-çocuk ilişkisinin ve kişilerarası ilişkilerin internet bağımlılığı ile negatif yönde, sosyal kaygının ise internet bağımlılığı ile pozitif yönde ilişkili olduğu hipotezi sınanmıştır. Araştırmanın sonuçları hipotezi doğrulamış ve kişilerarası ilişkilerin, ebeveyn-çocuk ilişkisinin ve sosyal kaygının, internet bağımlılığını yordadığı belirlenmiştir. Özetle, araştırma sonuçları sosyal kaygısı yüksek olan ve akran ilişkilerinde problem yaşayan katılımcıların internete daha fazla bağımlılık geliştirdiğini göstermiştir.

Kandell'in Modeli: Kandell (1998) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada ergenlerin çeşitli sebeplerle internete bağımlılık geliştireceklerini ileri sürmüştür. Bu sebepler ergenlerin psikolojik ve gelişimsel özellikleri, internete erişim kolaylığı ve internet kullanımından beklentileri de dâhil olmak üzere, internet bağımlılığının artmasına katkı sağlayan durumlardır. Öğrencilerin gelişimsel görevlerini tamamlamakta sıkıntı yaşadıklarında, kişiler arası ilişkilerinde sorun olduğunda, stres, depresyon ve diğer psikolojik rahatsızlıklarla birlikte akademik alanda güçlük yaşadıklarında bu sorunlardan kaçmak için internete yönelebileceğini ileri sürmüştür.

Kültürel Dokular Modeli: İnternet bağımlılığının internetin bulunduğu yerlerde gelişebileceği durumu dikkate alınarak gerçekleştirmiş bir modeldir. İnternet bağımlılığının internete erişim kapasitelerinin sınırlı olduğu az gelişmiş ülkelerde daha az görüleceğini; ABD, Güney Kore ve Çin gibi internet kullanımının fazla olduğu yerlerde ise daha fazla görülebileceğini ileri sürmüşlerdir (Black & Shaw, 2008).

Grohol'un Üç Aşamalı Modeli: Grohol (1999), internet bağımlılığı için hem yeni hem de var olan internet kullanıcılarına üç aşamalı ilerleme önermiştir. Birinci aşamada, internet üzerindeki yeni program veya yeni teknolojiyle “büyülenmiş” kullanıcı vardır. Bu yeni aktivite karşısında büyülenmişlik veya saplantı, ikinci aşamaya kadar teknolojinin gereğinden fazla kullanılmasıyla sonuçlanır. İkinci aşamada, çevrimiçi kullanıcı, internetteki yeni teknoloji karşısında hayal kırıklığına uğramış veya çok sıkılmıştır ve teknolojiyi gereğinden fazla kullanmamak için ondan uzaklaşır. Bu uzaklaşma üçüncü aşamaya kadar devam eder. Üçüncü aşamada kullanıcı dengeyi bulur ve teknolojiyi “normal” seviyede kullanmaya başlar (Akt. DiNicola, 2004, s. 41).

Suler'in Problemli İnternet Kullanımına Sekiz Faktörü: Suler (1999) sekiz faktör incelenerek sağlıklı ve problemli internet kullanımı arasında ayırım yapılabileceğini söylemiştir. Ona göre bir kişinin internete duyduğu tutku, sağlıklı, patolojik olarak bağımlı ya da ikisinin arasında olabilir. Kişinin internetle ilişkisinin doğasını anlamak için sekiz faktör incelenebilir:

1. *Çevrimiçi faaliyet sayesinde erişilen ihtiyaçların sayısı ve çeşitleri:* İhtiyaçlar, fizyolojik, içsel, kişilerarası ve manevi olabilir.
2. *Yoksunluğunun altında yatan derece:* Hayal kırıklığının, reddedilmenin ve ihmalin altında yatan ihtiyaç çoğaldıkça, kişinin herhangi bir yerde bu ihtiyaçlarını yerine getirme eğilimi yoğunlaşır.
3. *İnternet faaliyetinin türü:* İnternet kullanımı çeşitli yönüyle ön plana çıkar. Bazı aktiviteler sosyallik içermeyen oyunlar, edebiyat siteleri, grafik yazılım programları ve bilgi toplama servisleri şeklinde olabilir. Bazı aktiviteler ise kişilerarası oyunlar ve rekabet etrafında tasarlanmıştır, diğerleri tamamen sosyal içeriklidir. İnternet faaliyetlerinin farklı farklı ihtiyaçları nasıl etkilediği büyük ölçüde değişebilir.
4. *İnternetin, kişinin yaşamındaki işleyişine etkisi:* Sağlık ve hijyen, iş başarısı, akranlarla, arkadaşlarla ve aileyle tatmin edici ilişkiler internetin amacına uygun kullanımını artırabilir.
5. *Kişisel sıkıntılı duygular:* Depresyon, engellenme, hayal kırıklığı, yabancılaşma, suçluluk ve öfke duyguları artan patolojik internet kullanımının uyarıcı işaretleri olabilir.
6. *İhtiyaçların farkında olma:* Kişi internet üzerindeki becerilerini kavradıkça kompulsif internet kullanımına yol açan bilinçsiz kullanıcı olarak güçlerini kaybetmeye başlarlar.
7. *Deneyim ve katılım aşaması:* Yeni kullanıcılar internetin sunduğu etkileyici fırsatlar ile büyünebilir. “Bağımlılık evresi” er ya da geç internetin ilgi çekiciliğini kaybetmesiyle azalmaya başlar ve kişi kendi iç dünyasının ihtiyaçlarına yönelir.
8. *Gerçek yaşam ve sanal yaşam arasında denge ve bütünleşme:* İdeal koşullar altında, çevrimiçi faaliyetlerin ve benzer aktivitelerin bağımlılık derecesi çevrimdışı faaliyetler, arkadaşlar ve aileye yönelik bağımlılık olarak dengelenir. Patolojik internet kullanımında ise genellikle kişinin tamamen

öznel hayatından izole olduğu ve hatta "gerçek" dünyada algılanan saldırılara karşı korunduğunu düşündüğü bir sanal hayatla sonuçlanır.

2.1.4. Psikolojik İhtiyaçlar

İhtiyaç, “insan doğasında var olan bir etmenin eksikliğinin hissedilmesi sonucu oluşan, kişiden kişiye değişiklik gösteren biyolojik, fiziksel ve psikolojik olabilen örüntüler”dir. Bu ihtiyaçlar hava, su, yiyecek, uyku, cinsellik vb. ihtiyacı gibi fizyolojik (birincil ihtiyaç) ya da sevgi, şefkat, korunma, başarı, öğrenme, dostluk vb. ihtiyacı gibi psikolojik (ikincil ihtiyaç) de olabilir (Budak, 2003, s. 381).

Bayraktar ve Kuru (2007), ihtiyaçların karşılanması durumunda kişinin doyurulmamış ihtiyaçlarından en baskın olanını gidermeye çalıştığını ve ondan sonra ikincil ihtiyaçlara yöneldiğini belirtmişlerdir. İlk basamak ihtiyaçlar, kişinin hayati ihtiyaçlarıdır ve bunlara fizyolojik ihtiyaçlar denilmektedir. Fizyolojik ihtiyaçlar giderilmeden kişiyi diğer ihtiyaçlara yönlendirmek olanaksızdır. İnsan ihtiyaçlarının birçok türü olduğunu vurgulayan Cüceloğlu (2004) başarıma ihtiyacı gibi, hayvanlarda gözlenemeyen bazı ihtiyaç türlerinin olduğunu ve bunların insan davranışlarında önemli rol oynadığını belirtmiştir. Bu ihtiyaçların dolaylı olarak biyolojik ihtiyaçlarla ilişkili olduğunu; ancak bu ilişkinin insanın içinde yetiştiği toplumun yaşam biçimi ve değerler sisteminden büyük ölçüde etkilendiğini, bu etkilenmenin de toplum içindeki öğrenme yaşantılarından kaynaklandığını vurgulamıştır. Öğrenilmiş (psikolojik) ihtiyaçların doyurulmamasının ölüme yol açmadığını ancak bireyin yaşamını bu ihtiyaçların (başarı, sosyal kabul, bağımsızlık, bağımlılık, açgözlülük, güçlü olma, uyma, belirginlik, yardım etme, düzenlilik, oyun ve saygı gösterme) etkilediğini ifade etmiştir.

Glasser (2005) Seçim kuramında fizyolojik kökenli ihtiyaçlardan (hayatta kalma ihtiyacı) ve psikolojik ihtiyaçlardan (sevgi ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence) bir bütün olarak “temel ihtiyaçlar” olarak bahsetmektedir. “Murrey ise başarıma, uyarlık, özerklik, yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, başatlık, kendini suçlama, sebat gibi temel psikolojik ihtiyaç tanımlamış ve bu ihtiyaçların tamamının bireyin doğasından kaynaklanan en önemli ihtiyaçlar olduğunu belirtmiştir” (Akt. Kesici, 2008, s. 493). Murrey (1938) toplam 27 ihtiyaçtan bahseder ve bu ihtiyaçlar altı ana grupta toplanmıştır. Bunlar: Tutku ihtiyacı (başarı, gösteriş, bilme), maddi ihtiyaçlar (kazanma, tutma-biriktirme, düzen, inşa etme-kurma), güç ihtiyacı (kendini suçlama, saldırganlık, özerklik, suçlanmadan kaçınma, muhalefet etme, uyarlık- hürmet, başatlık, zarardan kaçınma, infavodance), durumu koruma ihtiyaçları (karşı koyma, savunma,

infavodance), duygusal ihtiyaçlar (yakınlık, Őekfat gösterme, oyun, reddetme, cinsellik, ilgi görme) ve bilgilenme (anlayıő, açıklama) ihtiyaçlarıdır. Murrey'e göre ihtiyaç, algıyı, biliş, duyguyu ve eylemi oluşturan ve davranışı organize eden bir güçtür ve bu gcn baskısı bireyin içinde bulunduğu durumu etkiler (Akt. Kalkan ve Kaygusuz, 2013).

z belirleme kuramı insan yaşamının doğasında olan temel psikolojik ihtiyaçların gerçek olduğunu varsayarak ihtiyaçları tanımlamıştır. Bu kuram öncelikle özerklik, ilişki ve yeterlik gibi doğuştan gelen ihtiyaçlara odaklanır. Yeterlik yapılması gereken eylemlerin uygulanmasında nasıl etkin olunacağını ortaya koyar. Zorlu görevlerde en iyi şekilde başarılı olmayı ve istenilen sonuçlara ulaőmayı gerektirir. İlişki ihtiyacı, bir kişinin çevresindeki diğer kişilerle yakın ilişkiler kurması ve kurulan bu yakın ilişkilerin tatmin edici olması üzerinde durur. Karşılıklı saygı, sevecenlik ve baőkalarına güven duygusunu gerektirir. Birey insanlarla ilişki kurarken baőkalarından bağımsız olmayı arzular ve başka insanlarla kurduğu ilişkilerde kendi durumunu göz önünde bulundurur, iliőkilere baőlamak ve ilişkinin kontrolünü kendi elinde tutmak ister. Özerklik ihtiyacında birey kendi duygularına göre davranmak ister ve kendisini bir işe giriőme veya başlama arzusu içinde bulur. Kişinin kendi eylemlerine öncülük etmesi ve seçimlerinde zgr olmasını gerektirir (Deci, Ryan, Gagne, Leone, Usunov & Kornazheva, 2001; Deci, Vallerand, Pelletier, & Ryan 1991). Psikolojik ihtiyaçlar insanların hayatta kalma, büyüme ve btnlgğ için gerekli olan besinler olarak tanımlanırlar. Bu ihtiyaçlar bütün insanlar için evrenseldir ve bütün kültürlerde olumlu neticeler verirler (Deci ve diğerleri, 2001). Bireylerin karőılarına çıkan fırsatlar, bu üç ihtiyaın doyurulmasını kolaylaőtırır ve ihtiyaçların doyurulması bireyin gelişip büyümesine kolaylık sağlar (Ryan, 1995). Aynı zamanda bu ihtiyaçlar, bireylerin amaçlarına ulaőmaları için abalamalarını, tam olarak fonksiyonda bulunmalarını ve iyi olma düzeylerinin yükselmesini sağlamaktadır (Deci & Ryan, 2000).

Heckert, Cuneio, Hannah, Adams, Droste ve Mueller (2000) psikolojik ihtiyaçlar olarak bilinen başarı, ilişki, özerklik ve başatlık ihtiyaçlarını sosyal ihtiyaçlar olarak deėerlendirmiőlerdir. Başarı ihtiyacını, bireyin önceki performansını daha ileri taőtımak için üstün olma ve giriőimde bulunma arzusu olarak tanımlamışlardır. İlişki ihtiyacını, sosyal olarak etkileşimde bulunma arzusu ve diğerleri tarafından kabul edilme olarak tanımlamışlardır. Özerklik ihtiyacını, baőkalarından ziyade kendisi için bir şeyler yapma arzusu olarak tanımlamışlardır. Başatlık ihtiyacını ise bazen gcl olma ve başkaları üzerinde etkin olma arzusu olarak tanımlamışlardır.

Maslow, ihtiyaç kuramını hiyerarşik bir biçimde ortaya koyarak, insanoğlunda birçok ihtiyacın görüldüğünü belirtmiştir. Temel ihtiyaçlar diğer ihtiyaçlardan önce doyurulması zorunlu olan açlık, susuzluk gibi ihtiyaçlardır. Üst düzey ihtiyaçlar (Metaneeds), insanoğlunun hedefleri için devamlı daha ileri gidebilmek, en iyisi olmak, olduğundan daha iyisi olmak ya da varlığının devamı için ortaya konulmuştur. Temel ihtiyaçlar; fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi, saygı, kendini gerçekleştirme (bilme/tanım ve estetik) ihtiyaçlarından oluşurken üst düzey ihtiyaçlar; adalet, dürüstlük, güzellik, düzen, sadelik, anlaşılabilirlik, güvenilirlik ve sosyal düzen ve bunların yanı sıra özgürce konuşmak, kendini ifade etmek, başka birine zarar vermeden istediğini yapmak, bilgileri araştırmak, soruşturmak ve kendi kendini savunmak gibi ihtiyaçlardan oluşmaktadır (Kesici, Üre, Bozgeyikli ve Sünbül, 2002).

Rogers, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinden kendini gerçekleştirme ihtiyacı üzerinde daha ayrıntılı olarak durmuştur. Rogers' a göre (1959) insanlar tek bir pozitif güçle motive edilirler. Gerçekleştirme eğilimi adını verdiği bu güç, organizmanın kendi kapasitesi yönünde gelişmesi, gelişimini sürdürmesi, zenginleşmesi ve üretmesi için doğuştan getirdiği aktif bir süreçtir. Gerçekleştirme eğilimi, temelde olumlu olarak, yalnızca belirli koşullar karşılandığında, kişinin kendini yönetme, düzenleme ve kontrol etme potansiyeline sahip olduğu görüşüdür (Akt. İnanc ve Yerlikaya, 2008, s. 296). Rogers aynı zamanda bütün insanların, özellikle ebeveynleri gibi yaşamlarındaki önemli kişilerden saygı, kabul görme ve onlarla sıcak bir ilişki kurma ihtiyacı duyduğunu belirtmiş ve bunu olumlu saygı ihtiyacı olarak tanımlamıştır (İnanc ve Yerlikaya, 2008).

Alderfer ise Maslow'un kuramının bir uzantısı olarak ve Maslow'un kuramındaki eksiklikleri gidermek adına Varoluş-İlişki Kurma ve Gelişme (V.I.G/E.R.G.) kuramını ortaya atmıştır (Özkalp ve Kırel, 2001). Varoluş ihtiyacı, Maslow'un kuramında ilk iki basamakta yer alan fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarına karşılık gelmektedir; ancak bu ihtiyaçların karşılanıp karşılanmaması Maslow'un kuramında olduğu gibi bir sonraki ihtiyaç için ön koşul değildir (Mullnis, 2002). İlişki kurma ihtiyacı, açık bir iletişim, diğer insanlarla duygu ve düşüncelerin paylaşımıyla tatmin olunmasını içermektedir. Maslow'un kuramında yer alan sevgi ve ait olma gereksinimi ile saygı gereksinimine karşılık gelmektedir. Aynı zamanda Alderfer ilişki kurma ihtiyacının açık, doğru ve dürüst etkileşimle giderilebileceğini vurgulamıştır. Gelişme ihtiyacı ise Maslow'un kuramında kendini gerçekleştirme ihtiyacını kapsamakla beraber başarı ve sorumluluk niteliğini içeren saygınlık gereksinimini de içine alır (Johns & Saks, 2001).

2.1.5. Sosyal Kaygı/Anksiyete

“Anksiyete somatik belirtilerin eşlik ettiği, normal dışı, nedensiz bir tedirginlik ve korku hali olarak tanımlanabilir. Korku ise dışarıdan gelebilecek kaynağı belli gerçek bir tehlike karşısında ruhsal ve bedensel olarak verilen bir tepkidir” (Ohman, 2000; Akt. Bal, 2010, s.3). Beck (2006), korkunun tehdit edici bir uyarana karşı zihinsel bir değerlendirmeyi içerirken, anksiyetenin bu değerlendirmeye verilen duygusal tepkileri içerdiğini belirtmiştir. Sosyal kaygı ise “belirli toplumsal durumlarda küçük düşme korkusunun neden olduğu, psikolojik, somatik ve davranışsal belirtilerin eşlik ettiği, işlevsellikte önemli kayıplara neden olan bir anksiyete bozukluğu” olarak tanımlanmaktadır (Bal, 2010, s.13).

“Sosyal kaygı (fobi) ilk kez 1903 yılında Janet tarafından tanımlanmıştır. Janet ‘sosyal fobi’ adını verdiği bu kavramı, konuşurken, piyano çalarken, yazı yazarken başkaları tarafından seyrediliyor olmaktan korkan bireyler için kullanmıştır” (Akt. Güçray, Çam ve Erkan, 2003, s.112). Sosyal kaygı, önceleri sosyal ortamlarda duyulan kaygı, korku ve rahatsızlık yaşantıları; sosyal ortamlardan kasıtlı olarak kaçınma ve başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmekten korkma olarak tanımlanmıştır. Sosyal anksiyete (sosyal fobi), mental bozukluk sıralamalarında ise ilk kez 1980 yılında yer almıştır. Amerikan Psikiyatri Birliği (1994), sosyal kaygıyı “tanımadık insanlarla karşılaştığı ya da başkalarının gözünün üzerinde olabileceği bir ya da birden fazla toplumsal ya da bir eylemi gerçekleştirdiği durumdan belirgin ve sürekli bir korku duyma” olarak tanımlanmaktadır (s. 176). Sosyal kaygının belirtileri arasında anksiyete, depresyon ve sosyal ortamlarda kişinin etkileşim becerisini etkileyen genel bir rahatsızlık hissi yer almaktadır (Pierce, 2009).

Sosyal anksiyete bozukluğunun genellikle çocuklukta başladığı ve süregelen bir seyri olduğu, sık görüldüğü ve başka psikiyatrik hastalıklara eşlik etme oranının yüksek olduğu bilinmektedir. Sosyal anksiyete bozukluğu diğer anksiyete bozuklukları, depresyon ve madde bağımlılığı gibi rahatsızlıkların ortaya çıkma riskini artırır. Bu tanıları alan hastaların, sosyal fobi için de değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu kişilerde işlevsellikte bozulma, sosyal izolasyon ve intihar fikirleri oldukça sık görülür. Kişiler, ekonomik engellerden, yardım için nereye gideceğini bilememekten ve başkalarının ne düşüneceği veya söyleyeceğinden çekindiklerinden tedaviye başvurmadan kaçınabilirler (Kocabaşoğlu, 2008, s. 178-179).

Öztürk (2002)' e göre sosyal kaygı (fobi) bozukluğu ise; kişinin başkalarının yanında küçük düşeceği, sıkıntı ya da utanç duyacağı bir davranışta bulunacağı korkusudur. Bu kişiler başkaları ile etkileşimde bulunmayı ya da herhangi bir eylemi başkalarının yanında yapmalarını gerektiren durumlardan çekinip korkarlar ve bundan olabildiğince kaçınmaya çalışırlar. Örneğin, genel yerlerde yemek yemekten, telefon konuşmaları yapmaktan, genel tuvaletleri kullanmaktan, başkalarının yanında yeteneklerini sergilemekten, adlarını yazmaktan ya da imza atmaktan yoğun bir utanç, aşağılanmışlık duygusu ve korku duyarlar. Beck (2006) de benzer olarak bu insanların “tanıştırılma, yetkili insanlarla buluşma, telefon kullanma, eve ziyaretçi gelmesi, bir şey yaparken izlenmek, dalga geçilmek, arkadaşlarla evde yemek yeme, evde aileyle yemek yeme, başkalarının önünde yazma, toplum önünde konuşma” gibi durumlarda yoğun korkular yaşadıklarını belirtmiştir (s. 260).

Sosyal kaygı olumsuz beklentiler ile karakterize edildiği için temelde bilişsel bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Ancak bilişlerin yanında bedensel, duygusal ve davranışsal boyutlar da sosyal kaygıyı oluşturan ve devam ettiren döngünün tamamlayıcı diğer önemli boyutlarını oluştururlar. Sosyal kaygı yaşantısı tetiklendiğinde önce endişe ve gerilim durumu olarak hissedilir. Kaygı düzeyinin artması, rahatsızlık yaratan belli bedensel ve fizyolojik tepkilerin harekete geçmesine yol açar. Kalbin atım hızının artması, nefes almada güçlük çekme, titreme, terleme, kızarma, karın ağrısı, baş dönmesi, bazı durumlarda da kalp atım hızının ve kan basıncının düşmesi, ellerin buz kesmesi gibi değişimlerle yaşanan gerilim varlığını açık olarak gösterir (Gümü, 2010, s. 2).

Leary ve Kowalski'ye (1995) göre sosyal kaygılı davranışların en önemlisi, sosyal ilişki miktarını azaltacak şekilde davranma sonunda ortaya çıkan sosyal uzaklaşmadır. Sosyal kaygılı kişiler sosyal etkileşimlerden hem fiziksel hem psikolojik olarak kendilerini geri çekme eğiliminde olurlar. Bu kişiler sürdürmekte oldukları etkileşimlere daha az katılım gösterir, kısa süre zarfı içinde daha az konuşur ve sıklıkla kaygı yaratan durumlardan uzaklaşırlar. Bu durum kendilerine zamanla zarar vermeye başlar. Başkaları ile etkileşime girmek zorunda olduklarında ise davranışlarında ketlenme, sessizlik ve kaçınma görülür. İnsanların karşısında var olan hünelerini sergilemekte de güçlük yaşarlar. Mellings ve Alden (2000) ise, sosyal fobisi olan kişilerin genellikle tepkilerini zorlaştıran, onları sıkıntıya sokmuş yaşadıkları sosyal olaylardan gelecekte yeniden yaşamamak uğruna kaçındıklarını belirtmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak da sosyal kaygı genellikle, genel yaşam kalitesinde düşüş, iş

verimliliğinde azalma, sosyal ve romantik ilişkilerde sorunları kapsayan birtakım yandaş bozuklukla bağlantılıdır (Mendlowicz & Stein, 2000).

Alan yazın incelendiğinde sosyal kaygının oluşmasına ve sürmesine destek veren önemli etkenlerin; işlevsel olmayan temel inançlar, benlik yeterliliğinin düşüklüğü, benlik kavramını ortaya koyma, sosyal beceri eksikliği ve girişken olmama olduğu görülmüştür. Temel inançlar, çocukluk dönemi başlangıç olmak üzere başkalarıyla kurulan ilişkiler sonucu yaşam boyu gelişen, kişinin kendisine, diğer insanlara ve yaşadığı dünyaya ilişkin temel ve merkezi inançları kapsamaktadır. Bu olumsuz inançlar (Güçsüzüm, yetersizim, çirkinim, beğenilmiyorum, sevmeye layık değilim, mükemmel olmalıyım, asla hata yapmamalıyım, kaygılı olduğumu belli etmemeliyim, çok rahat davranmalıyım, kusursuz görünmeliyim, kimseyi gücendirmemeliyim, herkes tarafından sevilmeliyim, vb.) kişiler arası ilişkilerde harekete geçer ve sosyal kaygıyı tetikleyip güçlendirir (Beck, 2006).

Sosyal kaygı temelde gerçek veya hayali olarak benlik kavramını ortaya koyma engelleri karşısında yaşanır. Bu engeller bireyin olumsuz beklentileri sonucu oluşur. Diğer insanların üzerinde bırakılmak istenen olumlu izlenimin bırakılamayacağına ilişkin olumsuz beklenti, sosyal kaygının gelişip devam etmesine neden olur (Leary & Kowalski, 1995).

Bandura (1986), öz yeterliği, “bireyin belli bir performansı yerine getirmesi için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı bir biçimde yapma kapasitesi” olarak tanımlamıştır. Yani öz yeterlik, bireyin karşılaşabileceği çevresel olayların üstesinden gelmede ne derecede başarılı olabileceğine ilişkin yargısıdır. Düşük öz yeterlik algısına sahip bireyler, üstesinden gelemeyeceklerini düşündükleri zor işleri yapmaktan kaçınırlar (Akt. İnanç ve Yerlikaya, 2008, s. 214). Sosyal kaygılı bireyler de sosyal ortamlarda olumsuz beklenti içerisine girerler ve bu beklenti kişinin davranışlarını etkileyip geri çekilmesine sebep olur. Düşük benlik saygısından kaynaklanan sosyal yetersizliğe inanma, sosyal performans gerektiren durumlardan da kaçınmaya sebep olur, dolayısıyla sosyal kaygının sosyal beceri eksikliğiyle ilişkili olduğu da söylenebilir (Gümü, 2010). Girişken davranış, kişinin gerek sosyal yaşamında gerek iş ilişkilerinde ne istediğini, neye ihtiyaç duyduğunu açıklıkla belirtmesidir. Bu davranışı sergileyenler isteklerini elde ederken gerçekçi, makul ve kararlı olurlar (Barutçugil, 2012). Girişken davranmama ise bireyin kendi isteklerinden çok başkalarının isteklerini önemsemesine, kendisine daha az değer vermesine yol açar, bu da kişide sosyal kaygının artmasına sebep olur.

2.1.6. Anne-Baba Tutumları

Ergenin toplumsallaşma sürecinde aile en etkili ögedir. Çünkü aile; bilgi, değer, tutum, rol ve alışkanlıkların kuşaktan kuşağa aktarılmasında en önemli rolü oynar. Aile gence kılavuzluk eder, örnek oluşturan davranışlarla gencin kişiliğini, düşüncelerini, davranışlarını biçimlendirir. Ancak ergenlerin ana babalarından neler öğrendikleri bir bakıma nasıl bir anne-babaları olduğuna da bağlıdır (Williamson & Campell, 1985; Akt. İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2009, s. 267).

Bütün ebeveynlerin çocuklarını büyütürken onun nasıl bir kişi olacağına, ahlaki değerlerinin, davranış standartlarının nasıl olacağına dair açık ya da gizli beklentileri vardır. Bu nedenle çocuklarını bu amaçlar doğrultusunda yetiştirmek için birçok farklı strateji denerler; çocuklarının davranışlarını ödüllendirirler, cezalandırırlar; onlara model olurlar; kendi değer ve inançlarını onlara anlatırlar ve hatta çocuklarının çevrelerini bile bu amaçlarını destekleyecek şekilde düzenlerler. Böylelikle her ebeveynin benimsediği ve uyguladığı bu farklı yollar, farklı çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarına yol açar (Solmuş, 2010, s. 145-146).

Ana-babanın benimsediği bu tutumlar çocuk için rol model oluşturmakta ve çocuğun yaşamında önemli rol oynamaktadır. Çocuk, yetişme çağında anne-babasıyla özdeşim kurarak, kişiliğinin ve karakterinin temellerini oluşturmaya başlar. Anne-baba tutumlarıyla özdeşim kuran çocuk, ebeveynleri ile benzer tutumları sergilemeye başlar ve bu durum yaşamının tümünü etkiler. Anne-babaların çocuklarına karşı gösterdikleri sağlıklı tutum, çocuğun da kendisiyle barışık bir birey haline gelmesinde en önemli etkenlerden biri olarak sayılabilir. Aksi durum ise kendisiyle bile barışık olmayan ve toplumun başına problem olan bireylerin sayısının artması sonucunu doğurur (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012, s. 209)

Çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ise Baumrind'in (1967, 1971) anne-baba tutumlarına yönelik sınıflandırmasının birçok araştırmaya kaynaklık ettiği görülmektedir. 1970'li yıllarda Baumrind anne baba tutumlarını sınıflandırmak için okul öncesi dönemdeki 100 çocuğa yönelik ev ortamında yaptığı gözlemler, ailelerle yaptığı görüşmeler ve diğer araştırma yöntemleriyle; duygusal ilişki/duyarlılık ve denetim olmak üzere iki tür anne-baba davranış boyutu tanımlamıştır. Daha sonra bu boyutların birbirleriyle kesişmesi sonucu oluşan demokratik, otoriter, izin verici ve ilgisiz olmak üzere dört farklı çocuk yetiştirme tutumu ortaya koymuştur. Denetim boyutu ile anne babaların çocuklarının davranışları

üzerinde oluşturmaya çalıştıkları kontrol ve onlardan koydukları kurallara uyma beklentileri anlaşılmaktadır. Duygusal ilişki boyutu ile anlatılmak istenen de, anne babaların çocuklarına karşı gösterdikleri yakın ilgi, kabul ve onların gereksinimlerine karşı duyarlı olmalarıdır. Eğer anne-baba çocuğuna karşı duyarlı, ilgili ve aynı zamanda denetleyici ise demokratik tutum; çocuğuna karşı duyarlı, ilgili ama aynı zamanda denetleyici değilse izin verici tutum; çocuğuna karşı duyarsız, ilgisiz ve aynı zamanda denetleyici ise otoriter tutum; çocuğuna karşı duyarsız, ilgisiz ve denetleyici değilse ilgisiz tutum söz konusudur (Durkin, 1995; Berk, 2000).

Maccoby ve Martin ise Baumrind'e benzer şekilde; anne babaların, çocuklarının davranışı üzerinde ne derece kontrol sağladıkları ve onlara karşı gösterdikleri duygusal yakınlık derecesinin ne olduğuna göre çeşitli anne baba tutumları tanımlamıştır (Cole & Cole, 2001). Maccoby ve Martin denetim boyutu yerine kontrol boyutu; duygusal ilişki/duyarlılık boyutu yerine de kabul/ilgi boyutu terimini kullanmışlar ve Baumrind'den farklı olarak, izin verici çocuk yetiştirme tutumunun, izin verici/hošgörülü ve izin verici/ihtimalkâr olmak üzere iki farklı kategoriye içerdiğini ileri sürmüşlerdir (Yılmaz, 1999).

Ülkemizde ise Sümer ve Güngör (1999) Maccoby ve Martin'in çalışmalarını örnek alarak anne baba tutumlarını değerlendirmek için kabul/ilgi ve kontrol olmak üzere iki farklı boyut tanımlamışlardır. Kabul/ilgi boyutu, anne babanın çocuğu kabul etmesini, anlamasını ve çocuğuna gösterdiği sevgiyi ve ilgiyi değerlendirmektedir. Kontrol boyutu ise, anne babanın çocuğun davranışlarını sınırlandırmasını, izlemesini ve çocukların disipline edilmesini içermektedir.

Aynı zamanda ülkemizde anne baba tutumlarını ölçmek amaçlı yapılan araştırmaların Kuzgun (1972) tarafından başladığı görülmektedir. Yazar ilk olarak anne baba tutumlarını demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak tanımlarken, sonraki çalışmalarında ilgisiz tutum yerine koruyucu/istekçi tutumu kullanmayı tercih ettiği görülmektedir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2005). Kuzgun ve Eldeleklioğlu'na (2005) göre demokratik anne babalar, çocuklarına içten sevgi ve ilgi gösteren, onların iç denetim geliştirmesine önem veren, aile içi konularda çocuklarının görüşlerini alan, çocuklarını dinleyip onlara güven ve destek veren ebeveynlerdir. Otoriter anne babaları; çocuklarına karşı sert ve soğuk davranan, onları dıştan denetlemeye çalışan, çocuklarını sürekli eleştirip kusurlarını yüzlerine söyleyen, çocuklarını başkalarıyla kıyaslayan ebeveynler olarak betimlemişlerdir. Koruyucu/istekçi anne babaların ise çocuklarına karşı aşırı koruyucu, hükmedici davrandıklarını, çocuklarından kapasitelerinin üzerinde

başarı beklediklerini ve bu gerçekleşmediğinde çocuklarını cezalandırdıklarını, çocukları adına karar verip bunları uygulamalarını istediklerini ve sürekli çocuklarını denetlediklerini belirtmişlerdir.

Yavuzer (1998) de Kuzgun ve Eldeleklioğlu'nun çalışmalarına yakın olarak anne- baba tutumlarını, “denetleyici”, “destekleyici” ve “pasif” olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Denetleyici tutum içinde olan anne-babaların davranışlarının ortak özelliğinin, çocuklarının tutum ve davranışlarını değiştirme amacını taşımaları olduğunu belirtmiştir. Denetleyici tutum; tehdit etmek ya da fiziki şiddet göstermek şeklinde olabildiği gibi, sevgiden mahrum bırakmak, iletişimi kesip konuşmamak ya da aşağılayıcı karşılaştırmalar veya betimlemeler yapmak şeklinde de olabilir. “Becker (1964), denetleyici/kısıtlayıcı anne babalar tarafından yetiştirilen çocukların onların otoriter isteklerine karşı daha bağımlı bir davranış sergiler ve boyun eğerlerse ihtiyaçlarının karşılanacağını düşündüklerini belirtmiştir” (Akt. Davaslıgil, 1988, s. 31). Destekleyici anne- baba tutumu; çocukla yakından ilgili olmak, sözle veya dokunarak sevgiyi göstermek, onunla ortak faaliyetlerde bulunmak gibi çocuğun benliğini onaylayan ve geliştiren davranışları içerir. Yapılan araştırmalar sonucunda, anne-babaların çocuklarını denetlemek için ikna etme yolunu kullanmaları ve destekleyici tutum içinde olmaları halinde, çocukların sağlıklı bir psikososyal gelişim yaşadıkları ve ebeveynin beklentilerine daha olumlu cevap verdikleri görülmüştür. Pasif ebeveyn ise yukarıda belirtilen ebeveyn tutumlarından farklı olarak çocuğun etkinlikleri konusunda ilgisiz davranışlar sergileyen ve çocuklara kayıtsız kalan ebeveynidir (Yavuzer, 1998).

Bu araştırmada kullanılan Anne-Baba Stilleri Ölçeği Maccoby ve Martin'in Baumrind'den esinlenerek belirlediği denetim/kontrol ve kabul/ilgi boyutlarını ölçmektedir. Bu boyutların kesişmesi sonucu oluşan ve literatürde de genel olarak sınıflandırılan demokratik, otoriter, izin verici/hosgörülü ve izin verici/ihmalkâr anne baba stilleri/tutumları aşağıda özetlenmiştir.

2.1.6.1. Otoriter Anne-Baba Tutumu

Düşük düzeyde sevgi, ilgi ve kabul ama yüksek düzeyde kontrol, otoriter anne babalığı gösterir (Yılmaz, 1999). Otoriter anne-baba kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görür ve mutlak itaat bekler. Otoriter anne-babalar otoriter kişiliğin temel nitelikleri olan katılık ve dogmatik düşünme tarzına yatkın olurlar ve çocukla sözel alışverişte bulunmaz, istek ve emirlerinin tartışmasız yerine getirilmesini isterler. Aksi halde katı cezalara başvururlar (Kuzgun, 1972; Akt. Hanımoğlu, 2010, s.21).

Baumrind'e (1991) göre de bu ebeveynler itaat ve durum odaklı oldukları gibi, hiçbir mazeret kabul etmeksizin kurallarına uyulmasını beklerler. Bu ebeveynler koydukları kuralların arkasında yatan sebepleri açıklama konusunda başarısızdırlar. Açıklama istenirse, muhtemel cevapları "ben istediğim için" olur. Çocuklarından beklentileri çok yüksek olduğu halde, çocuklarının kendilerinden istediklerine karşı duyarsız olurlar (Maccoby, 1992). Çocuklarının başardıkları işlerde onlara saygı duymak yerine özgürlüklerini kısıtlayarak onları kendi himayelerinde tutmaya çalışırlar. Sözel olarak çocuklarını desteklemezler ama her söylediklerinin çocukları tarafından doğru kabul edilmesi gerektiğine inanırlar (Baumrind, 1967).

Otoriter ebeveynler, çoğunlukla çocuklarına karşı duygusal yakınlık göstermezler. Bunun bir nedeni, çocukları üzerinde kurmaya çalıştıkları tek yönlü ve baskıcı tutumdan dolayı aralarında yaşadıkları gerginliktir. Bir diğer neden de, bu ebeveynlerin çocuklarına sevgi ve ilgi gösterirlerse çocuklarının şımaracağı endişesini taşımalarıdır. Bazen anne-babasının kendisini sevmediğini, yeteri kadar kendisiyle ilgilenmediğini düşünen çocuklar, sırf onların ilgisini çekebilmek için olumsuz davranışlarını sürdürebilirler. Ebeveynlerinin eleştirilerini, kızmalarını hatta dayak atmasını bile bir ilgi olarak kabul edebilirler (Solmuş, 2010, s.148).

Çocuklar yetişme koşullarındaki sertlik ve baskı sebebi ile esneklikten yoksundurlar. Olayları siyah ya da beyaz diye görürler ve ara değerlendirmeleri mevcut değildir. Bu tür çocuklar çevreleriyle uyum sorunları da yaşarlar ve iyi ilişkiler kuramazlar. Onlar için önemli olan güçlü olmak ve ezmek olur. Bu tür baskıcı ve otoriter ailelerde eşler arasında da problemler mevcuttur. Anne ve baba iyi ve sağlıklı bir biçimde iletişime geçmez ve aralarında sorunlar yaşanır (Aydın, 2002, s. 59). Durmuş (2003) da, otoriter bir ailede yaşayan ergenin, ergenlik dönemi ve sonrasında her şeye başkaldıran ya da içine kapanık bir kişilik geliştirebileceğini belirtmiştir. Her şeye başkaldıran ergen kendisiyle sağlıklı iletişim kurulmadığı için kendini kontrol edemeyen ama çevresine hâkimiyet kurabilen bir yapıya sahip olabilmektedir. İçine kapanık bir kişilik geliştiren ergen ise her şeye boyun eğen, korkak, çekingen, utangaç, kendisinden isteneni fazlasıyla yapmaya hazır bir yapıya bürünür.

2.6.1.2. İzin Verici/Hoşgörülü Anne-Baba Tutumu

Yüksek düzeyde sevgi, ilgi ve kabul ama düşük düzeyde kontrol, izin verici/hoşgörülü anne babalığı gösterir (Yılmaz, 1999). "Bu tutum otoriter tutumun zıddı olarak belirtilebilir. Bu durumda bu tutumu uygulayan anne babalar çocuklarına

sevgilerini gösterir, sıcak ve ilgili davranır ancak herhangi bir sınırlama ve kontrol uygulamazlar” (Maccoby & Martin, 1983; Akt. Bircan ve Erden, 2005, s. 218). “Çocuk evde ne isterse onu yapmaktadır. Ne zaman isterse o zaman yemek yer, ne zaman isterse o zaman ders çalışır ve ne zaman isterse o zaman uyur. Çocuğun her davranışı tamamı ile kendi isteklerine göredir” (Şendil, 2003, s.178). Ebeveynler ise çocuğun dürtülerine, arzularına ve eylemlerine karşı cezalandırıcı olmayan, kabul edici ve olumlu bir şekilde davranmaya çalışırlar. Politik kararlar hakkında çocuğa danışır ve aile kuralları için açıklama verirler. Dışarıdan tanımlanmış standartlara uymak için çocuklarını teşvik etmezler. Kendilerini çocuklarının şu anki veya gelecekteki davranışlarını şekillendirmekten ve değiştirmekten sorumlu bir ajan olarak görmedikleri gibi, çocuklarına model olmaya çalışmazlar ve kendilerini çocuklarının isteklerini yerine getirecek birer kaynak olarak sunarlar (Baumrind, 1967). “Her isteğinin yapılmasına izin verilmesi de çocuklarda dürtü kontrolü, sabırlı olma, sebatkârlık ve dikkatini yoğunlaştırma gibi olumlu özelliklerin gelişimini engeller. Yeterli sabıra, iç denetime ve disipline sahip olamadıkları için akademik başarıları da düşük olabilir” (Solmuş, 2010, s.149).

Bu ebeveynler beklenenden daha fazla duyarlı ve hoşgörülüdürler. Geleneksel değillerdir ve oldukça ılımlıdır. Olgun davranış sergilemezler, önemli bir öz-düzenleme yeteneğinden yoksundurlar ve çocuklarıyla çatışmaktan sürekli kaçınırlar (Baumrind, 1991). Hoşgörülü ebeveynler çocuklarıyla ebeveynlik statüsünden çok arkadaş statüsünde davranır ve iletişim kurarlar (Maccoby, 1992).

Bu tutumda çocuk ailede söz sahibi olan tek kişidir. Böyle bir durumda çocuk neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğini bilmemektedir. Çünkü aile tarafından bu sınırlar çizilmemiştir. Böyle bir ortamda yetişen çocuklar her isteğinin yerine getirileceğini zanneder ancak sosyal bir ortamda kurallarla karşılaşınca hayal kırıklığına uğrar ve isteklerini yerine getirtmek için baskı uygulamaya başlar. Bu da onun sevilmeyen bir insan olmasına ve toplumdan dışlanmasına yol açar (Tuzcuoğlu, 2003).

2.1.6.3. İzin Verici/İhmalkâr Anne-Baba Tutumu

Düşük düzeyde sevgi, ilgi ve kabul ve düşük düzeyde kontrol izin verici/ihmalkâr anne babalığı gösterir (Yılmaz, 1999). “Bu tutumun demokratik tutumun karşıtı olduğu söylenebilir. Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarına herhangi bir sınırlama ve kontrol uygulamadıkları gibi onlarla etkileşimlerinde sevgi ve sıcaklıklarını da göstermez” (Maccoby & Martin, 1983; Akt. Bircan ve Erden, 2005, s.

218). Çocuklarının yalnızca yeme içme gibi temel ihtiyaçlarını karşılarlar, bunun dışında hemen hiçbir gereksinim ya da faaliyetleri ile ilgilenmezler. Bu anne-babaların çocuklarına karşı düşmanlık, kin, kızgınlık, öfke gibi duygular besledikleri ve onlara karşı saldırganca davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir (Şendil ve Balkan, 2005). Bazı durumlarda da çocuklarının isteklerini ve ihtiyaçlarını tamamen ihmal edebilir veya reddederler (Maccoby, 1992).

İzin verici ihmalkâr ebeveynlik, çocuğun ebeveyn tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkabilen bir tarzdır. Bu istenmeyen bir gebelik (evlilik dışı ilişki veya tecavüz gibi) sonucu doğma ya da ebeveynin kendinden kaynaklanan nedenlere bağlı olabilir. Bu ebeveynlerin çocukları, sosyal ilişki kurmakta zorlanırlar. Bu çocuklar ilgi ve sevgi görmedikleri için kendileri de sevmez, hatta diğer kişilere karşı kızgınlık duyarlar. Zira bir yandan sevgi ihtiyacını karşılamak için insanlara ihtiyaç hissederler, fakat bir yandan da güvensiz ve kuşkucu yaklaşımları nedeniyle onlara güvenemezler (Solmuş, 2010, s.150).

2.1.6.4. Demokratik Anne-Baba Tutumu

Yüksek düzeyde sevgi, ilgi ve kabul ve yüksek düzeyde kontrol demokratik anne babalığı gösterir (Yılmaz, 1999). Demokratik tutum çocuk yetiştirmede en uygun yaklaşım olarak kabul edilir. Bu tarzı benimseyen ebeveynlerin en önemli özelliği, çocuklarının kendilerine has, biricik ve tek olduğu gerçeğini kabul etmeleridir. Dolayısıyla çocuklarının özelliklerine saygı duyarlar ve onları hiçbir zaman bir başkası ile kıyaslamazlar. Tersine, çocuklarının beceri ve yeteneklerini en üst düzeyde açığa çıkarmasına ve “kendini gerçekleştirmesine” izin verirler (Solmuş, 2010, s. 146).

Baumrind (1967, 1991), demokratik ebeveynlerin birer izleyici olduklarını ve çocuklarının davranışlarına net standartlar verdiğini belirtmiştir. Bu ebeveynler iddialı fakat kısıtlayıcı ve müdahaleci değildirler. Disiplin yöntemleri cezalandırıcı olmaktan çok destekleyicidir. Onlar, çocuklarının iddialı, sosyal sorumluluk ve öz-düzenleme bilincine sahip olan, işbirlikçi birer evlat olmalarını isterler. Çocuklarının davranışlarını akılcı ve çözüm-odaklı bir şekilde yönlendirmeye çalışırlar. Çocuklarını sözel olarak desteklerler, davranışlarının altından yatan nedenleri çocuklarıyla paylaşırlar ve çocukları onlara uymayı reddettiğinde itirazlarını dinlerler. Özerk bir irade ve uygun disiplinle çocuklarını değerlendirirler. Bir yetişkin olarak çocuklarını anlamak için kendi bakış açılarını zorlar, ancak çocuklarına bireysel ilgi ve özel yollar tanırırlar.

Demokratik ebeveyn çocuğun şimdiki özelliklerini onaylar, aynı zamanda gelecekteki davranış standartlarını belirler.

Demokratik anne babalar, sabırlı ve duyarlı bir biçimde çocuklarını dinlerler, onlara aile içinde eşit haklar tanırlar, düşüncelerinin açıkça anlatmalarını desteklerler ve bu konuda onları cesaretlendirirler. Böylece onların bağımsız bir kişilik geliştirmelerini teşvik ederler (Papalia & Olds, 1992). Yapılan araştırmalar, demokratik bir aile ortamında yetişen çocukların, zihinsel ve kişilik gelişimi yönünden gelişmeye daha yatkın olduklarını, demokratik ortamın çocuğa sadece özgürlük olanağı tanımak dışında onu kendini ifade etme ve tecrübe kazanmaya da özendirdiğini ortaya koymaktadır. Böyle bir ortamda yetişen çocukların hareketli, korkusuz, kendine güvenen, rahat ve bağımsız birey oldukları gözlenmektedir (Özgüven, 2001).

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde internet bağımlılığını yurtdışında ve yurtiçinde inceleyen araştırmalar sunulmuştur.

2.2.1. İnternet Bağımlılığı İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

İnternetin aşırı kullanımına yönelik ilk deneysel çalışmalar Young (1996) tarafından gerçekleştirilmiştir. İnternet bağımlılığı tanı kriterlerini DSM-IV'te yer alan patolojik kumar oynama ölçütlerini uyarlayarak yapmıştır. Araştırmayı veri toplama aracına göre belirlediği 396 internet bağımlısı olan kullanıcılar ile bağımlı olmayan 100 kişilik kullanıcılar arasında gerçekleştirmiştir. Bağımlı olan grup haftada 38.5 saat internet kullanmış ve bu kişilerin %35'i sohbet, %28'i çok kullanıcıli oyun, %13'ü e-posta amacıyla interneti kullanmıştır. Bağımlı olmayan grup ise haftada 4.9 saat internet kullanmış ve %24'ü bilgiye ulaşmak, %30'u ise e-posta amacıyla interneti kullanmıştır. Bu grubun sohbet odalarında internet kullanma oranı %7, çok amaçlı oyun amacıyla ise kullanma oranı %5'tir. Ayrıca interneti orta ve daha üst düzeyde kullananlarda parasal, akademik, mesleki ve sosyal ilişkilerde sorunlar olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Anderson (2001), 1300 üniversite öğrencisinin internet kullanımlarının sosyal ve akademik hayatlarını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Karakteristik olarak internet kullanan öğrenciler günde 100 dakikalarını internette harcarken, küçük bir grup ise internetin bir dereceye kadar hayatlarının farklı yönlerine müdahale ettiğini bildirmiştir. Bu grubun çoğunun erkek olduğu ve önemli bilimsel, akademik sorunlar yaşadığı gözlenmiştir.

Caplan (2002), patolojik internet kullanımı ile depresyon, benlik saygısı, yalnızlık, utangaçlık gibi birkaç psiko-sosyal değişkeni kapsayan ilişkiyi 386 üniversite öğrencisiyle incelemiştir. Araştırma sonucunda patolojik internet kullanımının bütün değişkenlerle ilişkili olduğu ve internet bağımlılarının bilgisayar üzerindeki sosyal etkileşimi, yüz-yüze etkileşime tercih ettiği bulunmuştur.

DiNicola (2004), Midwestern Üniversitesi'nde, yaşları 18 ile 24 arasında değişen 731 öğrenciyle çevrimiçi anket yoluyla zorlantılı kontrol bozukluğunun internet kullanımıyla ilişkisini incelemiştir. Öğrencilerden internet kullanımıyla ilişkili zorlantılı kontrol bozukluğundan dört veya daha fazla semptomu rapor edenler patolojik internet kullanıcıları olarak sınıflandırılmıştır ve öğrencilerin %7'si bu grubu oluşturmuştur. Sonuçlar patolojik internet kullanımının erkek öğrencilerde kız öğrencilerden; ilk sınıfta okuyan öğrencilerde son sınıfta okuyan öğrencilerden daha fazla olduğunu göstermiştir. Ayrıca bu öğrencilere internetin günlük ilişkilerinde, akademik başarılarında, yeterli uyku uyumada ve derslere geç kalma veya dersi kaçırma gibi çeşitli fonksiyonları kapsayan durumlarda kendilerini nasıl etkiledikleri sorulmuştur. Sadece %1.2'si internetin günlük ilişkilerini olumsuz etkilediğini belirtirken, %7.9'u akademik başarılarını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. %14'ü derslere geç kalma ve dersleri kaçırma konusunda sıkıntı yaşarken, %20.7'si yeterli uyku uyuyamadıklarını bildirmişlerdir.

Shepherd ve Edelmann (2005), internet kullanımı, sosyal kaygı, genel kaygı ve depresyon arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmaya 169 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal kaygının, genel kaygının ve depresyonun, sosyal korkularla başa çıkmak için internet kullanımıyla ilişkili olduğu hipotezi doğrulanmıştır.

Kim, Ryu, Chon, Yeun, Choi, Seo ve Nam (2006), Koreli ergenler arasında internet bağımlılığının depresyon ve intihar düşüncesiyle ilişki olup olmadığını araştırmışlardır. 1573 lise öğrencisiyle çalışmayı yürütmüşlerdir. Örneklemin %1.6'sı internet bağımlısı olarak tanı alırken, %38'si olası internet bağımlısı olarak tanımlanmıştır. İnternet bağımlısı olma yaygınlığı cinsiyetler arası farklılık göstermemiştir. İnternet bağımlısı olan grupta depresyon ve intihar düşüncesi en yüksek seviyede bulunmuştur.

Madell ve Muncer (2006), İngiltere'de 362 katılımcıyla sosyal fobi ile internetin etkileri arasında ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapmış ve internet kullanımı ile sosyal kaygı arasında pozitif ilişki olduğu hipotezine ulaşmışlardır. Araştırmacılar bunun

sebebinin; sosyal fobik bireylerin başkaları tarafından alenen yargılanmaktan korktuklarından, interneti de başkaları tarafından incelenmeden sosyalleşebilmelerine izin veren bir araç olduğundan dolayı kullanmalarının muhtemel olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Lee ve Chae (2007), çocukların internet kullanımının aile ile geçirilen zaman ve aile iletişimde azalmaya yol açıp açmadığını ve çocukların çevrimiçi aktiviteleri ile ailesel arabuluculuk tekniklerinin ne şekilde ilişkili olduğunu incelemek amacıyla 222 Koreli öğrenci ile bir çalışma yapmışlardır. Bulgulara göre internet kullanımında harcanan toplam zaman aile için ayrılan zamanda azalmalara yol açmış fakat aile iletişimde bir değişikliğe yol açmamıştır. İnternetin aileye ayrılan zaman ve ailesel iletişim üzerindeki etkisi çocukların internet aktivitelerine göre değişiklik göstermiştir. Ailesel arabuluculuk teknikleri ve çocukların çevrimiçi aktiviteleri arasındaki bağlantının analizi, ailenin faydalı web sitelerini tavsiye etmesinin ve birlikte kullanımın çocukların eğitimsel çevrimiçi aktivite frekansı ile pozitif ilintili olduğunu göstermiştir. Ne var ki web siteleri ve zamana dair ailevi kısıtlamalar çocukların internet kullanımını değiştirmemiştir.

Yen ve diğerleri (2007) internet bağımlısı ve madde bağımlısı olan ve olmayan ergenlerin aile yapıları arasındaki farkı incelemişlerdir. Güney Tayvan'dan 3662 lise ve ortaokul öğrencisiyle çalışmayı yürütmüşlerdir. Yapılan analizler sonucu ergen internet kullanımının ve madde kullanımının benzer aile yapılarını içerdiği bulunmuştur ki bu da internet bağımlılığı ve madde kullanımının davranışsal sorun sendromları grubunda ele alınması gerektiğine dikkat çekmiştir. Olumsuz aile yapıları olan ergenlerin madde ve internet bağımlısı olma olasılıklarının daha yüksek olduğu da saptanmıştır.

Okeke (2007), internet kullanımı, yalnızlık ve bunlar arasındaki ilişkinin patolojik internet kullanımına etkisini Connecticut Üniversitesi'ndeki 117 öğrenciyle araştırmıştır. Sonuçlar internet kullanımının genç yaşlarda arttığını, internet bağımlılığın interneti haftalık kullanım saatiyle ilişkili olduğunu, kendini yalnız hisseden ve romantik yakın bir ilişkiye ihtiyaç duyan ergenlerin çevrimiçi flört sitelerine daha sık girdiğini, yani yalnızlıkla internet bağımlılığının ilişkili olduğunu göstermiştir.

Rosenthal (2009) yaptığı çalışmada, sosyal fobi teşhisi koyulan bireylerin tedavisi ve internet kullanımlarının etkileri konusunda araştırma yapmıştır. Bu çalışmanın amacı, internet kullanımıyla sosyal fobi arasındaki ilişkinin derecesini belirlemektir. 18-65 yaşları arasındaki 125 kişiyle araştırmayı yürütmüştür. Çalışmanın sonucunda, internet kullanımı ile sosyal fobi arasında önemli derecede pozitif anlamlı

bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, sosyal fobisi olan insanların sosyal etkileşimden kaçınmak için interneti kullandığı bilgisini desteklemektedir.

Selfhout, Branje, Delsing, Bogt ve Meeus (2009), iletişim amaçlı internette zaman harcayanlara karşı iletişim dışında bir amaç için interneti kullananların, depresyon, sosyal kaygı ve algılanan arkadaşlık kaliteleri arasındaki ilişkiyi 307 Alman ergenle araştırmışlardır. Araştırma sonucunda interneti iletişim dışında bir amaç için kullanan ergenlerin depresyon ve sosyal kaygı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

DeRushia (2010) da internet kullanımı ile depresyon, sosyal kaygı ve sosyal bağlılık arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Pensilvanya Üniversitesi'nden rastlantısal yolla seçtiği 99 öğrenciyle araştırmayı yürütmüştür. Sonuçlar depresyon, sosyal kaygı ve yüz yüze veya çevrimiçi sosyal ilişkilerin internette harcanan zamanı yordamadığını göstermiştir. Fakat, sosyal kaygılı bireylerin yüz yüze ilişimden ziyade online iletişimi tercih ettiği yönünde önemli bir farklılık da bulunmuştur. Marin (2010) de, 258 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada sosyal anksiyete, ilişki desteği, benlik saygısı ve kişilik özellikleri yapılarının genel internet kullanımı ile nasıl ilgili olabileceğini ve internetin iletişim, bilgi arama, eğlence ve online oyun için kullanılabileceğini araştırmıştır. Sonuçlar çalışmanın hipotezine genellikle aykırı çıkmıştır. Önceki araştırmalarda bu değişkenler arasında ilişki bulunsa da bu araştırmada ilişki bulunamamıştır.

Hooi (2010), Malezya'da okula giden gençler arasındaki internet kullanımını ve internet bağımlılığı üzerindeki bazı değişkenlerle birlikte aile ve akran etkisini araştırmayı amaçlamıştır. 15-17 yaş arasındaki 1608 öğrenciyle çalışmayı yürütmüştür. Sonuçlar gençlerin interneti en çok eğlence, sosyal etkileşim, erotizm, bilgi araştırma ve ürün ilişkili bilgi formları kullanma amaçlı kullandıklarını göstermiştir. Ayrıca, ailelerin çocuklarının internet bağımlılıklarının yanı sıra eğlencelerini, sosyal etkileşimlerini ve erotik yönelimlerini kısıtladıkları bulunmuştur. İnternet bağımlılığında arkadaşların çevrimiçi eğlenceyi ve sosyal etkileşimi artırdığı fakat çevrimiçi erotik eğilimle doğrudan bağlantılı olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tao, Huang, Wang, Zhang, Zhang ve Li (2010), internet bağımlılığının tanısal kriterlerini geliştirmek ve internet bağımlısı olan ve olmayan grup arasındaki farkları ortaya koymak amaçlı yaptıkları araştırmada 150 internet bağımlısı tanısı alan ve 405 bağımlı olmayan toplam 555 kişiyle çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, internet bağımlılığı tanısı alanların, semptom kriterleriyle (yedi klinik semptom) tutarlılık gösterdiği, önemli ölçüde klinik yoksunluk kriterlerini (işlevsel ve psiko-sosyal

yoksunluk), tıbbi kriterleri (son üç aydır devam eden bağımlılık, günde gerektiğinden fazla ve altı saat civarında kullanma) ve diğer kriterleri (psikotik hastalıkların gelişmesi) karşıladığı görülmüştür. Tanı kriterlerinin başta iki semptom (aşırı zihinsel meşguliyet ve geri çekilme semptomları) ve sonra beş diğer semptomdan (tolerans geliştirme, kontrol etme zorluğu, negatif etkileri bilindiği halde gereğinden fazla internet kullanmaya devam etme, internet dışında ilgilerin kaybı ve interneti olumsuz duygu durumundan kurtulmak için kullanma) oluştuğu bulunmuştur.

Weidman, Fernandez, Levinson, Augustine, Larsen ve Rodebaugh (2012) de sosyal kaygı ve internet arasındaki ilişkiyi 108 üniversite öğrencisiyle araştırmışlardır. Çalışmalarını, yüz yüze iletişimden rahatsız olan bireylerin internetten sosyal telafi olarak daha çok faydalanacağı hipotezine dayandırmışlardır. Sosyal kaygısı yüksek olan bireylerin interneti sosyal telafi edici bir ortam olarak mı kullandıklarını yoksa daha iyi hissetmek için mi kullandıklarını test etmişlerdir. İlk çalışmada yüksek sosyal kaygılı bireyler, düşük kaygılı bireylere göre çevrimiçi olarak sosyalleştikleri zaman kendilerini daha kolay açıp daha rahat hissettiklerini, yüz yüze iletişimde ise kendilerini daha az açtıklarını rapor etmişlerdir. İkinci çalışmada ise sürekli çevrimiçi iletişim kuran bireyler için sosyal kaygının düşük yaşam kalitesiyle ve yüksek depresyonla ilişkili olduğu bulunmuştur. Sonuçlar, sosyal kaygılı bireyler için internetin kullanılmasının yüz yüze iletişim için alternatif bir yol olabileceğini fakat bunun düşük yaşam kalitesini/öznel iyi olmayı da beraberinde getireceğini göstermiştir. Young ve Lo'nun (2012) yaptığı araştırma sonucunda da 12-18 yaş arası 400 ergenden sosyal kaygısı yüksek olanların internet/bilgisayar aracılığıyla iletişim kurmaya daha eğilimli oldukları ortaya çıkmıştır.

Israelashvili, Kim ve Bukobza (2012), öz-algı şuurunun gelişmesi için internetin yararlı bir araç olup olmadığı hipotezini test etmek istemişlerdir. Bunun için, internet kullanım seviyesi, internet bağımlılığı, benlik gelişimi, öz-bilinç, öz-algı şuru ve kişisel demografik verilerle ilişkili anketleri tamamlayan 278 ergenle çalışmışlardır. Araştırma sonucu genel inancı desteklemiş ve öz-algısı gelişmiş ergenlerin internet bağımlılığıyla negatif ilişkisi bulunmuştur.

Durkee ve diğerleri (2012), patolojik ve uyumsuz internet kullanımı yaygınlığının, sosyo-demografik faktörlerle ve internet erişimiyle olan ilişkisini 11 Avrupa ülkesindeki 11.956 ergenle incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, patolojik internet kullanımının ergenler arasında %4.4 olduğu, erkeklerde kızlardan daha yüksek olduğu ve şehirler arası farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. İnternette en fazla tercih

edilen aktivitenin video izlemek, sohbet odalarına ve sosyal ağlara takılmak olduğu; erkeklerin çok kullanıcıli oyunları tercih ederken kızların sosyal ağları tercih ettikleri görülmüştür. Büyük şehirlerde yaşamının patolojik internet kullanımıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Patolojik ve uyumsuz internet kullanımında biyolojik olmayan ebeveynlere sahip olanların, düşük ailesel çevrenin ve işsiz ailelerin çocuklarının daha fazla risk grubu oluşturduğu bulunmuştur.

Liu, Fang, Deng ve Zhang (2012), 3556 Çinli lise öğrencisiyle ergenlerin patolojik internet kullanımı ile aile-ergen iletişimi, aile internet kullanımı ve aile internet tutumunu kapsayan aile değerleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Aile değerlerini iki durum altında incelemişlerdir: Aile internet kullanımı davranışının tutarlı ve tutarsız olan aile tutumları çerçevesinde. Gençlerden %11'i internet bağımlısı çıkmıştır ve hiyerarşik regresyon sonucu, aile-ergen iletişiminin bu koşullar altında internet bağımlılığını negatif yordadığı görülmüştür.

Kalmus, Blinka ve Olafsson (2013) da ergenlerin aşırı internet kullanımıyla aile ortamı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 11-16 yaşlar arasında 18.709 ergene ulaşmışlardır. Araştırma sonucunda, çocuğun internet kullanımındaki aktif ailesel çevrenin (çocuk çevrimiçi zarar gördüğünde) ve kısıtlayıcı ortamın düşük düzeyde internet kullanımıyla ilişkisi bulunmuştur. Aile tutumu, aile internet kullanım davranışıyla tutarlı olduğunda internet bağımlılığını negatif yordamış, tersi şekilde de aile tutumu kendi internet kullanımıyla çeliştiğinde, aile tutumu, internet bağımlılığını pozitif yordamıştır.

Weiss (2013), yaşları 18-30 arasında değişen 171 üniversite öğrencisiyle sosyal kaygı, benlik saygısı, narsizm ve sosyal paylaşım sitelerinin (Social Networking Sites /SNSs) kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sosyal kaygının sosyal paylaşım sitelerinde zaman harcayan bireylerle, narsizmle ve benlik saygısıyla ilişkili olmadığını bulmuştur. Fakat sosyal kaygı seviyesi yüksek olan bireylerin sosyal paylaşım sitelerini bilgi toplama, özellikle de başkalarıyla bağlantı sağlama amaçlı kullandıkları da bulunmuştur.

Shen, Liu ve Wang (2013) ise öz belirleme kuramının bakış açısıyla, çocukları, algılanan çevrimiçi ve günlük hayatta internet kullanımına motive eden temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin nasıl olduğunu incelemişler ve bunların çocukların internet kullanma sonucuna etkisi konusunda Çin'deki 637 ilkököl öğrencisiyle araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda algılanan çevrimiçi ihtiyaçların tatmini internet kullanımında beklenenden yüksek seviyede bulunmuş ve pozitif etkiyle tecrübe

edilmiştir. Öte yandan, günlük hayatta algılanan ihtiyaçların tatminine çevrimiçi durumdan daha az zaman harcadığı, aynı zamanda çevrimiçi durumdan daha az negatif etkiye, daha çok pozitif etkiye sahip olduğu görülmüştür. Yani öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını günlük hayattan karşıladıkları sürece interneti daha olumlu bir şekilde kullandıklarını, ihtiyaçlarını günlük hayattan karşılayamayanların ise interneti daha problemli bir şekilde kullanıp ihtiyaçlarını web siteleri aracılığıyla tatmin ettiklerini, bunun da internet kullanımını artırdığını belirtmişlerdir.

Ko, Liu, Wang, Chen, Yen ve Yen (2014), 2293 ergenle gerçekleştirdikleri çalışmada internet bağımlısı olmaya yakın ve bağımlılığını kısıtlayan ergenler üzerindeki sosyal kaygı, depresyon ve düşmanlığın olumsuz etkisini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Aynı değerlendirmeleri bir yıl sonra tekrarlamış ve çalışma grubunu ikiye ayırmışlardır. Birinci grup ilk değerlendirmede bağımlı olmayan, sonraki değerlendirmede bağımlı olan grup iken ikinci grup ilk değerlendirmede bağımlı olan, sonraki değerlendirmede bağımlı olmayan grubu oluşturmuştur. Birinci grup bağımlı olmayan gruba göre depresyon ve düşmanlıkta yükselen bir tablo sergilemiştir, özellikle de kızlar arasındaki depresyon çok yüksek çıkmıştır. İkinci grup ise bağımlı olan gruba göre sosyal kaygı, depresyon ve düşmanlıkta düşüş sergilemişlerdir.

Li, Garland ve Howard (2014), 2011 yılında 513 milyon Çinlinin internet kullandığını, özellikle de bu oranın ergenlerde giderek yükseldiğini, patolojik internet kullanımının da giderek arttığını fakat aile ilişkisiyle patolojik internet kullanımının Çin’de fazla araştırılmadığını belirtmişlerdir. Bu sebeple de araştırmalarının ana amacını Çinli gençlerin internet bağımlılığı ile aile ilişkisini değerlendirmek oluşturmuştur. Bu konuyla alakalı 42 araştırmayı incelemişler ve şu sonuçlara ulaşmışlardır: İnternet bağımlısı olan gençlerin büyük bir kısmı bağımlı olmayanlara göre ailelerinden evrensel bir memnuniyetsizlik duymakta, bu ailelerin daha az uyumlu ve düzenli olmakla birlikte aile içi ve aile-çocuk çatışmasının daha fazla olduğunu düşünmekte ve ailelerini daha cezalandırıcı, daha az destek ve sevgi veren bireyler olarak algılamaktadırlar. Aynı zamanda internet bağımlısı olan gençler bağımlı olmayanlara göre daha çok boşanmış, tek ebeveynli ve tek çocuklu ailelere sahiplerdir.

Xu ve diğerleri (2014) de gençlerdeki aile-ergen ilişkisinin internet bağımlılığı üzerindeki etkisini Shanghai’deki 5122 lise öğrencisiyle incelemişlerdir. Olumsuz anne-ergen ilişkisinin, olumsuz baba-ergen ilişkisine göre internet bağımlılığıyla önemli derecede ilişkili olduğunu ve aile-ergen ilişki kalitesinin internet bağımlılığını yordadığını bulmuşlardır.

Appel, Stiglbauer, Batinic ve Holtz (2014) da, 10-16 yaş aralığında 363 ergenle ebeveyn- ergen iletişim kalitesinin ergenin internet kullanımı ve sözlü saldırganlık davranışları arasındaki ilişkisini araştırmışlardır. Ergenler altı aylık ara ile iki defa kontrol edilmişlerdir. Sosyal destek amaçlı kontroller esnasında regresyon analizleri, ergenin sözlü saldırganlık sonuçlarını ebeveynle yapılan internet tabanlı iletişim kalitesinin belirlediğini göstermiştir. Sonuçlar, akranlar ile yüksek derecede internet ilintili iletişimin, ebeveyn ile düşük derecede iletişim kalitesinin bazı dezavantajlar getirebildiğini göstermiştir.

İnternet bağımlılığıyla ilgili yurt dışında yapılmış olan çalışmalara genel olarak bakıldığında, internet bağımlılığının daha çok ergen grupları üzerinde incelendiği ve sosyal kaygı, depresyon, yalnızlık, benlik saygısı, kişilik özellikleri, aile-ergen iletişimi gibi değişkenlerle birlikte araştırıldığı görülmektedir. İnternet bağımlılığı ile diğer psikiyatrik bozukluklar arasında ilişki olduğu ve bağımlı olanların interneti kullanım amaçlarının farklılaştığı da araştırmalar çerçevesinde ortaya çıkan sonuçlardır. Bu araştırmada da internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ve anne baba tutum algılarının farklılaşıp farklılaşmadığı, sonuçların yurt dışında yapılan çalışmalarla paralellik gösterip göstermeyeceği ve aynı zamanda çok fazla inceleme konusu olmayan psikolojik ihtiyaçlarla ilişkisi belirlenmek istenmiştir.

2.2.2. İnternet Bağımlılığı İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yurt dışında, 1990'ların sonuna doğru araştırılmaya başlanan ve son yıllarda oldukça popüler bir konu haline geldiği görülen internet bağımlılığı konusu, ülkemizde de 2000'li yıllardan itibaren çalışılmaya başlanmıştır. Literatür incelendiğinde internet bağımlılığının ülkemizde birçok araştırmaya konu olduğu ve farklı değişkenlerle birlikte araştırıldığı ve özellikle 2010 yılına doğru ve sonrasında araştırmaların çoğaldığı görülmektedir.

Bayraktar (2001), internetin ergen gelişimindeki rolünü incelemek ve internetin yanlış kullanımıyla ilişkili sorunlara dikkat çekmek amacıyla KKTC'de 12-17 yaşları arasındaki 686 ilköğretim ve ortaöğretim öğrencisi üzerinde araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda ergenlerin %1.1'lik kısmının internet bağımlısı olduğu tespit edilmiş, sınırlı semptom gösterenlerin ise ergenlerin %11'lik kısmını oluşturduğu belirlenmiştir.

Cengizhan (2005), "Öğrencilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımında Yeni Bir Boyut: Bağımlılık" adlı bildirisinde öğrencilerin internete bağlı kaldıkları sürenin; ders

başarısı, genel başarısı hakkındaki fikri, evinde bilgisayar ve ADSL modeme sahip olması, oyun oynaması, internet üzerinden oyun oynaması, bağımlılık düzeyi hakkındaki düşüncesi, işlerini aksatması ve yaşadığı sorunlara göre incelenmesini amaçlamıştır. Bu amaca ulaşmak üzere bilgisayar ve internet kullanımlarının üst düzeyde olduğu düşünülen BÖTE bölümü üçüncü sınıfta okuyan 57 öğrenci seçilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden elde edilen bulgulara genel olarak bakıldığında; 54 kişi (%95)'inin evinde bilgisayar, 25 kişi (%44)'ünün ise ADSL internet bağlantısına sahip olduğu görülmüştür. Aynı zamanda değişkenlerin hepsinin internet bağımlılığı üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir.

Çakır-Balta ve Horzum (2008), internetin aşırı kullanımının bir sonucu olan internet bağımlılığını araştırmaya konu etmişlerdir. Araştırmada, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin altı farklı bölümünde "Bilgisayara Giriş" dersini internet üzerinden alan 292 öğrencinin internet bağımlılık düzeylerinin; cinsiyet, öğrenim gördükleri bölüm, internete bağlı kalma saati ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişip değişmediği incelenmiştir. Cinsiyet yönünden erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre; internet kullanım süresi yönünden haftada sekiz saatten fazla internete bağlı kalan öğrencilerin, haftada sekiz saatten az internete bağlı kalan öğrencilere göre; öğrenim gördükleri bölümler açısından ele alındığında öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin anlamlı derecede farklı olduğu bulunmasına rağmen, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin ise internet bağımlılığı düzeylerine etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Doğan, Işıklar ve Eroğlu (2008), ergenlerin problemli internet kullanımlarını, cinsiyet, internete ulaşım durumları, ilgileri ve internet kafelere gitmeyi sakıncalı bulup bulmamaları açısından incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini ise Selçuklu İlçesi Atatürk Lisesi'nde öğrenim gören 184 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda öğrencilerin puanları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur.

Turnalar-Kurtaran (2008), yalnızlık, depresyon ve benlik saygısı değişkenlerinin ergenlerin internet bağımlılığını yordamadaki katkılarını belirlemeyi amaçladıkları çalışmayı Mersin ili merkezinde, genel, meslek ve Anadolu liselerinde öğrenim gören 650 öğrenci ile gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, internet bağımlılığını, benlik saygısının negatif yönde, yalnızlığın ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı, ancak depresyonun, istatistiksel olarak anlamlı olacak kadar yordamadığı görülmüştür.

Balcı ve Gülnar (2009), üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığını araştırmışlardır. Selçuk Üniversitesi'nde öğrenimini sürdüren 953 öğrenciden elde edilen verilere göre, katılımcıların yüzde 23.2'si internet bağımlılığı belirtisi göstermektedir. İnternet bağımlılığı üzerinde demografik değişkenlerin (cinsiyet ve aylık harcama miktarı) ayırt edici bir etkisi bulunmamaktadır. İnternet bağımlılarını, bağımlı olmayanlardan ayıran en güçlü iki değişken ise sırasıyla internet kullanım süresi ve internete duyulan güvendir. Açık bir ifadeyle internet bağımlıları daha uzun süre internet kullanmakta ve internete daha fazla güven duymaktadırlar.

Şahin ve Kesici'nin (2009) yaptığı araştırmada, üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ve internet kullanım fonksiyonlarının, problematik internet kullanımlarının önemli bir yordayıcısı olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi'den 216 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin; internetin sosyal kullanım fonksiyonu, başarı ihtiyacı ve internetin serbest zaman kullanım fonksiyonu internet kullanımının negatif sonuçlarının önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. İnternetin sosyal kullanım fonksiyonu, başarı ihtiyacı ve internetin duygusal ve serbest zaman kullanım fonksiyonu internet kullanımının sosyal fayda/sosyal rahatlığın önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. İnternetin sosyal ve serbest zaman kullanım fonksiyonu ve başarı ihtiyacı aşırı internet kullanımının önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur.

İnan (2010), ilköğretim ikinci kademedede ve ortaöğretimde öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin internet bağımlılık durumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Balıkesir ili Erdek ilçesinde ilköğretim ikinci kademedede ve ortaöğretimde öğrenimlerini sürdüren 524 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin cinsiyetlerine, öğrenim görülen sınıf düzeylerine, annelerinin eğitim düzeylerine, internete bağlanma yerine, evlerinde bilgisayar olup olmamasına, öğrencilerin internete bağlanma nedenlerine ve disiplinle ilgili işlem görüp görmediklerine göre internet bağımlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin akademik başarı puanlarının internet bağımlılığına ait puanları anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.

Ceyhan (2010), üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri, temel internet kullanım amaçları ve cinsiyet ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamıştır. 464 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada, hiyerarjik regresyon analizi ile elde edilen analiz sonuçları, problemli internet kullanımının en önemli yordayıcısının “tanımadıkları kişilerle sosyal ilişkiler kurma” amacıyla internet

kullanımı olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, problemli internet kullanımını önem sırasıyla “kimlik arayışı statüsü” ve “başarılı kimlik statüsü” (ters yönde), “eğlenme” amacı ile internet kullanımı, “tanıdıkları ve yakınları ile iletişim kurma” amacı ile internet kullanımının da önemli bir biçimde yordadığı bulunmuştur.

Çağır ve Gürkan (2010), üniversite ve lise öğrencilerinde gittikçe yaygınlaşan problemli internet kullanımının, bu öğrencilerin yalnızlık düzeyleriyle ve esenlik halleriyle ilişkisini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. 2009-2010 eğitim öğretim yılında Balıkesir ilindeki 646 lise ve üniversite öğrencisiyle çalışmayı yürütmüşlerdir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin problemli internet kullanımları ile yalnızlık düzeyleri arasında pozitif yönde, problemli internet kullanımları ile algılanan esenlik halleri arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Durak-Batıgün ve Hasta (2010), internet bağımlılığı ile yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkileri saptamak ve gençler arasındaki internet kullanımı ve bağımlılığına ilişkin bazı demografik ve tanımlayıcı bilgiler elde etmek amaçlı yaşları 18-27 arasında değişen 213 kişiyle araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda; örneklemin %14’ünün internet bağımlısı olarak tanımlanabileceği görülmüştür. İnternet bağımlılığı olan bireyler günde ortalama 2.17 ± 0.70 saat internete bağlı kaldıklarını belirtmiştir. Bu da haftada 15 saati aşkın bir süre internet başında zaman geçirdikleri anlamına gelmektedir. İnternete bağımlı olan bireylerin, olmayanlara göre kişilerarası iletişimde ketleyici tarzı daha çok kullandıkları ve yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bağımlı olanların interneti daha uzun süre ve daha çok etkileşim amaçlı kullandıkları belirlenmiştir. İnterneti kullanım süresi, etkileşim amaçlı internet kullanımı ve kişilerarası ilişkilerde ketleyici tarz, internet bağımlılığının yordayıcıları olarak belirlenmiştir.

Büyükşahin-Çevik ve Çelikkaleli (2010) ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılıklarını cinsiyetlerine, algılanan ebeveyn tutumlarına ve ebeveyn eğitim durumlarına göre incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma grubunu yaşları 14-19 arasında değişen toplam 437 ergen oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulguya göre, arkadaş bağlılığı ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İkinci olarak, arkadaş bağlılığı puanları algılanan ebeveyn tutumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmıştır. Üçüncü olarak, anne eğitim durumuna göre ergenlerin arkadaş bağlılığı puanları farklılaşmamış, ancak internet bağımlılık puanları farklılaşmıştır. Son olarak, baba eğitim durumuna göre arkadaş bağlılığı puanları

farklılaşmamış, buna karşın, internet bağımlılığı puanları anlamlı bir biçimde farklılaşmıştır.

Canan (2010), genç erişkin üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığını araştırmak ve aşırı internet kullanımı ile disosiyatif belirtiler ve bazı sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin internet kullanma örüntüleri de değerlendirilmiştir. Çalışmaya Düzce Üniversitesi'nden, 18 ila 27 yaşları arasındaki 1034 öğrenci dâhil edilmiştir. Çalışma örnekleminin %9.7'sinin internet bağımlısı olduğu ve internet bağımlılarının alkol kullanmaya daha meyilli oldukları bulunmuştur. Pearson korelasyon analizine göre disosiyatif yaşantılar ile internet bağımlılığı ve haftalık internet kullanma süresi arasında olumlu bir korelasyon tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığının erkeklerde, kızlardan daha yaygın olduğu gözlemlenmiştir. İnternet kullanma örüntüsü de cinsiyetler arasında anlamlı olarak farklılık göstermiştir.

Batıgün ve Kılıç (2011), üniversite öğrencileri arasında internetin kullanım amacı ve internet bağımlılığının yaygınlık oranı konusunda bilgiler elde etmek; internet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, psikolojik belirtiler ve sosyal destek arasındaki ilişkileri saptamayı amaçlamışlardır. Ayrıca internet bağımlılığı ile cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey gibi demografik değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek de araştırmanın diğer bir amacını oluşturmuştur. Örneklem grubu Ankara ve İstanbul illerindeki çeşitli özel ve devlet üniversitelerinde toplam 1198 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Yapılan bir seri istatistik analiz sonucunda öğrencilerin günde ortalama 1.53 (S = .79) saat internete bağlı kaldıkları; %18.89'unun internet bağımlısı olarak tanımlanabileceği ve erkeklerin internet bağımlılığı puanlarının kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan öğrencilerin orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek internet bağımlılığı puanlarına sahip oldukları da dikkati çekmektedir. Yapılan regresyon analizi sonucunda internetin gün içerisinde uzun süreli ve iletişim amacıyla kullanımı, üst sosyo-ekonomik düzey, erkek olmak, gelecek beklentisi, düşük düzeyde yaşam doyumu ve özdenetim; yüksek düzeyde nörotizm, anksiyete ve somatizasyon internet bağımlılığını yordayan değişkenler olarak bulunmuştur.

Döner (2011), ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerini belirleyerek farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 2008-2009 eğitim öğretim yılında öğrenim gören

Afyonkarahisar il merkezinde bulunan devlet okullarındaki bilişim teknolojileri sınıfı bulunan okullarda interneti kullanan 624 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre İnternet Bağımlılık Ölçeği'nden alınan puanlar, cinsiyete, internet kullanım süresine, günlük kullanım sıklığı ve kullanım mekânı değişkenlerine göre farklılık göstermiştir. İnternet bağımlılığını yordayan en önemli değişkenin “haftalık internet kullanım sıklığı” olduğu görülmüştür ve internet bağımlılığı ile günlük kullanım saati ve yaş değişkenleri arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Esen ve Siyez (2011) ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesini amaçlamışlardır. Çalışmada internet bağımlılığını yordayıcı psiko-sosyal değişkenler olarak yalnızlık, algılanan sosyal destek, yaşam doyumu, karşı cinsle romantik ilişki durumu, akademik başarı ve cinsiyet değişkenleri seçilmiştir. Araştırmaya İzmir ili Çeşme ilçesinde bulunan ortaöğretim kurumlarında 9., 10., 11. ve 12.sınıflarda öğrenim gören 700 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda cinsiyet, akademik başarı, yalnızlık ve aileden algılanan sosyal destek değişkenlerinin ergenlerde internet bağımlılığını yordadığı görülmüştür. Söz konusu bu değişkenlerin internet bağımlılığındaki toplam varyansın % 7.3'ünü açıklamıştır.

Üneri ve Tanıdır (2011), liseye devam eden bir grup ergende internet bağımlılığı ile yaş, cinsiyet, anne-baba yaşı, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, evde internet erişiminin mevcudiyeti, ergenin internet başında geçirdiği süre, ergenin odasında bilgisayar bulunup bulunmaması, ergenin sigara kullanıp kullanmaması ve depresyon ölçek puanı gibi değişkenlerin internet bağımlılığı ölçek puanına etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma örneklemi, Ankara il merkezinde bir liseye devam eden ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 211 öğrenciden oluşmuştur. İnternet Bağımlılığı Ölçek puanı ile değişkenlerin ilişkisi incelendiğinde, internette kalma süresi ve depresyon skoru arttıkça bağımlılık ölçek puanının da arttığı, erkeklerin kızlara göre bağımlılık ölçek puanlarının istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu, değişkenlerle bağımlılık ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, bağımlı grubu bağımlı olmayan gruptan ayırt etmede, sırasıyla, erkek olmanın, depresyon skorunun yüksek olmasının ve internette uzun süre kalmanın istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür.

Aydın ve Sarı (2011), ergenlerin internet bağımlılıkları üzerindeki benlik saygısının rolünü araştırmışlardır. Trabzon ilinden 324 öğrenciyle gerçekleştirdikleri araştırmada, genel benlik saygısının, sosyal benlik saygısının, aileden algılanan benlik

saygısının ve toplam benlik saygısının önemli ölçüde ve olumsuz olarak internet bağımlılığıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gençer (2011), Isparta merkezde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin internet kullanım profillerini ve internet bağımlılık durumlarını tespit etmek, internet bağımlılığı ile demografik özellikler (cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, vb.) ve internet kullanım profilleri (interneti kullanma sıklığı, kullanım amacı, kullanım yeri) arasındaki ilişkileri incelemek ve internetin patolojik hale gelmesindeki etkenleri saptamayı amaçlamıştır. Bu amaçla 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Isparta merkezde bulunan beş lisenin 9-12. sınıflarında okuyan 1380 öğrenciye 20 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Öğrencilerin %2.7'si internet bağımlısı, %24.3'ü ise muhtemel internet bağımlısı olarak bulunmuştur. İnternet bağımlılık durumu ile demografik özelliklerden cinsiyet ve başarı algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu, sosyo-ekonomik durum ve okul türü ile ilişki olmadığı görülmüştür. Bununla beraber kullanım profilleri açısından İnternet kullanım sıklığı, başat İnternet kullanım yeri ve başat interneti kullanım amacı ile İnternet bağımlılık durumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Ayas (2012), ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin internet ve bilgisayar oyun bağımlılığı düzeylerinin utangaçlıkla olan ilişkisini belirlediği araştırmasında 2009-2010 yılları arasında Giresun il merkezindeki okullarda okuyan 365 öğrenciyle çalışmıştır. Araştırma sonucunda, internet bağımlılığı düzeyi ile bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyi arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Utangaçlıkla internet ve bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyi arasındaki korelasyon incelendiğinde de pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Ekşi (2012), meslek liselerinde eğitim görmekte olan öğrencilerde narsistik kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalığı ne düzeyde yordadığını açığa çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmaya İstanbul İli Anadolu yakasında eğitim görmekte olan 508 meslek lisesi öğrencisi katılmıştır. Model, narsisizmin siber zorbalık üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Narsistik bir kişilik özelliği olarak "hak iddia etmek", internet bağımlılığındaki "yoksunluğu" ve "kontrol güçlüğü"nü; narsistik "üstünlük" özelliği ise internet bağımlılığındaki "sosyal izolasyon"u anlamlı düzeyde yordamıştır. Narsistik "sömürücülük" puanlarının internet bağımlılığı "kontrol güçlüğü" puanlarını negatif bir etkiyle yordadığı görülmüştür.

Gökçearslan ve Günbatar (2012), lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin ve bu düzeyin hangi değişkenlerle ilişkili olduğunun belirlenmesini amaçlamışlardır. Cinsiyet, anne ve baba öğrenim durumu, kişisel bilgisayar sahipliği ve

sosyal ağırları kullanım sürelerinin internet bağımlılığı ile ilişkili olup olmadığı ortaya konulmak istenmiştir. 2010-2011 eğitim öğretim yılında Bursa’da yer alan bir lisede öğrenim gören 172 öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre çalışma grubunda yer alan öğrencilerin % 2.33’ü internet bağımlısı, % 17.45’i eşik ve risk grubunda internet bağımlısı olarak bulunmuştur. Cinsiyet ve sosyal ağırları kullanım süresi (üç saatten fazla) internet bağımlılığında istatistiksel olarak anlamlı fark yaratmıştır.

Sargın (2012), ergenlerdeki internet bağımlılığını cinsiyet, sınıf düzeyi ve evdeki internet erişimi değişkenleriyle araştırmayı amaçlamıştır. Konya’da 2010-2011 eğitim-öğretim yılında ortaokul düzeyindeki üç okuldan 300 öğrenciyle araştırmayı gerçekleştirmiştir. Sonuçlar erkeklerin kızlardan, sekizinci sınıf öğrencilerinin altıncı sınıf öğrencilerinden ve evinde internet bağlantısı olanların olmayanlardan daha bağımlı olduklarını göstermiştir.

Eldeleklioğlu ve Vural-Batık’ın (2013) yaptığı çalışmada internet bağımlılığının cinsiyet, akademik başarı, internete girilen süre, yalnızlık ve utangaçlık ile ilişkili olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma, devlet liselerinde öğrenim gören 15-18 yaş arası 206 ergen ile yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları internet bağımlılığının cinsiyet, akademik başarı, internet kullanım süresine göre farklılaştığını göstermiştir. Ayrıca akademik başarının internet bağımlılığını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı, internet kullanım süresi ve utangaçlığın ise internet bağımlılığını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Cinsiyet ve yalnızlık değişkenlerinin internet bağımlılığı üzerinde anlamlı etkileri bulunamamıştır.

Şenormancı, Şenormancı, Güçlü ve Konkan (2013), internet bağımlılığının tanısal kriterlerinin aile ilişkilerinde bozulmaları kapsadığını ama bu durumla ilintili aile fonksiyonu ve bağlanma stillerine dair yeterli veri olmadığını düşünüp internet bağımlısı hastaların aile işlevselliğini ve bağlanma stillerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bakırköy Zihinsel Sağlık ve Araştırma Hastanesi internet bağımlılığı polikliniğine gelen ve Young (1998) kriterlerine göre internet bağımlılığı tanısı konan 30 hasta ile çalışmayı yürütmüşlerdir. Araştırmanın sonucunda internet bağımlısı hastalar aile işlevselliklerini daha negatif yorumlamış ve aile işlevlerinde sorgulanan her alanda problem bildirmişlerdir, aynı zamanda bu hastalar daha kaygılı bağlanma tarzları sergilemişlerdir.

Günüç ve Doğan (2013), ergenlerin internet bağımlılığı, anne ve babalarından algıladıkları sosyal destekleri ve aile ile yürütülen aktiviteler arası ilişkileri

incelemişlerdir. Merkez Efendi Devlet Hastanesi Moris Şinasi Çocuk Kliniği, Çocuk Gelişim Polikliniği'ne başvuran 166 ergenle çalışmışlardır. Katılımcıların yaş aralığı 12- 18 olmuştur. Araştırma bulguları, algılanan sosyal destek ve internet bağımlılığı arasında orta düzey negatif bir ilişki ortaya çıkarmıştır. Anneleri ile vakit geçiren ergenlerde algılanan sosyal desteğin daha yüksek, internet bağımlılığının da daha düşük olduğu görülmüştür. Ergenlerin, internet bağımlılığı düzeyleri, vakitlerini ister baba ister anne isterse de aile ile geçirseler değişmemesine rağmen, anneleri ile yaptıkları bazı aktivitelerin (TV izleme, yemek yeme, sohbet, alışveriş ve dışarıda vakit geçirmek gibi) algıladıkları sosyal destek düzeyini arttırdığı görülmüştür.

Ayas ve Horzum (2013) ise ilköğretim öğrencilerinin ailelerinin internet tutumunu belirlemek ve öğrencilerin aile internet tutumu ve internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma 2010–2011 öğretim yılının ikinci döneminde, Samsun İli Merkezindeki üç farklı ilköğretim okulunda ikinci kademedeki öğrenim gören toplam 407 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda internet bağımlılığında, ihmalkâr internet tutumuna sahip olan ailelerin önemli rolü olduğu bulunmuştur.

İnternet bağımlılığıyla ilgili ülkemizde yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığında yurtdışında olduğu gibi daha çok ergenler üzerinde bağımlılığın incelendiği gözlenmektedir. Yurtdışındaki araştırmalar internet bağımlılığı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiye yoğunlaştığı halde ülkemizde internet bağımlılığı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmaya rastlanmamıştır. Aynı zamanda psikolojik ihtiyaçlar ile internet bağımlılığının da tek bir araştırmaya konu olduğu ve psikolojik ihtiyaçların farklı boyutlarıyla ele alındığı görülmektedir. Daha çok internet bağımlılığının yalnızlık, utangaçlık, benlik saygısı, depresyon, aileden algılanan tutum ve sosyal destek gibi değişkenlerle birlikte araştırıldığı görülmektedir. Aynı zamanda ülkemizde internet bağımlılığını yordayan sosyo-demografik özelliklerin (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey, internete bağlanılan ortam, internete harcanan zaman vs.) de araştırıldığı çalışmalar, yurtdışında yapılan çalışmalara göre daha fazladır. İnternet bağımlısı olan ve olmayan ergenlerin internet kullanımları konusundaki görüşlerini nitel araştırma yoluyla araştıran çalışmalara da yurtiçi ve yurtdışı kaynaklarda rastlanmamış, bu görüşlerin nicel yöntemlerle araştırıldığı görülmüştür. Bu sebeple bu araştırmanın internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin internet kullanımı konusundaki görüşlerini öğrenme ve şimdiye kadar ele alınmayan sosyal kaygı ve psikolojik ihtiyaçlar değişkenleriyle olan

ilişisini ortaya koyma açısından ülkemizde yeni yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplamada kullanılacak olan ölçekler ve toplanacak verilerin istatistiksel analizi üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma internet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygı düzeyleri ve anne-baba tutum algılarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlayan karşılaştırma türünde, ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Araştırma nicel ve nitel olmak üzere iki aşamada gerçekleştirildiğinden üçgenleme yöntemi kullanılmıştır. Üçgenleme aynı konunun incelenmesinde çeşitli araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması anlamına gelmektedir. Beş tür üçgenleme vardır. Bunlar, veri üçgenlemesi, araştırmacı üçgenlemesi, kuram üçgenlemesi, çevresel üçgenleme ve yöntem üçgenlemesidir (Guion, Diehl & McDonald, 2002). Bu araştırmada hem nicel araştırma yöntemiyle elde edilen sayısal veriler hem de görüşmelerden elde edilen nitel veriler kullanılarak yöntem üçgenlemesi yapılmıştır. İlk aşamada araştırmaya katılan tüm öğrencilere ölçek uygulanmış, ikinci aşamada ise internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerden seçilen bir grupta görüşme yapılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Adana ili Seyhan, Çukurova, Yüreğir ve Sarıçam ilçesi sınırları içinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Anadolu Liselerinden 9, 10 ve 11. sınıfa devam eden kız ve erkek öğrencilerden oluşmuştur. 12. sınıflar üniversite sınavına hazırlandıklarından dolayı okulda fazla bulunmayacakları göz önüne alınarak araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırmanın örnekleme ise Adana ili merkezi ilçelerindeki (Seyhan, Çukurova, Yüreğir ve Sarıçam) yüksek puanla öğrenci alan Anadolu Liseleri arasından olasılığa dayalı örneklem türlerinden olan küme örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Küme örnekleme, büyük ölçekli tarama araştırmaları için yaygın olarak kullanılan bir yöntem olup evrenin, araştırma açısından önemli görülen bir değişkene göre kendi içinde benzer alt

evrenlere ayrılarak, bu alt evrenlerden bütün içindeki oranlarını yansıtacak şekilde katılımcıların seçilmesidir (Karasar, 1994, s. 292).

Araştırmada yüksek puanla öğrenci alan Anadolu Lisesi öğrencileriyle çalışılmasının sebebi, Türkiye’de ortaöğretim kurumları sınavına giren öğrencilerin çoğunu geride bırakan, üniversitede akademik eğitim almak için geleceğine dair ön karar veren ve belirli bir başarıyı yakalayan bu öğrencilerin internete ilişkin tutumlarını saptamak ve internet bağımlılıklarının ne düzeyde olduğunu belirlemektir. Bu doğrultuda Adana ili Sarıçam ilçesinden bu özelliklere uyan Anadolu Lisesi sayısının az olmasından dolayı bir lise, Yüreğir, Çukurova ve Seyhan ilçelerinden de Anadolu Lisesi sayılarının daha fazla olmasından (sırayla 3, 9, 12 ve 7 okul) dolayı üçer lise olmak üzere toplam 10 Anadolu Lisesine gidilmiştir. Yine bu liselerden her sınıf düzeyinden (9., 10. ve 11. sınıf) rastlantısal olarak birer sınıf belirlenmiş ve bu sınıflardaki öğrencilere ölçekler uygulanmıştır. 853 öğrencinin eksiksiz doldurduğu ölçekler değerlendirmeye alınmıştır. Daha sonra veri setinden normalliği bozan uç değerler atılmış ve internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olanları belirlemek için ortancanın çeyrek sapma üstü ve altı olanlar alınarak arada kalan grup da veri setinden çıkarılmıştır. Böylece son olarak örneklem 344 kız ve 300 erkek toplam 644 öğrenciden oluşmuştur. Örneklem alınan öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, anne ve babalarının öğrenim durumlarına ve aylık ortalama gelirlerine göre frekansları ve yüzdeleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine, Sınıf Düzeylerine ve Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

DEĞİŞKENLER	GRUP	f	%
CİNSİYET	Kız	344	53.4
	Erkek	300	46.6
SINIF DÜZEYİ	9. Sınıf	220	34.2
	10. Sınıf	222	34.5
	11. Sınıf	202	31.4
	Hiçbir okul mezunu değil	11	1.7
	İlkokul/ortaokul mezunu	199	30.9
BABA ÖĞRENİM DURUMU	Lise mezunu	216	33.5
	Üniversite mezunu	197	30.6
	Yüksek lisans/doktora mezunu	21	3.3
	Hiçbir okul mezunu değil	39	6.1
	İlkokul/ortaokul mezunu	262	40.7
ANNE ÖĞRENİM DURUMU	Lise mezunu	220	34.2
	Üniversite mezunu	109	16.9
	Yüksek lisans/doktora mezunu	14	2.2
	1000 TL den az	100	15.5
	1001-3000TL	359	55.7
AYLIK GELİR	3001-5000 TL	132	20.5
	5001-7000 TL	33	5.1
	7001-10000 TL	10	1.6
	10001 TL ve üstü	10	1.6

Tablo 1 incelendiğinde, örneklemin %53.4'ünü kız öğrencilerin, %46.6'sını ise erkek öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Sınıf düzeyi açısından ise 9. sınıflardan 220 (%34.2), 10. sınıflardan 222 (%34.5) ve 11. sınıflardan 202 (%31.4) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Babası hiçbir okul mezunu olmayan 11 (%1.7), ilkokul/ortaokul mezunu olan 199 (%30.9), lise mezunu olan 216 (%33.5), üniversite mezunu 197 (%30.6), yüksek lisans/doktora mezunu 21 (%3.3); annesi hiçbir okul mezunu olmayan 39 (%6.1), ilkokul/ortaokul mezunu olan 262 (%40.7), lise mezunu olan 220 (%34.2), üniversite mezunu 109 (%16.9), yüksek lisans/doktora mezunu 14 (%2.2) öğrenci vardır. Ailesinin aylık geliri 1000 TL den az olan 100 (%15.5), 1001-3000TL arasında olan 359 (%55.7), 3001-5000 TL arasında olan 132 (%20.5), 5001-7000 TL arasında

olan 33 (%5.1), 7001-10000 TL arasında olan 10 (%1.6) ve 10000 TL ve üstü olan 10 (%1.6) öğrenci vardır.

Çalışmanın ikinci aşamasında ise görüşmelerden elde edilen nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan öğrenciler hakkında daha detaylı bilgi edinmek için kolay ulaşılabilir ve aşırı ve aykırı durum örneklemesi yoluyla belirlenen üç okuldan 16 öğrenci seçilmiştir. Fakat internet bağımlılık düzeyi yüksek olan bir öğrenci uygulama zamanında rahatsız olması sebebiyle görüşmeye katılamamıştır. Bu sebeple internet bağımlılık düzeyi yüksek olan yedi, düşük olan sekiz toplam 15 öğrenciyle görüşme yapılmıştır. Görüşmeye katılan öğrencilerin bağımlılık düzeylerine, cinsiyetlerine ve ölçeklerden aldıkları puanlara göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Görüşmeye Katılan Öğrencilerin İnternet Bağımlılık Düzeylerine, Cinsiyetlerine ve Ölçeklerden Aldıkları Puanlara Göre Dağılımları

İnternet Bağımlılık Düzeyi Öğrenciler	Cinsiyet	İnternet Bağımlılık Ölçeği	Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği			Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği	Anne-Baba Stilleri Ölçeği				
			Özerklik	Yeterlik	İlişki		Anne		Baba		
							Kabul/İlgi	Denetim/Kontrol	Kabul/İlgi	Denetim/Kontrol	
Yüksek	A	Erkek	74	32	24	33	13	38	47	41	40
	B	Erkek	75	24	16	35	7	51	42	40	34
	C	Kız	95	24	14	16	13	38	47	34	33
	D	Kız	82	31	20	36	10	43	50	45	47
	E	Erkek	77	10	14	15	1	53	30	17	49
	F	Kız	95	22	13	20	15	28	35	33	17
	G	Kız	75	24	12	34	2	26	51	26	51
Düşük	H	Erkek	3	20	18	28	17	41	39	31	34
	I	Kız	0	24	21	26	15	41	50	34	35
	İ	Kız	3	32	25	34	7	55	28	55	26
	J	Erkek	1	22	15	35	13	28	46	26	46
	K	Kız	4	24	19	27	20	41	38	41	25
	L	Erkek	4	27	18	32	2	43	29	20	13
	M	Kız	3	27	28	32	4	50	32	50	32
	N	Kız	0	32	25	39	10	53	26	53	26

Tablo 2 incelendiğinde, görüşmeye altı erkek, dokuz kız toplam 15 öğrencinin katıldığı görülmektedir. İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan öğrencilerin İnternet Bağımlılık Ölçeği'nden aldıkları puanlar 74 ile 95 arasında değişmekteyken, internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin aynı ölçekten aldıkları puanlar sıfır ile dört arasında değişmektedir. Aynı zamanda internet bağımlılık düzeyi düşük ve yüksek olan ergenlerin cevapladıkları diğer ölçeklerden aldıkları puan aralıklarının da birbirinden farklılaştığı göze çarpmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Young (1996) tarafından geliştirilen ve Bayraktar (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlama çalışmaları yapılan "İnternet Bağımlılık Ölçeği", Deci ve Ryan (2000) tarafından geliştirilen ve Kesici ve diğerleri (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği", Watson ve Friend (1969) tarafından geliştirilen ve Erkan (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlama çalışmaları yapılan "Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk (SKH) Ölçeği", Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen "Anne-Baba Stilleri Ölçeği (ABSÖ)" ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Görüşme Formu" kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, okul, sınıf düzeyi, anne ve baba öğrenim durumu ve ailenin aylık ortalama geliri gibi kişisel bilgilere ilişkin bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.2. İnternet Bağımlılığı Ölçeği/Testi (Young's Internet Addiction Test)

Patolojik internet kullanımını belirlemek için Young (1998) tarafından geliştirilen ve Bayraktar (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan İnternet Bağımlılık Ölçeği DSM-IV'ün "Psikoaktif Madde Bağımlılığı" ölçütlerinden uyarlanan 20 soruluk bir ölçektir. Altılı likert tarzı bir ölçek olan İnternet Bağımlılık Ölçeği'nde katılımcıdan "Hiçbir zaman", "Nadiren", "Arada sırada", "Çoğunlukla", "Çok sık" ve "Devamlı" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilmektedir. 80 ve üzeri puan alanlar "Patolojik İnternet Kullanıcısı" olarak tanımlanmaktadır. 50-79 arası puan alanlar "Sınırlı Semptom Gösterenler", 50 puan ve altı alanlar "Semptom Göstermeyenler" olarak

tanımlanmaktadır. Bu araştırmada ise İnternet Bağımlılık Ölçeği'nden öğrencilerin aldıkları puanlar normal dağılım göstermediğinden ortanca değere (Medyan=27.0) bakılmıştır ve standart sapmanın değeri (Sd=15.80) yüksek olduğundan ortancanın çeyrek sapma üstünde olan grup bağımlılık düzeyi yüksek ($27+4=31$ puan ve üstü), çeyrek sapma altında olan grup ise bağımlılık düzeyi düşük ($27-4=23$ puan ve altı) olarak kabul edilmiştir. Arada kalan değerler atılmıştır.

Bayraktar (2001) tarafından araştırma amaçları çerçevesinde İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen ölçek, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Anabilim dalındaki beş öğretim görevlisi tarafından incelenmiş ve sorular anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde 12-17 yaş grubu ergenlerin anlayabileceği şekilde uyarlanmıştır (Döner, 2011). 19 maddeden oluşan ölçme aracı, üç boyuttan oluşmakta ve bu boyutlardaki faktör yük değeri .81-.39 arasında değişmektedir. Ölçekle toplam açıklanan varyans % 52.83 ve iç tutarlık katsayısı .89'dur. Ölçeğin birinci boyutu olan "Çevrim-içi olmayı günlük hayata tercih etme" toplam sekiz maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin faktör yük değeri .81-.39 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans %36.34'tür. Bu boyut için hesaplanan iç tutarlık katsayısı .80'dir. İkinci boyut olan "Çevrim-içi olma süresini artırmak isteme" toplam yedi maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin faktör yük değeri .69-.47 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans % 9.28'dir. Bu boyut için hesaplanan iç tutarlık katsayısı .79'dur. Üçüncü boyut olan "Çevrim-içi olmaktan kaynaklanan sorunlar" toplam dört maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin faktör yük değeri .79-.53 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans % 7.21'dir. Bu boyut için hesaplanan iç tutarlık katsayısı .78'dir. Ancak, maddelerin döndürülme öncesindeki birinci faktör yük değerlerinin yüksek ve tek başına açıkladığı varyansın yüksek olması ölçeğin genelde bir faktöre de sahip olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı İBÖ tek faktörlü olarak kullanılmaktadır. Ölçekten alınan puanların yüksekliği internet bağımlılığının yüksek olduğunu göstermektedir (Çevik ve Çelikkaleli, 2010).

Bayraktar'ın (2001) çalışmasında İBT'nin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .91, Spearman – Brown değeri .87 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirlik için Cronbach alpha katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır (Akt. Esen ve Siyez, 2011). Bu araştırmada ise testin güvenirliğini belirlemek için test- tekrar test yöntemiyle ölçekler 70 kişilik öğrenci grubuna iki hafta arayla uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon .86 bulunmuştur. Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ise tüm grup için .91'dir.

3.3.3. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Intrinsic Need Satisfaction Scale)

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği: Deci ve Ryan (2000) tarafından geliştirilen, Kesici ve diğerleri (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği; 21 maddeden oluşan ve Çok Doğru (5), Doğru Değil (4), Biraz Doğru (3), Doğru (2) ve Hiç Doğru Değil (1) arasında değişen 5 dereceli Liket tipi bir ölçektir. Ölçek; Özerklik İhtiyacı, Yeterlik İhtiyacı ve İlişki İhtiyacı olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Bireylerin alt ölçeklerden aldıkları puanlar arttıkça o psikolojik ihtiyacı diğer ihtiyaçlara göre daha fazla hissettiği kabul edilmektedir.

Kuramsal olarak her bir madde için puanlama bir ile beş arasında değiştiği için ölçeğin özerklik alt boyutundan toplam puan en yüksek 35, en düşük yedidir. Puan arttıkça birey daha fazla özerklik ihtiyacı hissettiği kabul edilmektedir. Yeterlik ihtiyacı alt boyutunda toplam puan en yüksek 30, en düşük altıdır. İlişki ihtiyacı alt boyutunda toplam puan en yüksek 40, en düşük sekizdir.

Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında ise, Edwards Kişisel Tercih Envanteri'nin "başarma", "özerklik" ve "yakınlık" alt ölçekleri ile Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinin yeterlik, özerklik, ve ilişki alt ölçekleri arasında korelasyon katsayıları hesaplanmış ve sırasıyla .39, .58 ve .36 olarak bulunmuştur ($p < 0.05$). Ölçeğin Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve tüm ölçek için .76, özerklik alt boyutu için .73, yeterlik alt boyutu için .61 ve ilişki ihtiyacı için .73 olarak bulunmuştur (Kesici ve diğerleri, 2002).

Bu araştırmada ise iki hafta arayla 70 öğrenciye uygulanan ölçeğin iki uygulama arasındaki test-tekrar test korelasyon katsayısı tüm ölçek için .76, özerklik alt boyutu puanları arasında .71, ilişki alt boyutu puanları arasında .47, yeterlik alt boyutu puanları arasında .70 bulunmuştur. Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayısı ise tüm ölçek için .85, özerklik alt boyutu için .70, yeterlik alt boyutu için .66 ve ilişki ihtiyacı için .77 olarak bulunmuştur.

3.3.4. Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği (Social Avoidance and Distress Scale)

Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk (SHK) Ölçeği 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri doğru yanlış formatında hazırlanmıştır. Ölçeğin orijinalinde madde geçerliğine bakılmıştır. SHK Ölçeği maddelerinin çift serili korelasyon katsayılarının ortalaması .77'dir. KR-20 güvenirlik katsayısı .94 bulunmuştur. Test tekrar test

güvenirlik katsayısı SHK Ölçeği için .94'tür. SHK Ölçeğinin Crown-Marlow Sosyal Beğenirlik Ölçeği ile arasındaki ilişki -.25'tir. Watson ve Friends (1969), deneysel çalışmalarında yüksek ve düşük kaygılı bireyleri belirlemek için SHK Ölçeği puanı 11 ve yukarısı olanları sosyal kaygı düzeyi yüksek, üç ve aşağısı olanları düşük sosyal kaygılı olarak belirtmektedir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Erkan (2003) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisinde "Çevirinin başka çevirmenlerce değerlendirilmesi" koşulu sağlanmıştır. Uzmanlar grubu tarafından gerçekleştirilen geri çevirme yöntemi sonucunda orijinalini en iyi karşılayan Türkçe ifadeler kabul edilerek deneysel form oluşturulmuştur. Deneysel formun "görünüş geçerliğini" sağlayabilmek için "çeviri sonrası sorgulama" yapılmış ve pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışmalarının örnekleme yapılan bir araştırmada 2000-2001 öğretim yılında İçel Yusuf Kalkavan Anadolu Lisesi 10. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Veriler 272 (148 kız, 124 erkek) öğrenciden toplanmıştır. Örneklemin yaş ortalaması 16'dır. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışması verileri ise 116 öğrenciden elde edilmiştir. Yapılan madde analizinde madde toplam puan korelasyon ranjının -.18 ile .84 arasında değiştiği ve çift serili korelasyon değerleri ortalamasının $r_b = .51$ olduğu bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliği KR-20 formülü ile hesaplanmıştır ve .85 bulunmuştur. İlk uygulamadan 28 gün sonra gerçekleştirilen test-tekrar-test güvenirliği ise .82 olarak hesaplanmıştır.

SKHÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (Öner, 1997) ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri (Pişkin, 1996) kullanılmıştır. SHKÖ puanları ile Durumluk ve sürekli kaygı puanları arasındaki korelasyon katsayıları ise sırasıyla .21 ve .45 tir. Benlik saygısı puanları ile SHKÖ puanları arasındaki korelasyon katsayısı .70 olarak hesaplanmıştır. SHK Ölçeğinin puanlarının düşük ve yüksek sosyal kaygılı bireyleri ayırt edici bir özelliğe sahip olduğu belirtilmektedir (Arkowitz, Lichtenstein, McGovern ve Hines, 1975; Glasgow ve Arkowitz, 1975). SHK Ölçeği sosyal beceri ölçümü, kaygı ve kendini ayarlama ölçümleri ile yüksek korelasyona sahiptir. Smith ve Sarason (1975) bu ölçeği yordayıcı geçerliğinin birçok çalışmada desteklendiğini belirtmektedir (Akt. Güçray, Çam ve Erkan, 2003, s.113). Bu araştırmada ise iki hafta arayla 70 öğrenciye uygulanan ölçeğin iki uygulama arasındaki test-tekrar test korelasyon katsayısı tüm ölçek için .77 bulunmuştur. Aynı zamanda ölçeğin güvenirliğine KR-21 yöntemiyle bakılmış ve .89 bulunmuştur.

3.3.5. Anne-Baba Stilleri Ölçeği (Parenting Style Scale)

Ergenlere uygulanan Ana-Babalık Stilleri Ölçeği (ABSÖ), Maccoby ve Martin'in önerdiği boyutlar ile Lamborn ve arkadaşlarının çalışmaları örnek alınarak Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilmiş ve yine aynı araştırmacılar tarafından yeni maddeler eklenerek son biçimini almış bir ölçektir. Bu süreçte, kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarının ölçtüğü varsayılan toplam 34'er maddeden oluşan anne ve baba alt ölçekleri varimax dönüşümlü ana bileşenler analizine tabi tutulmuştur. Bu analizler, önce anne formu için özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın .67'sini açıklayan sekiz faktörle, baba formu için ise .41'ini açıklayan yedi faktörle sonuçlanmıştır. Ayrıntılı analizler, gerçekte özdeğeri 1'in üzerinde iki faktör olduğunu göstermiştir.

İki faktörlü ve varimax dönüşümlü çözümün sınındığı ana bileşenler analizi sonucunda, kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol olmak üzere iki boyutu yansıtan ifadeleri içeren faktörler elde edilmiştir. Bu faktörlerin açıkladıkları toplam varyans anne formu için .41, baba formu için .43'tür. Maddeler için .30 faktör yükünün kesim noktası olarak kabul edildiği bu analiz sonucunda, anne formunda, iki maddenin iki faktöre de girmediği saptanmış; kabul/ilgi boyutunu yansıtan ve 18 maddeden oluşan birinci faktörün açıkladığı varyansın .27, özdeğerinin ise 9.19 olduğu bulunmuştur. Baba formundaki kabul/ilgi boyutunu yansıtan birinci faktör ise 19 maddeden oluşmuş, açıkladığı varyans .29, özdeğeri de 9.82 olarak gözlenmiştir.

Hem anne, hem de baba formunda sıkı denetim/kontrol boyutunu yansıtan ikinci faktörlerin açıkladıkları varyans ve özdeğerler anne formu için sırasıyla .14 ve 4.7, baba formu için ise .14 ve 4.9'dur. Bu faktörler, yine .30 faktör yükü kriter olarak alındığında, anne formunda 14, baba formunda 15 madde içermişlerdir.

Anne formunda. 30'un üzerinde ve birbirine yakın faktör yüküyle her iki faktör altında da yer aldığı saptanan 4 madde çıkarılıp, faktör yükü .30'un üzerinde olan kabul / ilgi boyutundaki 16, sıkı denetim / kontrol boyutundaki 12 madde üzerinde güvenirlik analizi yapılmıştır. Her iki boyutta da madde-toplam korelasyonu en yüksek 11 'er madde seçilmiştir. (Hanımoğlu, 2010, s. 41). Son olarak anne ve baba için ayrı ayrı uygulanan ölçekte çocuk yetiştirme biçimlerinin altında yatan kabul/ilgi boyutunu ölçmek için 11 ve sıkı denetim/kontrol boyutunu ölçmek için 11 madde yer almıştır. Güngör (2000) çalışmasında "Anne-Baba Stilleri Ölçeği"nin güvenirlik ölçümü olarak iç tutarlılık sayılarını annenin gösterdiği kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutu için

sırasıyla .81 ve .79; babanın gösterdiği kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutu için sırasıyla .91 ve .90 olarak bulmuştur.

Bu araştırmada ise iki hafta arayla 70 öğrenciye uygulanan ölçeğin iki uygulama arasındaki test-tekrar test korelasyon katsayısı anne kabul/ilgi alt boyutu için .78, anne sıkı denetim/kontrol alt boyutu için .79, baba kabul/ilgi alt boyutu için .71 ve baba sıkı denetim/kontrol alt boyutu için .81 bulunmuştur. Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayısı ise anne kabul/ilgi alt boyutu için .88, anne sıkı denetim/kontrol alt boyutu için .79, baba kabul/ilgi alt boyutu için .89 ve baba sıkı denetim/kontrol alt boyutu için .80 bulunmuştur.

3.3.6. Görüşme Formu

Araştırmada İnternet Bağımlılık Ölçeği'nden elde edilen veriler doğrultusunda internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan öğrenciler hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla bir grup öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Bu amaçla araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu formda 10 adet soru bulunmaktadır. Daha sonra bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan dörder öğrenciyle pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamalar gözden geçirilmiş ve bazı sorular formdan çıkarılırken bazı sorularda değişiklik yapılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları hazırlandıktan sonra örnekleme alınacak okullar belirlenmiş ve bu okullarda uygulama yapabilmek için okul yöneticilerinden gerekli izinler alınmıştır. Belirlenen okullarda veri toplama çalışmalarına başlamadan önce okullardaki yöneticilerle ve psikolojik danışmanlarla görüşülmüş ve hangi sınıflarda hangi tarihlerde uygulama yapılacağı belirlenmiştir. Veri toplama işlemi belirlenen tarihlerde sınıflara girilip gerekli açıklamalar yapılarak gönüllü olan öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar 2013-2014 eğitim-öğretim yılının Aralık ve Mart ayı arasında bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Her uygulamada araştırmaya katılan öğrencilerin içten olmalarını sağlamak amacıyla araştırmacı tarafından araştırma hakkında standart bir şekilde açıklamalar yapılmıştır.

Araştırmada görüşme yapılacak öğrencileri belirlemek için uygulama sırasında öğrencilerden okul numaralarını doldurdıkları ölçeklerin üzerine yazmaları istenmiştir. Uygulamaya gidilen okullarda çalışan psikolojik danışmanlardan araştırmacıya gerekli izni sağlayabilecek üç okul belirlenmiş ve bu okullardaki öğrencilerin İnternet

Bağımlılık Ölçeği'nden aldığı puanlar incelenmiştir. Ölçekten 100 puan üzerinden en düşük 74, en yüksek 95 puan alan sekiz öğrenci belirlenmiş ve internet bağımlılık düzeyi yüksek öğrenciler olarak gruplanmıştır. Aynı ölçekten en düşük sıfır, en yüksek dört puan arasında alan sekiz öğrenci belirlenmiş ve onlar da internet bağımlılık düzeyi düşük öğrenciler olarak gruplanmıştır. Bu öğrencilerle görüşebilmek için psikolojik danışmanlardan uygun oldukları zamanlarda gerekli izinler istenmiştir. Araştırmacı belirlenen zamanlarda okullara gitmiş ve psikolojik danışmanların odasında görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Görüşmeler 2013-2014 eğitim- öğretim yılı Nisan ayı içerisinde yapılmıştır. Görüşme sırasında sorulara verilen cevapları kaydetmek amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin verdiği cevaplar yazılarak da kaydedilmiştir. Görüşme süresi yaklaşık olarak 15 dakika sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Uygulamaların tamamlanmasının ardından toplam 878 öğrencinin yanıtladığı tüm ölçekler araştırmacı tarafından kontrol edilmiş ve eksiksiz doldurulan 853 öğrencinin ölçekleri araştırmanın ilk aşamasında dikkate alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiş ve istatistiksel çözümlemeler için SPSS 17.0 programı kullanılmıştır. Toplanan veriler alt amaçlar doğrultusunda hesaplanarak gerekli analizler yapılmıştır.

Araştırmada internet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygı düzeyleri ve anne-baba tutum algılarının farklılaşıp farklılaşmadığı 2X2 faktörlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir. İki yönlü ANOVA, gruplar arası iki faktörün bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini ayrı ayrı test etmek yerine, faktörlerin temel etkilerini ve iki faktörün bağımlı değişken üzerindeki ortak etkisini eş zamanlı olarak test etmek için kullanılır. Bu analiz için gerekli olan üç tane varsayım vardır: a) Bağımlı değişkene ilişkin gözlemler (ölçümler) grupların ait oldukları evrende normal dağılım gösterir. b) Gözlemler, grupların ait oldukları evrende eşit varyansa sahiptir. c) Gözlemler birbirinden bağımsızdır (Büyüköztürk, 2012, s. 55). Bu nedenle bağımlı değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığı Skewness-Kurtosis değerlerine, saçılma diyagramına, kutu- çizgi grafiğine ve normal Q-Q grafiğine bakılarak incelenmiştir. Verilerin normal dağılmadığı görüldüğünden kutu-çizgi grafiğinin üstünde ve altında kalan bütün değerler temizlenmiş ve geriye 770 veri kalmıştır. Yeniden normallik incelendiğinde bağımlı değişkenlerin tümünün Skewness-Kurtosis değerlerinin +1 ile -1 arasında yani

normal değerler içerisinde olduğu ve diğer sayıtları karşıladığı görülmüştür. Ölçümlerin eşit varyansa sahip olup olmadığı ise Levene testi kullanılarak bulunmuştur. Bağımlı değişkenlerin anlamlılık dereceleri .05'ten ($p > .05$) büyük çıkmıştır. Bu da normalliğin karşılandığını göstermiştir.

İnternet bağımlılık düzeylerini belirlemek için de İnternet Bağımlılık Ölçeği'ni cevaplayan öğrencilerin puan ortalamasına (29.10), ortancasına (27.0) ve standart sapmasına (15.80) bakılmıştır. Veriler normal dağılmadığından ortanca değer dikkate alınmış ve standart sapma değeri yüksek olduğundan fazla veri kaybını önlemek için ortancanın çeyrek sapma üstünde olan grup bağımlılık düzeyi yüksek ($27+4=31$ puan ve üstü), çeyrek sapma altında olan grup ise bağımlılık düzeyi düşük ($27-4=23$ puan ve altı) olarak kabul edilmiştir. Arada kalan değerler atılmıştır. Böylece veri analizi 644 öğrenciden elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın ikinci kısmında nitel veriler bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda toplanmıştır. İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük öğrenciler belirlendikten sonra yedi yüksek ve sekiz düşük internet bağımlısı toplam 15 öğrenci ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. “Derinlemesine analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi, metnin, belgenin içeriğinin incelenmesiyle yapılan bir yöntemdir. Daha sonra veriler sınıflara (kategorilere) ayrılır, alt ve üst sınıflamalar yapılır. Bunlar arasındaki ilişkiyi, bağlantıyı göstermek için matris hazırlanır ve sınıflamalar sayısal verilere dönüştürülebilir” (Sönmez ve Alacapınar, 2011, s. 159). İçerik analizine geçilmeden önce ilk olarak kasetten görüşmeler dinlenerek yazıya dökülmüştür. Görüşme kayıtlarının yazıya geçirilme işlemi veri kaybını önlemek amacıyla, araştırmacının kendisi tarafından bizzat yapılmıştır. Daha sonra verilerin kodlama işlemi yapılmıştır. Kodlamalar üzerinde çalışılmış ve bir kod listesi oluşturulmuştur. Daha sonra bu kodları belirli kategoriler altında açıklayabilen temalar bulunmuştur. Tematik kodlamada, ortaya çıkan kodların benzerlik ve farklılıkları belirlenerek birbiriyle ilişkili olan kodları bir araya getirecek türden temalar belirlenmiştir. Kodlama listesinin ve temaların oluşturulması, raporlaştırılması aşamalarında bir uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman incelemesinde araştırmacı tüm süreçleri sözel olarak uzmana aktarır ve topladığı verileri, ulaştığı sonuçları göstererek kendi yaklaşımının ve düşünme biçiminin geçerliğini uzman ile birlikte değerlendirir. Uzman bu süreçlere ilişkin sorular sorar, ham veriyi, bunların analizlerini gözden geçirir ve bu süreçlerin uygunluğuna ilişkin geri bildirimde bulunur (Şimşek ve Yıldırım, 2008, s. 268).

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel bulguları alt amaçların sırasına göre sunulmaktadır.

4.1. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Farklı Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Psikolojik İhtiyaçlarına (Özerklik, Yeterlik ve İlişki) İlişkin Bulgular

Bu bölümde internet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyaçlarına ilişkin bulgular sunulmuştur.

4.1.1. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Özerklik İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre özerklik ihtiyaçlarına ilişkin betimsel istatistikler tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Özerklik Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İnternet Bağımlılık Düzeyi	Kız			Erkek			Toplam		
	N	X	Ss	N	X	Ss	N	X	Ss
Düşük	197	25.60	4.26	131	25.64	3.75	328	25.61	4.06
Yüksek	147	24.08	3.98	169	23.42	4.31	316	23.72	4.17
TOPLAM	344	24.95	4.21	300	24.39	4.22	644	24.69	4.22

Tablo 3 incelendiğinde, internet bağımlılığı yüksek olan kız ($X= 24.08$, $Ss=3.98$) ve erkek ($X= 23.42$, $Ss=4.31$) ergenlerin bağımlılığı düşük olan kız ($X= 25.60$, $Ss=4.26$) ve erkek ($X= 25.64$, $Ss=3.75$) ergenlerden daha az özerklik puanına sahip oldukları görülmektedir. İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre özerklik ihtiyaçlarının farklılaşıp farklılaşmadığı (dağılım normal ve varyanslar eşit olduğundan) iki faktörlü varyans analizi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Özerklik İhtiyacı Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p	η^2
Özerklik						
Cinsiyet	14.82	1	14.82	.87	.35	.001
İnternet Bağımlılık Düzeyi	551.39	1	551.39	32.53	.000	.05
Cinsiyet X İnt.Bağımlılık Düzeyi	19.98	1	19.98	1.178	.28	.002
Hata	10849.82	640	16.95			

Tablo 4 incelendiğinde, varyans analizi sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ($F[1,640]=32.53$, $p<.001$) göre özerklik ihtiyaçlarında anlamlı farklılaşma olduğu, cinsiyetlerine ($F[1,640]=.87$, $p>.05$) ve cinsiyet ile internet bağımlılık düzeyi ortak etkileşimine ($F[1,640]=1.62$, $p>.05$) göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek/düşük olması ile kız/erkek olma durumlarının ortak etkisi özerklik ihtiyacı üzerinde anlamlı değildir. Bu değişkenlerden internet bağımlılık düzeyinin ise tek başına özerklik ihtiyacı üzerinde anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

4.1.2. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Yeterlik İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre yeterlik ihtiyaçlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Yeterlik Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İnternet Bağımlılık Düzeyi	Kız			Erkek			Toplam		
	N	X	Ss	N	X	Ss	N	X	Ss
Düşük	197	19.73	3.83	131	20.43	3.46	328	20.02	3.70
Yüksek	147	18.71	3.76	169	19.56	3.86	316	19.17	3.83
TOPLAM	344	19.29	3.83	300	19.94	3.71	644	19.60	3.78

Tablo 5 incelendiğinde, internet bağımlılığı yüksek olan kız ($X= 18.71$, $Ss=3.76$) ve erkek ($X= 19.56$, $Ss=3.86$) ergenlerin bağımlılığı düşük olan kız ($X= 19.73$, $Ss=3.83$) ve erkek ($X= 20.43$, $Ss=3.46$) ergenlerden daha az yeterlik puanına sahip oldukları görülmektedir. İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre yeterlik ihtiyaçlarının farklılaşıp farklılaşmadığı (dağılım normal ve varyanslar eşit olduğundan) iki faktörlü varyans analizi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 6' da sunulmuştur.

Tablo 6

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Yeterlik İhtiyacı Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p	η^2
<i>Yeterlik</i>						
Cinsiyet	95.59	1	95.59	6.78	.009	.01
İnternet Bağımlılık Düzeyi	140.78	1	140.78	9.99	.002	.015
Cinsiyet X İnt.Bağımlılık Düzeyi	.87	1	.87	.062	.84	.000
Hata	9019.55	640	14.09			

Tablo 6 incelendiğinde, varyans analizi sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ($F[1,640]=9.99$, $p<.05$) ve cinsiyetlerine ($F[1,640]=6.78$, $p<.05$) göre yeterlik ihtiyaçlarında anlamlı farklılaşma olduğu, cinsiyet ve internet bağımlılık düzeyi ortak etkileşimine ($F[1,640]=.062$, $p>.05$) göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek/düşük olması ile kız/erkek olma durumlarının ortak etkisi yeterlik ihtiyacı üzerinde anlamlı değildir. Bu değişkenlerin tek tek yeterlik ihtiyacı üzerinde anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

4.1.3. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre İlişki İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre ilişki ihtiyaçlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre İlişki Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İnternet Bağımlılık Düzeyi	Kız			Erkek			Toplam		
	N	X	Ss	N	X	Ss	N	X	Ss
Düşük	197	31.04	4.66	131	31.51	4.51	328	31.23	4.61
Yüksek	147	30.24	4.97	169	29.84	5.02	316	30.03	4.99
TOPLAM	344	30.70	4.80	300	30.57	4.87	644	30.64	4.83

Tablo 7 incelendiğinde, internet bağımlılığı yüksek olan kız ($X= 18.71$, $Ss=3.76$) ve erkek ($X= 19.56$, $Ss=3.86$) ergenlerin bağımlılığı düşük olan kız ($X= 19.73$, $Ss=3.83$) ve erkek ($X= 20.43$, $Ss=3.46$) ergenlerden daha az ilişki puanına sahip oldukları görülmektedir. İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre ilişki ihtiyaçlarının farklılaşıp farklılaşmadığı (dağılım normal ve varyanslar eşit olduğundan) iki faktörlü varyans analizi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 8’ de sunulmuştur.

Tablo 8

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre İlişki İhtiyacı Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p	η^2
<i>İlişki</i>						
Cinsiyet	.224	1	.224	.01	.992	.000
İnternet Bağımlılık Düzeyi	239.82	1	239.82	10.39	.001	.016
Cinsiyet X İnt.Bağımlılık Düzeyi	29.61	1	29.61	1.28	.258	.002
Hata	14771.61	640	23.08			

Tablo 8 incelendiğinde, varyans analizi sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ($F[1,640]=10.39$, $p<.05$) göre ilişki ihtiyaçlarında anlamlı farklılaşma olduğu, cinsiyetlerine ($F[1,640]=.01$, $p<.05$) ve cinsiyet ile internet bağımlılık düzeyi ortak etkileşimine ($F[1,640]=1.28$, $p>.05$) göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek/düşük olması ile kız/erkek olma durumlarının ortak etkisi ilişki ihtiyacı üzerinde anlamlı değildir. Bu değişkenlerden internet bağımlılık düzeyinin ise tek başına ilişki ihtiyacı üzerinde anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

4.2. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Farklı Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre sosyal kaygı düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Sosyal Kaygı Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Kız			Erkek			Toplam		
İnternet Bağımlılık									
Düzeyi	N	X	Ss	N	X	Ss	N	X	Ss
Düşük	197	9.91	6.30	131	8.07	5.82	328	9.18	6.17
Yüksek	147	9.05	6.52	169	9.54	5.85	316	9.31	6.16
TOPLAM	344	9.54	6.40	300	8.90	5.87	644	9.24	6.16

Tablo 9 incelendiğinde, internet bağımlılığı düşük olan kız ($X= 9.91$, $Ss=6.30$) öğrencilerin bağımlılığı yüksek olan kızlara ($X= 9.05$, $Ss=6.52$) göre ve bağımlılığı yüksek erkek ($X= 9.54$, $Ss=5.85$) ergenlerin, bağımlılığı düşük erkeklere ($X= 8.07$, $Ss=9.54$) göre daha yüksek sosyal kaygı puanına sahip oldukları görülmektedir. İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre sosyal kaygılarının farklılaşıp farklılaşmadığı (dağılım normal ve varyanslar eşit olduğundan) iki faktörlü varyans analizi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Sosyal Kaygı Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p	η^2
<i>Sosyal Kaygı</i>						
Cinsiyet	71.39	1	71.39	1.89	.17	.003
İnternet Bağımlılık Düzeyi	14.57	1	14.57	.386	.54	.001
Cinsiyet X İnt.Bağımlılık Düzeyi	212.998	1	212.998	5.64	.018	.009
Hata	24170.25	640	37.76			

Tablo 10 incelendiğinde, varyans analizi sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ($F[1,640]=.39$, $p>.05$) ve cinsiyetlerine ($F[1,640]=1.89$, $p>.05$)

göre sosyal kaygı düzeylerinde anlamlı farklılaşma olmadığı, cinsiyet ve internet bağımlılık düzeyi ortak etkileşimine ($F[1,640]=.018$, $p<.05$) göre ise anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek/düşük olması ile kız/erkek olma durumlarının ortak etkisi sosyal kaygı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılaşma yaratmıştır. Bu farklılığın ne olduğu incelendiğinde ise, internet bağımlılık düzeyleri düşük olan kız ergenlerin, bağımlılık düzeyi yüksek olan kızlara göre ve internet bağımlılık düzeyi yüksek erkek ergenlerin, bağımlılık düzeyi düşük erkeklere göre sosyal kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.3. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Farklı Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Anne ve Baba Tutum Algılarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde internet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyetlerine göre anne ve babalarından algıladıkları kabul/ilgi ve denetim/kontrol tutumlarına ilişkin bulgular sunulmuştur.

4.3.1. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Annelerinden Algıladıkları Kabul/İlgi Tutumuna İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre annelerinden algıladıkları kabul/ilgi tutumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Annelerinden Algıladıkları Kabul/İlgi Tutum Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İnternet Bağımlılık Düzeyi	Kız			Erkek			Toplam		
	N	X	Ss	N	X	Ss	N	X	Ss
Düşük	197	46.25	7.09	131	44.00	6.92	328	45.35	7.10
Yüksek	147	41.26	8.08	169	41.17	7.20	316	41.21	7.61
TOPLAM	344	44.12	7.91	300	42.40	7.21	644	43.32	7.63

Tablo 11 incelendiğinde, internet bağımlılığı düşük olan kız ($X= 46.25$, $Ss=7.09$) ve erkek ($X= 44.00$, $Ss=6.92$) ergenlerin bağımlılığı yüksek olan kız ($X= 41.26$, $Ss=8.08$) ve erkek ($X= 41.17$, $Ss=7.20$) ergenlere göre annelerinden algıladıkları kabul/ilgi tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre annelerinden algıladıkları kabul/ilgi tutum puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı (dağılım normal ve varyanslar eşit olduğundan) iki faktörlü varyans analizi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 12’ de sunulmuştur.

Tablo 12

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Annelerinden Algıladıkları Kabul/İlgi Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p	η^2
<i>Anne Kabul/İlgi</i>						
Cinsiyet	216.51	1	216.51	4.03	.045	.006
İnternet Bağımlılık Düzeyi	2403.086	1	2403.086	44.75	.000	.065
Cinsiyet X İnt.Bağımlılık Düzeyi	183.94	1	183.94	3.43	.065	.005
Hata	34364.93	640	53.70			

Tablo 12 incelendiğinde, varyans analizi sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ($F[1,640]=44.75$, $p<.05$) ve cinsiyetlerine ($F[1,640]=.045$, $p<.05$) göre annelerinden algıladıkları kabul/ilgi tutumunda anlamlı farklılaşma olduğu, cinsiyet ve internet bağımlılık düzeyi ortak etkileşimine ($F[1,640]=.065$, $p>.05$) göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek/düşük olması ile kız/erkek olma durumlarının ortak etkisi annelerinden algıladıkları kabul/ilgi tutumu üzerinde anlamlı değildir. Bu değişkenlerin ise tek tek anneden algılanan kabul/ilgi tutumu üzerinde anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

4.3.2. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Annelerinden Algıladıkları Denetim/Kontrol Tutumuna İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre annelerinden algıladıkları denetim/kontrol tutumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Annelerinden Algıladıkları Denetim/Kontrol Tutum Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İnternet Bağımlılık Düzeyi	Kız			Erkek			Toplam		
	N	X	Ss	N	X	Ss	N	X	Ss
Düşük	197	32.52	7.27	131	31.51	7.02	328	32.11	7.18
Yüksek	147	34.47	8.34	169	33.88	7.59	316	34.15	7.94
TOPLAM	344	33.35	7.79	300	32.84	7.43	644	33.12	7.63

Tablo 13 incelendiğinde, internet bağımlılığı yüksek olan kız ($X= 34.47$, $Ss=8.34$) ve erkek ($X= 33.88$, $Ss=7.59$) ergenlerin bağımlılığı düşük olan kız ($X= 32.52$, $Ss=7.27$) ve erkek ($X= 31.51$, $Ss=7.02$) ergenlere göre annelerinden algıladıkları denetim kontrol tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre annelerinden algıladıkları denetim/kontrol tutum puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı (dağılım normal ve varyanslar eşit olduğundan) iki faktörlü varyans analizi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 14' te sunulmuştur.

Tablo 14

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Annelerinden Algıladıkları Denetim/Kontrol Tutum Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p	η^2
<i>Anne Denetim/Kontrol</i>						
Cinsiyet	101.045	1	101.045	1.77	.185	.003
İnternet Bağımlılık Düzeyi	735.093	1	735.093	12.84	.000	.02
Cinsiyet X İnt.Bağımlılık Düzeyi	6.55	1	6.55	.114	.735	.000
Hata	36649.145	640	57.264			

Tablo 14 incelendiğinde ise, varyans analizi sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ($F[1,640]=12.84$, $p<.05$) göre annelerinden algıladıkları denetim/kontrol tutumunda anlamlı farklılaşma olduğu, cinsiyetlerine ($F[1,640]=1.77$, $p>.05$) ve cinsiyet ile internet bağımlılık düzeyi ortak etkileşimine ($F[1,640]=.114$, $p>.05$) göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek/düşük olması ile kız/erkek olma durumlarının ortak etkisi anneden algılanan denetim/kontrol tutumu üzerinde anlamlı değildir. Bu değişkenlerden internet bağımlılık düzeyinin ise tek başına anneden algılanan denetim/kontrol tutumu üzerinde anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

4.3.3. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Tutumuna İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre babalarından algıladıkları kabul/ilgi tutumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Tutum Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İnternet Bağımlılık Düzeyi	Kız			Erkek			Toplam		
	N	X	Ss	N	X	Ss	N	X	Ss
Düşük	197	41.66	8.49	131	41.34	8.48	328	41.53	8.47
Yüksek	147	39.03	8.28	169	38.26	7.59	316	38.62	7.92
TOPLAM	344	40.54	8.49	300	39.61	8.12	644	40.11	8.33

Tablo 15 incelendiğinde, internet bağımlılığı düşük olan kız ($X = 46.25$, $Ss = 7.09$) ve erkek ($X = 44.00$, $Ss = 6.92$) ergenlerin bağımlılığı yüksek olan kız ($X = 41.26$, $Ss = 8.08$) ve erkek ($X = 41.17$, $Ss = 7.20$) ergenlere göre babalarından algıladıkları kabul/ilgi tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre babalarından algıladıkları kabul/ilgi tutum puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı (dağılım normal ve varyanslar eşit olduğundan) iki faktörlü varyans analizi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 16’ da sunulmuştur.

Tablo 16

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Tutum Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p	η^2
<i>Baba Kabul/İlgi</i>						
Cinsiyet	46.17	1	46.17	.684	.409	.001
İnternet Bağımlılık Düzeyi	1284.758	1	1284.758	19.031	.000	.029
Cinsiyet X İnt.Bağımlılık Düzeyi	7.916	1	7.916	.117	.732	.000
Hata	43206.474	640	67.51			

Tablo 16 incelendiğinde, varyans analizi sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ($F[1,640]=19.03$, $p<.05$) göre babalarından algıladıkları kabul/ilgi tutumunda anlamlı farklılaşma olduğu, cinsiyetlerine ($F[1,640]=.684$, $p>.05$) ve cinsiyet ile internet bağımlılık düzeyi ortak etkileşimine ($F[1,640]=.117$, $p>.05$) göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek/düşük olması ile kız/erkek olma durumlarının ortak etkisi babadan algılanan kabul/ilgi tutumu üzerinde anlamlı değildir. Bu değişkenlerden internet bağımlılık düzeyinin ise tek başına babadan algılanan kabul/ilgi tutumu üzerinde anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

4.3.4. İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Babalarından Algıladıkları Denetim/Kontrol Tutum Puanına İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre babalarından algıladıkları denetim/kontrol tutumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Tutum Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İnternet Bağımlılık Düzeyi	Kız			Erkek			Toplam		
	N	X	Ss	N	X	Ss	N	X	Ss
Düşük	197	31.06	7.03	131	30.41	7.76	328	30.80	7.33
Yüksek	147	32.37	8.12	169	32.82	8.16	316	32.61	8.13
TOPLAM	344	31.62	7.53	300	31.76	8.06	644	31.69	7.78

Tablo 17 incelendiğinde, internet bağımlılığı yüksek olan kız ($X= 32.37$, $Ss=8.12$) ve erkek ($X= 32.82$, $Ss=8.16$) ergenlerin bağımlılığı düşük olan kız ($X= 31.06$, $Ss=7.03$) ve erkek ($X= 30.41$, $Ss=7.76$) ergenlere göre babalarından algıladıkları denetim/kontrol tutum puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. İnternet bağımlılığı yüksek ve düşük olan ergenlerin cinsiyete göre babalarından algıladıkları denetim/kontrol tutum puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı (dağılım normal ve

varyanslar eşit olduğundan) iki faktörlü varyans analizi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 18’ de sunulmuştur.

Tablo 18

İnternet Bağımlılığı Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Babalarından Algıladıkları Kabul/İlgi Tutum Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p	η^2
<i>Baba Denetim/Kontrol</i>						
Cinsiyet	1.62	1	1.62	.027	.869	.000
İnternet Bağımlılık Düzeyi	541.189	1	541.189	9.02	.003	.014
Cinsiyet X İnt.Bağımlılık Düzeyi	48.62	1	48.62	.811	.368	.001
Hata	38390.027	640	59.984			

Tablo 18 incelendiğinde, varyans analizi sonucunda ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ($F[1,640]=9.02$, $p<.05$) göre babalarından algıladıkları denetim/kontrol tutumunda anlamlı farklılaşma olduğu, cinsiyetlerine ($F[1,640]=.027$, $p>.05$) ve cinsiyet ile internet bağımlılık düzeyi etkileşimine ($F[1,640]=.811$, $p>.05$) göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek/düşük olması ile kız/erkek olma durumlarının ortak etkisi babadan algılanan denetim/kontrol tutumu üzerinde anlamlı değildir. Bu değişkenlerden internet bağımlılık düzeyinin ise tek başına babadan algılanan denetim/kontrol tutumu üzerinde anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

4.4. Görüşme Analizine İlişkin Nitel Bulgular

Bu bölümde internet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sunulmuştur.

4.4.1. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Başlama Yaşlarının, İnterneti Kullanım Sıklıklarının ve İnterneti En Sık Kullandıkları Dönemlere İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerden görüşmeye katılan öğrencilerin internete başlama yaşları, interneti okul zamanlarında ve tatil zamanlarında kullanım sıklıkları ve interneti en çok hangi dönemde kullandıkları ile ilgili bilgiler Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19

Öğrencilerin İnternete Başlama Yaşları, İnterneti Kullanım Sıklıkları ve İnterneti En Çok Kullandıkları Dönem

İnternet Bağımlılık Düzeyi	Öğrenciler	İnternete Başlama Yaşı	İnterneti Kullanım Sıklığı		İnternetin En Çok Kullanıldığı Dönem
			Okul Zamanı	Tatil Zamanı	
Yüksek	A	5 yaş	Günlük 6-7 saat	Günlük 5-6 saat	Tatil dönemi
	B	9 yaş	Günlük 3-4 saat	Günlük 3 saat	Okul dönemi
	C	12 yaş	Günlük 2-3 saat	Günlük 4-5 saat	Tatil dönemi
	D	9 yaş	Günlük 2-3 saat	Günlük 4 saat	Tatil dönemi
	E	9 yaş	Günlük 5-6 saat	Günlük 18 saat	Tatil dönemi
	F	10 yaş	Günlük 4-5 saat	Günlük 6-7 saat	Tatil dönemi
	G	6 yaş	Günlük 3-4 saat	Günlük 12 saat	Tatil dönemi
Düşük	H	15 yaş	Haftada 2-3 kez, ortalama 1 saat	Hiç kullanılmıyor	Hafta sonları
	I	10 yaş	Haftada 1-2 saat	Haftada 3 kere, 2-3 saat	Tatil ve ödev zamanları
	İ	12 yaş	Haftada 2-3 kez, 1-2 saat	Haftada 1, en fazla 30 dk.	Ödev/ proje zamanları
	J	13 yaş	Ayda 1-2 kez, 1-2 saat	Ayda birkaç kez	Ödev zamanları
	K	14 yaş	Haftada en fazla 1 kez, 1-2 saat	Haftada en fazla 1 kez, 1-2 saat	Yazılı sonrası
	L	11 yaş	Günlük 1-2 saat	Günlük 4-5 saat	Yaz dönemi
	M	13 yaş	Haftada 3-4 kez, 5-10 dk.	2 günde 1, en fazla 30 dk.	Yazın ve ödev öncesi
	N	11 yaş	1-2 ayda 1 kez	Haftada 1-2 kez, 15dk-1 saat arası	Tatil ve ödev zamanları

Tablo 19’da görüldüğü gibi internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenler internet kullanmaya erken başlamışken (5-12 yaş arası; ortalama: 9 yaş); bağımlılık düzeyi düşük olanlar internet kullanmaya daha geç (11-15 yaş arası; ortalama: 12 yaş) başlamışlardır. İnternet kullanım sıklığı incelendiğinde ise internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin günlük iki ile yedi saat arasından değişen kullanımları (ortalama dört saat) söz konusuysa tatil dönemleri bu kullanımın arttığı da göze çarpmaktadır. Okul zamanı internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlere internete neden daha az girdikleri sorulduğunda ise öğrenciler; akademik başarıları düşerse aileleriyle çatışma yaşayacaklarını, ellerindeki telefonun, tabletin vs. aileleri tarafından ellerinden alınacağını ve tatil dönemleri akademik yönden aile baskısının kalkıp internet kullanımı konusunda daha özgür hissettiklerini belirtmişlerdir.

İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenler ise biri dışında haftalık ve aylık olarak interneti kullandıklarını belirtmişlerdir. Tatil zamanları bu kullanım iki (J ve K) öğrenci için aynı kalırken, iki öğrenci (H ve İ) için azalmış, diğer dört öğrenci (I, L, M ve N) için ise artmıştır. İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenler biri dışında (Öğrenci B) tatil zamanları interneti daha sık kullandıklarını belirtmişlerdir. Yazılı öncesi bu ergenlerin çoğu (beş öğrenci) kullanım sıklığını azaltsa da kullanım süresini değiştirmeyen ergenler de (iki öğrenci) vardır. Kullanımını değiştiren ergenler ailelerinin kendilerine izin vermediklerini belirtmişlerdir. Bu ergenler yazılı sonrası kullanımlarını artırdıklarını da eklemişlerdir. İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin hepsi ise yazılı öncesi interneti hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. En sık olarak ise bu ergenler tatil ve ödev dönemleri ile hafta sonları ve yazılı sonrası interneti kullandıkları görülmektedir.

Kısacası internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenler, bağımlılık düzeyi düşük ergenlere göre internet kullanmaya daha erken yaşta başlamakta, interneti daha sık kullanmakta, tatil zamanları üzerlerindeki aile baskısı kalktığında bu kullanımlarını artırmakta ve yazılı dönemlerinde de internet kullanmaya devam etmektedirler.

4.4.2. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Teknolojik Gelişime Bağlı Olarak Kullandıkları Cihaz ve İnternette Geçirdikleri Zamana İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenler teknoloji geliştikçe internette kalma sürelerini arttırdıklarını ve teknoloji gelişimine paralel olarak internet

kullandıkları cihazları değiştirdiklerini ve sırasıyla masaüstü bilgisayar, dizüstü bilgisayar, tablet ve akıllı telefon kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu değişimi istemelerindeki sebep sorulduğunda, telefon ve tabletlerin daha hızlı çalıştığını ve her yere taşınabildiğini, bu sayede daha kaliteli fotoğraflar çekip oyunlar oynayabileceklerini ve bunu da sosyal medyada anında paylaşabileceklerini belirtmişlerdir. İki öğrencinin bu konuyla ilgili görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Evet, cep telefonumu, bilgisayarımı değiştirdim, kulaklık değiştirdim, internet modemini değiştirdim. Önce bilgisayarla başladım, sonra laptop, şimdi telefon kullanıyorum. Eski bilgisayara göre yeni bilgisayara baktığınızda eskisinde oyun oynanmıyordu ama şimdi daha güzel ve grafikli oyunlar oynayabiliyoruz. Eskiden teknoloji gelişmediği için fazla zaman geçirmiyordum internette ama şimdi daha çok vakit geçiriyorum.” (Öğrenci A)

“İlk olarak masaüstü, sonra laptop aldım geçen yaz da telefon aldım. Masaüstünden laptopa geçme amacım yanımda taşımaktı, her yerde girebilmektir, yazlığa gidiyoruz orada da oyun oynarım; telefonda da internete girerim oyun oynarım müzik dinlerim diye düşündüm. Kısacası yanımda taşınması kolay olduğundan değiştirdim. Teknoloji geliştikçe internet kaldığım süre de arttı.” (Öğrenci E)

İnternet bağımlık düzeyi düşük olan ergenlerin ise yarısı kullandıkları cihazları değiştirmediklerini ve masaüstü kullandıklarını, yarısı da değiştirdiklerini ama masaüstünden dizüstüne veya tablete geçtiklerini, akıllı telefon kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Değiştiren ergenler laptop ve tableti, taşınması daha kolay olduğundan ve daha hızlı çalıştığından dolayı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bu ergenlerin teknoloji geliştikçe internette geçirdikleri vakit değişmemiştir, aynı kalmıştır. Bir öğrencinin bu konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

“Evde bilgisayar da var laptop da var hangisi ilk önce açılırsa onu kullanıyorum. Genelde laptoptan giriyorum. İlk önce masaüstü alındı. Sonra abim üniversiteye geçince taşınması kolay olduğu için ona laptop aldılar. Bense bilgisayarın açılması daha uzun sürdüğü için laptopu (daha hızlı) tercih ediyorum. Bilgisayarda daha çok belge bulunduğu için biraz onu yavaşlatıyor.”

Teknoloji geliştikçe internette geçirdiğim zamanda genelde pek bir değişme olmadı diyebilirim.”

4.4.3. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnterneti Kullanma Amaçlarına İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenler interneti çoğunlukla oyun oynamak (arkadaşlarıyla birlikte online olarak), sosyal paylaşım sitelerini (facebook, twitter, instagram, what's upp, ask.fm vs.) kullanmak, bu siteleri de daha çok arkadaşlarıyla sohbet edip bir şeyler paylaşmak ya da paylaşılanları okumak amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Nadir olarak da film/dizi izlediklerini söylemişlerdir. Bir öğrencinin bu konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

“Sosyal ağlardayım sürekli, facebook (beğendiğim sayfaların neler paylaştığını takip ediyorum), twitter (arkadaşlarımın duygu ve düşüncelerini öğrenmek için) ve instagram (fotoğraf çekip paylaşmak için) kullanıyorum.

İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise çoğunluğu interneti notlarını tamamlamak, ödev/performans ödevi araştırması yapmak için kullandıklarını, nadir olarak da sosyal paylaşım sitelerine girdiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda bu öğrencilerden ikisi internet üzerinden kitap okuduklarını (e-book sitesi) eklemişlerdir.

4.4.4. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenler kendilerine ait zamanının çoğunu internette geçirdiklerini, internet üzerinden arkadaşlarıyla sohbet edip paylaşımlarda bulunduklarını, nadir olarak da arkadaşlarıyla dışarıda görüştiklerini bildirmişlerdir.

İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenler ise kendilerine ait zamanda kitap okuduklarını, aileleriyle ve arkadaşlarıyla vakit geçirdiklerini, televizyon seyrettiklerini, müzik dinlediklerini ve spor yaptıklarını belirtmişlerdir.

4.2.5. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternet Olmadığında veya İnternete Erişim Sağlayamadıklarındaki Duygu Durumlarına İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ergenler internet olmayınca veya internete erişim sağlayamadıklarında çok sinirlenip kızdıklarını, sıkıldıklarını ve kendilerini kısıtlanmış hissettiklerini belirtmişlerdir, bu süreç içerisinde enerjilerini başka bir şeye harcayamadıklarını eklemişlerdir. İki öğrencinin bu konudaki görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Genelde elektrik kesilince internet olmuyordu, elektriği kesenlere çok kızıyordum neden elektrik gitti diye çünkü internet olmayınca hayat damarlarımdan biri kopuyordu. Veya yağmur yağdığı zaman internet bağlantısı yavaşlıyordu yağmurun yağmasına bir yandan kızıyordum bir yandan da kendime kızıyordum yağmur yağmasa kuraklık olacak eziyet çekecektik internetten daha önemli bir şey, o sebeple kendime kızardım.”(Öğrenci G)

“Çok sinirleniyorum, zaten evde internet olmayınca çok sıkılıyorum, yapacak bir şey bulamıyorum.” (Öğrenci E)

İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenler ise internet kesintisinin kendilerini etkilemediğini, duygusal bir değişim olmadığını fakat ödev yaparken kesinti olursa ödevi yetiştirememekten kaynaklı endişelenip üzüldüklerini belirtmişlerdir.

“Bir şey değiştirmez ki benim için çünkü çok gerekli değil. Duygusal değişim olmuyor.”(Öğrenci J)

“Aslında kendimi çok fazla eksik gibi veya kötü durumda hissetmiyorum. Ama bir ödevim olduğu zaman çok zor duruma düşüyorum, başka bir kaynaktan bulmak zorunda kalıyorum. O da ansiklopedilerde çok fazla bilgi olmayabiliyor, tam kaynaklık etmiyor. Bu sebeple ödevimi yapamazsam endişeleniyorum.”(Öğrenci I)

4.4.6. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Arkadaşlarıyla Bir Araya Geldiklerinde Paylaştıkları Konulara İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenler arkadaşlarıyla birlikteyken daha çok internette oynadıkları oyunlar ve sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılanlar üzerine sohbet ettiklerini belirtirken, nadir olarak da güncel olaylardan ve okulda yaşadıkları olaylardan konuştuklarını belirtmişlerdir. Arkadaşlarıyla bir aradayken gittikleri yerleri paylaşmak (yer bildirimi yapmak) veya fotoğraf çekilip bunları yüklemek için internet kullandıklarını eklemişlerdir. İki öğrencinin bu soruyla ilgili görüşleri şöyledir:

“Arkadaştan arkadaşla sohbet ettiğim konular değişiyor, yakın bir arkadaşım varsa oyun oynuyorsa oyunla ilgili, diğerleriyle daha farklı konulardan konuşabiliyoruz. Ama yakın arkadaşlarımla çoğunlukla internetteki oyunlardan konuşurum.” (Öğrenci A)

“Bilgisayar oyunları oluyor genellikle. Başka konular da olabilir, futbol ve basketbol da konuşabiliyoruz. Dışarı çıktığımızda sohbet edeceksek sohbet ediyoruz ama dışarıya oyun oynamak için de çıktığımız oluyor (internet kafede). Zaten aynı arkadaşlarımla internet kafeye gitmeden de oyun oynayabiliyoruz online olarak. Genelde derslerden önce boş zaman oluyor internet kafeye gidiyoruz, ona zaman olmadığında da dershaneyi beklerken sohbet ediyoruz.” (Öğrenci E)

İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenler ise arkadaşlarıyla birlikteyken hobilerinden, güncel olaylardan, okulda yaşadıkları veya arkadaşlarıyla yaşadıkları anılardan, gitmiş ve gidecek oldukları filmlerden, okudukları kitaplardan ve geleceğe ilişkin hayallerinden/hedeflerinden konuştuklarını ve interneti bir aradayken hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

4.4.7. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Bağlanırken ve İnternette İken Yaşadıkları Duygulara İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ergenler internete bağlanırken meraklı, sabırsız ve heyecanlı hissettiklerini, internette iken mutlu ve rahatlamış hissettiklerini, ancak eğer oyun oynuyorlarsa duygusal değişimlerin daha fazla olduğunu, oyunu

kaybedince sinirlenip sıkıldıklarını ama kazanmışlarsa daha fazla kalmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu soruyla ilgili iki öğrencinin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Eğer oyunu kaybetmişsem sıkıntı geliyor bırakmak istiyorum. Ama yendiysem saatlerce oturabiliyorum. İnternete girmeden önce ise mutlu bir şekilde giriyorum, sabırsızlıkla bekliyorum. İnternette olduğumda da mutlu hissediyorum, zevkli geliyor bilgisayarda dolaşmak.”(Öğrenci A)

“Bir şeyi çok merak ediyorum mesela öyle giriyorum bazılarının profillerine giriyorum kimler ne yapmış, bunları yaparken kendime kalkmalısın diyorum ama oturunca insanın kalkası gelmiyor. Eğer merak duygumu yenmişsem mutlu oluyorum.” (Öğrenci G)

İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenler çoğunluğu (beş öğrenci) ise internete bağlanırken duygusal değişim yaşamadıklarını, bir kısmı (üç öğrenci) da meraklı hissettiklerini, aynı zamanda e-okula bakacakları sırada daha çok heyecanlandıklarını belirtmişlerdir. Ergenler internette iken ödevlerini bitirdiklerinde mutlu olduklarını, kendilerine koydukları zaman sınırlarını aştıkları durumlarda da endişelenip interneti kapattıklarını söylemişlerdir. Bu soruyla ilgili öğrencilerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Neye gireceğime bağlı. E-okula gireceğim zaman merak ediyorum notlarımı. Eğer notlarım iyiye seviniyorum kötüye üzülüyorum. Diğer sitelerde değişim olmuyor duygularımda.”(Öğrenci J)

“Bağlandığım sırada hiçbir şey hissetmiyorum, duygu değişikliği olmuyor ama bir saatten fazla kalınca çıkma çabası içerisinde oluyorum, kalmayı çok sevmiyorum kaldığım zaman endişe içerisinde oluyorum. Fazla kalmak istemiyorum, rahatsız oluyorum.”(Öğrenci K)

“Çok uzun kalırsam dersten geri kaldığım için üzülüyorum. Orta derecede olursa/kısa süreli kalırsam derslerimi ayarlarsam iyi ve mutlu hissediyorum. Amacıma göre girmeden önce duygularım değişiyor. E- okula gireceksem heyecanlı oluyorum. Diğer sitelere girerken pek bir şey hissetmiyorum.” (Öğrenci H)

4.2.8. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Ayırdıkları Zamana İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ergenler internete çok fazla zaman ayırdıklarını, zaman kaybı olduğunu düşündükleri halde kendilerini girmekten alıkoyamadıklarını ve girdikleri zaman kendilerini durduramadıklarını, ona ayırdıkları zamanı başka işlere harcasalar verimli olabileceğini fakat yine de internet kullanmaktan vazgeçemediklerini belirtmişlerdir.

“Fazla olduğunu düşünüyorum ama girdiğim zaman kendimi durduramıyorum.”(Öğrenci A)

“Aslında çok fazla gitara merakım var ona ayırdığım süreyi gitara ayırsaydım profesyonel bir gitarist olurum. Ama nasıl desem internet de bir alışkanlık olmuş yemek yemek gibi oldu artık. Dokuz yaşından beri alışkanlık yani vaz da geçilemiyor. Bazen internetten soğumak için oyunu siliyorum ama sonra pişman oluyorum. Kendimi kısıtlamaya çalışıyorum ama başarılı olamıyorum.”(Öğrenci E)

“Çok fazla, yaştımdan oturmam gerektiğinden fazla oturduğumu biliyorum. Oturmamam, o kadar vakit harcamamam gerektiğini biliyorum, hedeflerim var, çok fazla gereksiz vakit harcadığımı da biliyorum ama engel olamıyorum kendime.” (Öğrenci F)

İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenler ise internete fazla girmediklerini, kendilerine göre ideal sürede interneti kullandıklarını ve zamanı kontrol edebildiklerini belirtmişlerdir.

“Fazla olduğunu düşünmüyorum, zamanı ayarlıyorum.” (Öğrenci H)

“Yaşım gereği haftada bir değil de iki kere girmek daha mantıklı geliyor, çevreme göre az giriyorum ama ben kendime ayırdığım zamanı uygun buluyorum”. (Öğrenci K)

“Gerektiğinde giriyorum, vaktimden çalmıyor, kontrol ediyorum.”(Öğrenci L)

V.BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular konuyla ilgili literatür çerçevesinde yorumlanıp tartışılmıştır.

5.1. İnternet Bağımlılık Düzeyi Yüksek ve Düşük Ergenlerin Cinsiyete Göre Psikolojik İhtiyaçlarına (Özerklik, Yeterlik ve İlişki) İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ve cinsiyetlerine göre özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyaçlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığını ortaya koymuştur. Fakat sadece internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olanlar açısından bakıldığında ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarında (özerklik, yeterlik, ilişki) anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin yüksek olanlara göre daha fazla özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyacına sahip oldukları bulunmuştur.

Bu araştırmada bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarının daha az karşılandığı yönünde bir sonuçla karşılaşmak beklenmiştir fakat ortaya çıkan bulgular bu beklentiyi doğrulamamıştır. Bu sonuç araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Shen ve diğerleri, 2013; Şahin ve Kesici, 2009). Aynı zamanda bazı araştırmacılar yeterlik, özerklik ve ilişki ihtiyaçlarının internet yoluyla daha kolay karşılandığına yönelik fikirlerini de belirtmişlerdir. Zhu, Chen, Chen ve Chern (2011) internetin çeşitli kaynaklar ve seçenekler sunarak ergenlerin karşılanmamış özerklik ihtiyacını tatmin edebileceğini öne sürmüşlerdir. Örneğin; ergenler, ilginç bir online oyun oynayarak, popüler şarkıları dinleyerek, sevdiği filmi indirerek ya da arkadaşlarıyla sohbet ederek bu ihtiyacını giderebilir. Ryan, Rigby ve Przybylski (2006) ise ergenin yeterlik ihtiyacını yeni web becerileri kazanarak, online oyunlardaki görevlerini başarıyla tamamlayıp arkadaşlarından pozitif geribildirim alarak, problemlerinin çözümü için ihtiyaç duyduğu bilgi ve materyallere ulaşarak geliştirebileceğini belirtmişlerdir. Ergenin böylece ona ilişki ihtiyacını yaşamaya fırsatlar sağlayan, anlık mesajlaşma ya da online oyun üzerinden başkaları ile etkileşimde bulunabileceğini eklemişlerdir. Araştırma sonuçları yukarıdaki bulguları da destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde internet bağımlılığı ile psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkinin çok fazla araştırılmadığı ama araştırıldığı çalışmalarda internet bağımlısı olanların olmayanlara göre psikolojik ihtiyaçlarının daha fazla karşılandığı yönünde sonuçlarla karşılaşıldığı görölmektedir. Bu sonuç ergenlerin günlük hayatta karşılamasının daha sağlıklı olabileceği psikolojik ihtiyaçlarını internet yoluyla karşıladığını ve bu sebeple de bu durumun bağımlılık düzeyini artırdığını düşündürmektedir. Yani, günlük yaşamında karşılanmamış ihtiyaçlarının fazla olması sebebiyle bu ergenler internete yönelebilir ve kendilerini daha tatminkâr hissettikleri için de interneti bırakmakta zorlanabilirler.

5.2. İnternet Bağımlılık Düzeyi ve Cinsiyete Göre Ergenlerin Sosyal Kaygılarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları, internet bağımlılığı yüksek olan ergenlerin düşük olanlara göre, kız ergenlerin erkeklere göre sosyal kaygılarının daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. İnternet bağımlılık düzeyleri düşük olan kız ergenlerin, bağımlılık düzeyi yüksek olan kızlara göre ve bağımlılık düzeyi yüksek erkek ergenlerin, bağımlılık düzeyi düşük erkeklere göre daha yüksek sosyal kaygılı oldukları saptanmıştır. Sosyal kaygı ve internet bağımlılığı üzerine yapılan araştırmaların çoğunda iki değişken arasında ilişki olduğu ve sosyal kaygılı bireylerin yüz yüze iletişimden kaçındıkları için internet bağımlısı olabilecekleri sonucu ortaya çıkmıştır (Caplan, 2007; uhadar, 2012; Ko ve diğerleri, 2014; Lee & Stapinski, 2012; Madell & Muncer, 2006; Rosenthal, 2009; Selfhout ve diğerleri, 2009; Shepherd & Edelman, 2005; Weidman ve diğerleri, 2012; Young & Lo, 2012). Araştırma bulguları, bu sonuçları destekler niteliktedir.

Fakat sosyal kaygı ile internet bağımlılığı arasında ilişki olmadığını ortaya çıkaran araştırmalar da mevcuttur (DeRushia, 2010; Marin, 2010; Weiss, 2013). Bu sebeple sosyal kaygı ve internet bağımlılığı arasında ilişki olup olmadığđı tartışma konusudur. Bu iki değişken arasındaki ilişki kültürden kültüre ve zamandan zamana değişkenlik göstermiş olabilir; fakat sosyal kaygılı bireylerin yüz-yüze iletişimden ziyade online iletişimi tercih ettikleri de bütün araştırmalarda ortak bulgu olarak bulunmuştur. Bu da sosyal kaygılı bireylerin internet bağımlısı olma riskini artırıyor olabileceği gibi, internet bağımlılarında sosyal kaygının oluşmasına da sebebiyet veriyor olabilir.

Sosyal kaygı ile cinsiyet ilişkisi ise araştırmalarda farklı sonuçlarla ortaya çıkmaktadır. Bazı araştırmalarda kızlar erkeklere göre daha fazla sosyal kaygılı bulunurken, bazı araştırmalarda tam tersi sonuç elde edilmiş, bazı araştırmalarda da fark çıkmamıştır. Bu araştırmada kızların sosyal kaygı düzeyleri erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgu cinsiyeti sosyal kaygıyı yordayıcı bir değişken olarak bulan Palancı ve Özbay'ın (2003) ve Sübaşı'nın (2007) araştırmalarıyla paraleldir. Feingold (1994) ve Patterson ve Ritts (1997) ise sosyal kaygıda cinsler arası önemli fark bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma bulguları, bu sonuçlarla tutarlılık göstermemektedir.

Dilbaz ve Güz (2002), kadın hastalarda sosyal kaygının daha fazla olduğu yönündeki araştırmaların aksine erkeklerde sosyal kaygının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Araştırma bulguları bu sonuçla ters yöndedir. Xu ve diğerleri (2012) de sosyal kaygısı olan kadınların sosyal korkuları ve bozuklukları içselleştirdiklerini ve daha fazla farmakolojik tedavi aldıklarını, erkeklerin ise partner korkusu yaşadıklarını ve bozukluklarını dışsallaştırdıklarını ve semptomlarını rahatlatmak için alkol ve yasadışı uyuşturucu kullandıklarını belirtmişlerdir. Sosyal kaygıyla cinsiyet arasındaki ilişkinin araştırmalarda farklılık göstermesinin kültürden kültüre değişen ve kadınla erkeğin yaşadığı ortama veya sosyal kaygının yapısına bağlı olarak farklılık gösteren bir durum olabileceği ve araştırmalardaki örneklem gruplarındaki farklılıktan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

5.3. İnternet Bağımlılık Düzeyi ve Cinsiyete Göre Anne ve Baba Tutum Algılarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ve cinsiyetlerine göre anne ve babalarından algıladıkları kabul/ilgi ve denetim/kontrol tutumlarının farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Fakat sadece internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan ergenler açısından bakıldığında anne ve babalarından algıladıkları tutumun farklılaştığı görülmektedir. İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin anne ve babalarını, bağımlılık düzeyi düşük olanlara göre daha kontrolcü algıladıkları; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise bağımlılık düzeyi yüksek olanlara göre anne ve babalarını daha ilgili algıladıkları görülmektedir.

Birçok araştırmada aile ve ergen arasındaki ilişkinin ve aile içindeki ortamın internet bağımlılığıyla ilişkili olduğu ve aile içinde güven, sevgi ortamı olduğu sürece internet bağımlılığının azaldığı; kısıtlama ve ceza olduğu sürece de bağımlılığın arttığı

sonucuna ulaşılmıştır (Cho & Cheon, 2005; Huang ve diğerleri, 2009; Ko ve diğerleri, 2007; Lam, Peng, Mai & Jing, 2009; Lee & Chae, 2007; Lei & Wu, 2007; Li ve diğerleri, 2014; Xiuqin ve diğerleri, 2010; Xu ve diğerleri, 2014; Yen ve diğerleri, 2007). Araştırma bulguları, bu sonuçları destekler niteliktedir.

Ergenlerin internet bağımlılığını etkileyen aile tutumları arasında otoriter tutum dışında müsamahakâr ve ihmalkâr tutumun da önemli rol oynadığını belirten araştırmalar mevcuttur (Ayas ve Horzum, 2013). Valcke, Bonte, De Wever ve Rots (2010) yaptıkları çalışmada müsamahakâr tutum sergileyen ailelerin çocuklarının internet kullanım oranlarının yüksek; Çevik ve Çelikkaleli (2010) ise aileleri ihmalkâr tutuma sahip bireylerin internet bağımlılık düzeylerinin müsamahakâr, demokratik ve otoriter aile stiline sahip ailelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Araştırma bulguları, bu sonuçlar ile tutarlılık göstermemektedir. Araştırmalardaki bu farklılığın hem örneklemden hem de kültürel farklılıklardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalar aile tutumunun, çocukların internet kullanımlarını etkilediğini ve aile içerisinde demokratik bir ortam olduğu sürece çocukların interneti daha sağlıklı bir şekilde kullandıklarını göstermiştir. Aileler çocuklarına karşı baskıcı, ihmalkâr, müsamahakâr bir tutum sergiledikçe de bu kullanımın bağımlılığa dönüştüğü görülmektedir. Çocuklar ailelerinden bulamadıkları sevgi ve ilgiyi internette tanıştıkları kişilerde buluyor ve bunun sonucunda interneti amaçsız bir şekilde kullanılıp bağımlılığa sürükleniyor olabilirler.

5.4. Araştırmadan Elde Edilen Nitel Bulgulara İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu bölümde görüşme analizlerinden elde edilen bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılıp yorumlanmıştır.

5.4.1. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Başlama Yaşlarına, İnterneti Kullanım Sıklıklarına ve İnterneti En Sık Kullandıkları Döneme İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin (5-12 yaş arası; ortalama: 9 yaş) düşük olanlara (11-15 yaş arası; ortalama: 12 yaş) göre interneti daha erken yaşta kullanmaya başladıklarını ortaya koymuştur. Literatür incelendiğinde bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük grupların internete başlama yaşlarının karşılaştırıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır fakat internet kullanmaya hangi yaş

aralığında başladığına dair TUİK'in (2013) yaptığı bir araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmaya göre 06-15 yaş grubundaki internet kullanan çocukların internet kullanmaya başlama yaşı ortalama dokuzdur. İnternet kullanan çocukların internet kullanmaya ortalama başlama yaşı 06-10 yaş grubunda altı, 11-15 yaş grubunda ise 10'dur. Araştırma bulguları bu sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Araştırma bulguları internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin düşük olanlara göre daha sık internette vakit geçirdiklerini ortaya koymuştur. Döner'in (2011) yaptığı araştırmaya göre internet bağımlılığını yordayan en önemli değişken "haftada kaç gün internet kullanıldığı"dır. İnterneti gün içerisinde daha sık kullananların bağımlılık ölçeğinden daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Bayraktar ve Gün'ün (2007) gençlerin internet kullanım durumlarını araştırdıkları çalışmada günlük ve haftalık internet kullanımı ile patolojik kullanım arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Balcı ve Gülnar (2009), internet bağımlısı olan, olmayan ve riskli grupta olan ergenlerin interneti kullanım sıklıklarını incelemiş ve internet bağımlısı ve riskli internet kullanıcısı olan katılımcıların daha sıklıkla interneti kullandıklarını gözlemişlerdir. Yang ve Tung'un (2007) yaptığı araştırmada ise internet bağımlılarının bağımlı olmayanlara göre iki kat daha fazla çevrimiçi zaman harcadıkları ortaya çıkmıştır. İnternet bağımlısı olan grubun olmayanlara göre interneti daha sık kullandığı yönünde çıkan araştırma bulguları, yukarıdaki sonuçları destekler niteliktedir.

Aynı zamanda araştırma sonuçları internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin interneti okul zamanı günlük kullandıklarını (iki ile yedi saat arası ortalama dört saat; haftada 14-49 saat arası; ortalama 31 saat), bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise haftalık kullandıklarını (haftada 30dk-6 saat arası; ortalama üç saat) ve tatil zamanları bu kullanımı arttırdıklarını ortaya koymuştur. Güneş (2009) internet bağımlısı grubun interneti günlük ortalama 4.3 saat, bağımlı olmayan grubun ise ortalama iki saat kullandığı sonucuna ulaşırken; günde üç saatten fazla interneti kullanan öğrencilerin diğer gruplara oranla internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu da araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur (Durak-Batıgün ve Hasta, 2010; Gökçearslan ve Günbatar, 2012; Yılmaz, 2010). Anderson (2001) ise internet bağımlısı olarak görülen öğrencilerin günde ortalama 229 dakika (yaklaşık dört saat) interneti kullanırken, diğer gruptaki öğrencilerin günde ortalama 73 dakika (yaklaşık bir saat) interneti kullandıklarını belirtmiştir. Araştırmada internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin günde ortalama dört saat internette vakit geçirirken bağımlılık düzeyi düşük

ergenlerin haftada en fazla altı saat vakit geçirdikleri yönündeki bulgu, yukarıdaki araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

İnternet kullanımının bağımlı olan ve olmayan grupta haftalık olarak kullanılma sıklığını araştıran çalışmalarda “bağımlı” olan grubun interneti haftada ortalama 38.5 saat, “bağımlı olmayan” grubun ise ortalama 4.9 saat kullandıkları görülmüştür (Young, 1996). Young (1998) yapmış olduğu çalışmada, bağımlı bireyler için haftalık kullanım saatini ortalama 38 saat olarak tespit ederken, sonraki çalışmasında (Young, 2004) bu değerin 40 ile 80 saat arasında değişebileceğine dikkat çekmiştir. Black, Belsare ve Schlosser (1999), kompulsif bilgisayar kullanımına sahip bireyleri incelemişler ve katılımcıların haftada 7-60 saat arası zorunlu olmadıkları halde internet kullandıklarını bildirmişlerdir (haftada ortalama 27 saat). Bağımlı olan grubun haftada ortalama 31 saat internet kullanırken, bağımlı olmayanların ortalama üç saat internet kullandıkları yönündeki araştırma bulgusu, yukarıdaki araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Nie ve Erbring (1996), haftada beş saat ya da daha fazla internete bağlananların bağımlı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Başka bir araştırmaya göre internet bağımlıları haftalık 20-25 saat interneti kullanırken; bağımlılık belirtisi göstermeyenler 5-10 saat kullanmaktadırlar (Chou & Hsiao, 2000). Simkova ve Cincera (2004) ise bu kullanımı internet bağımlısı denekler için haftada 44 saat; bağımlı olmayan öğrenciler için haftalık 13 saat olarak belirtmişlerdir. Haftada sekiz saatten fazla internete bağlı kalan öğrencilerin, haftada sekiz saatten az bağlı kalan öğrencilere göre bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu da ortaya çıkmıştır (Çakır-Balta ve Horzum, 2008). Bu çalışmalarda bağımlı olan ve olmayan grubun interneti kullanım süreleri, yukarıdaki araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir.

Araştırmalar incelendiğinde internet bağımlılığı için belirli bir kullanım süresi belirtmek güç görülmektedir. Bu değerlerin kültürden kültüre ve bireyden bireye değişebileceği söylenebilir. Ancak tüm araştırmalardaki ortak bulgu, bağımlı olan bireylerin olmayanlara göre internet kullanım sürelerinin daha yüksek olduğudur. Aynı zamanda internet bağımlısı olan ergenlerin internet kullanımlarını okul zamanlarında aileleri sebebiyle kısıtlarken tatil zamanları bu kullanımlarını iki kat artırdıkları da araştırmanın önemli bulgularından biridir. Bu bulgu ergenlerin okul zamanı kendi davranışlarını denetlediklerini düşündürse de aslında verdikleri cevaplar incelendiğinde bu ergenlerin aileleri tarafından davranışlarını denetlemeye zorlandıklarını ve tatil

zamanları da onlara karışacak kimse olmadığından kendilerine ait zamanı istedikleri gibi harcadıklarını düşündürmektedir.

5.4.2. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Teknolojik Gelişime Bağlı Olarak Kullandıkları Cihazlara ve İnternette Geçirdikleri Zamana İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin teknolojik gelişime bağlı olarak internette geçirdikleri süreyi artırdıklarını ve kullandıkları cihazları değiştirdiklerini ortaya koymuştur. Masaüstü bilgisayardan dizüstü bilgisayara, daha sonra tablet ve akıllı telefona geçiş söz konusudur. İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenler ise teknoloji gelişimiyle birlikte internette geçirdikleri süreyi değiştirmemişlerdir. Kullandıkları cihazları ise bir kısmı değiştirirken bir kısmı değiştirmemiş, değiştirenlerin ise hiç biri akıllı telefon kullanmadıklarını belirtmiştir.

Araştırmalar incelendiğinde bağımlılık düzeyi farklı ergenlerin teknoloji gelişimiyle birlikte internette geçirdikleri süreyi ve kullandıkları cihazları inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma bulgularının gelecekte çalışmalara önemli bilimsel katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Fakat kuramsal bilgiler çerçevesinde internet bağımlısı olanların olmayanlara göre internetten daha fazla yenilik ve daha kolay erişim beklemesi normal görülebilir. Zira, bu araştırmada da kullanılan cihazların neden değiştirildiği sorulduğunda bağımlı olanlar telefon ve tabletlerin daha hızlı çalıştıklarını, her yerde çektiğini ve her yere götürebildiklerini, bu sayede arkadaşlarıyla her an haberleşebildiklerini ve yaşadıklarını anında sosyal medyada paylaşabildiklerini belirtmişlerdir. Bir sonraki bulguda da tartışılacağı gibi araştırmalar internet bağımlısı olanların interneti daha çok sosyal paylaşım siteleri ve oyunlar için kullandıklarını göstermektedir. Akıllı telefon, taşınmasının kolay olması ve sunduğu fırsatların (sosyal ağlara ve oyunlara anında erişim) fazla olması sebebiyle internet bağımlısı olanları değişim istemeye itiyor olabilir.

5.4.3. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnterneti Kullanma Amaçlarına İlişkin Tartışma ve Yorum

İnternet kullanımında göz önüne alınması gereken konulardan ilki amaçtır. Çünkü internetin hangi amaçla kullanılacağı kullanma sıklığını da büyük oranda belirleyebilmektedir. Artık milyonlarca insan tarafından kullanılan bir araç olan

internet, kişilerin kullanım süresi ve amacı bakımından farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle internet kullanan herkesi aynı şekilde değerlendirmenin doğru olmadığı düşünülmektedir (Bayraktutan, 2005). Bu araştırmada internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin interneti oyun oynamak (arkadaşlarıyla birlikte online olarak) ve sosyal paylaşım sitelerine (facebook, twitter, instagram, what's upp, ask.fm vs.) girmek, bu siteleri de daha çok arkadaşlarıyla sohbet edip bir şeyler paylaşmak ya da paylaşılanları okumak amaçlı kullandıkları; internet bağımlılık düzeyi düşük olan öğrencilerin ise interneti notlarını tamamlamak ve ödev/performans ödevi araştırması yapmak için kullandıkları görülmüştür.

Ergenlerin interneti hangi amaçla kullandığına dair araştırmalarda Balcı ve Ayhan (2007) internet kullanımında etkili olan altı faktörün; sosyal kaçış, bilgilenme, boş zamanları değerlendirme, ekonomik fayda, sosyal etkileşim, chat ve eğlence olduğu; Bayraktar (2001) ise bu faktörlerin eğlence ve iletişim olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Armstrong, Phillips ve Saling'in (2000) araştırmasında internet kullananların sırasıyla arama yapmak, haber almak, eğlence ve chat yapmak için internet kullandıkları görülmüştür. Bakay'ın (2001) yaptığı araştırma sonuçlarına göre de öğrencilerin %58'si oyun oynama ve Chat yapma amacıyla; %13.9'u ise araştırma ve ödev yapma amacıyla interneti kullanmaktadır. Nichols ve Nicki'nin (2004) yaptığı araştırmada da katılımcılar interneti %78 akademik, %91 e-mail, %30 oyun, %33.8 chat, %40.6 müzik, %22.2 sanal seks ve porno amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde ergenlerin interneti sosyal paylaşım, oyun, eğlence, ödev ve araştırma yapma amacıyla kullandıklarına dair sonuçlar, yukarıda açıklanan araştırmalarla paralellik göstermektedir.

İnternet bağımlısı olan ve olmayan ergenlerin interneti kullanım amaçlarına yönelik yapılan araştırmalarda ise, internet bağımlısı olarak tanımlanan kişilerin internete daha çok sohbet odaları, yeni kişilerle tanışma, etkileşimli oyunlar oynama, haber grupları, alışveriş gibi interaktif/etkileşimsel amaçla girdikleri, bağımlı olmayanların ise interneti daha çok e-posta gönderme ve bilgi edinme amaçlı kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Beard & Wolf, 2001; Chak ve Leung, 2004; Günüş, 2009; Kubey, Lavin ve Barrows, 2001; Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Whang, Lee & Chang, 2003; Young, 1997). Araştırma bulguları, bu sonuçları desteklemektedir.

Li ve Chung (2006), sosyal işlevin internet bağımlılığı üzerinde ana rolü oynadığını ve interneti sosyal işlevi için kullananların, dürtüsel kullanım, geri çekilme, tolerans, zaman idare sorunu ve sağlık sorunları gibi internet kullanım problemlerine

nispeten daha çok sahip oldukları ve internet bağımlılığına daha yatkın olduklarını ortaya koymuşlardır. Döner (2011) yaptığı araştırmada sınırlı semptom gösterenlerin interneti iletişim amaçlı (%85.2), müzik dinleme (%48.3), oyun oynama (%40) ve film izleme (%27.1) amaçlı kullanım oranlarının, semptom göstermeyen gruba göre daha fazla olduğu ve semptom göstermeyen grubun interneti ödev yapma (%36.7) ve araştırma yapma amaçlı (%29.9) kullanma oranlarının diğer gruba göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma bulguları, yukarıdaki sonuçlarla da tutarlılık göstermektedir. İnternet bağımlısı olmayan grubun bağımlı olan gruba göre interneti daha çok araştırma ve bilgi edinme amacıyla kullandıkları görülmektedir.

Sosyal paylaşım sitelerinin de hangi amaçla kullanıldığını inceleyen Yurtkoru (2009), ergenlerin sosyal ağ sitelerini, en fazla arkadaşlarıyla bağlantıya geçmek, arkadaşlarının profillerine ve resimlerine bakmak ve arkadaşlarına mesaj göndermek için kullandıklarını ortaya çıkarmıştır. Sosyal ağ sitelerini kullanan ergenlerin interneti daha çok arkadaşlarıyla sohbet edip bir şeyler paylaşmak ya da paylaşılanları okumak amaçlı kullandıkları yönündeki araştırma bulguları, bu sonuca paralellik göstermektedir.

Araştırmalar incelendiğinde ergenlerin çoğunun interneti sosyal paylaşım sitelerini kullanmak, etkileşimli oyunlar oynamak, müzik dinlemek ve bilgi edinip araştırma yapmak amaçlı kullandıkları görülmektedir. Fakat internet bağımlısı olan ve olmayan ergenlerin kullanım amaçları birbirinden farklılaşmaktadır. Araştırmalarda çıkan ortak bulgu ise internet bağımlısı olanların interneti daha çok sosyal ağlar ve etkileşimli oyunlar için kullanmasıyken, bağımlı olmayanların araştırma yapmak ve bilgi edinmek amaçlı kullanmalarıdır.

İletişim merkezli sosyal medya; Web günlüklerinde, mikrobloglarda, sosyal ağ sitelerinde ve gruplarda paylaşımlarda bulunmaya yardımcı olan, fotoğraflardan mesaj ve özel mesajlaşmaya kadar birçok uygulamaya olanak sağlayan Facebook, MySpace, Twitter, Instagram gibi uygulamalardır. Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkması ve bu teknolojilerin kullanılması ile sosyal ağların her zamankine göre çok daha farklı bir iletişim sürecine girdiği görülmektedir. Sosyal ağların kullanılma amacı ise birbirinden farklılık gösterebilir. Bir konu hakkında bilgi edinmek amaçsa, motivasyon becerilerini artırma, yeterlilik kazanma, kendine güvenme, fikir edinme, yeni şeyler öğrenme, farkına varma ve iyi hissetme gibi gerekçelerle gençler bu ağlara yönelebilirler. Duygusal destek sağlamak, tartışma grupları ve boş zaman eğlencesi (örneğin tavsiye almak, duyguları dışa vurmak ve diğerlerini desteklemek) için yani sosyal amaçlı da kullanabilirler. Yeni arkadaşlar bulmak, ortak deneyim yaşamak ve kendini

değerlendirmek isteyebilirler. Örneğin ortak değerlere sahip insanlarla konuşmak, eğlenceli olduğunu düşünmek ve topluluğa bir şeyler yollamaktan keyif aldığı için ergen sosyal ağlara daha fazla yönelebilir. Sosyal ağ siteleri bu gibi sebeplerce özellikle internet bağımlısı olan ergenler tarafından tercih ediliyor ve bir nevi ergenlerin bu sitelerde gerçek hayatta oluşturmakta zorluk çektikleri veya beğenmedikleri kimliklerini sanal yoldan oluşturmalarına hizmet ediyor olabilir. Kısacası, internet bağımlısı ergenler, sosyal paylaşım ve etkileşimli oyun sitelerini kendilerine sanal bir kimlik oluşturup bu kimlikle daha mutlu oldukları için tercih ediyor olabilirler.

5.4.4. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin kendilerine ait zamanın çoğunu internette geçirdiğini, internet üzerinden arkadaşlarıyla sohbet edip paylaşımlarda bulunduklarını, nadir olarak da arkadaşlarıyla dışarıda görüştiklerini; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin bu zamanlarda kitap okuduklarını, aileleriyle ve arkadaşlarıyla vakit geçirdiklerini, televizyon seyrettiklerini, müzik dinledikleri ve spor yaptıklarını ortaya koymuştur. Literatür incelendiğinde internet bağımlılık düzeyi düşük ve yüksek ergenlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada bu sorunun sorulma amacı internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internet dışında ilgilendikleri bir uğraşlarının olup olmadığını öğrenmektir; çünkü kuramsal açıklamalar ve yapılan çalışmalar (Griffiths, 1999; Shapira ve diğerleri; Young, 1996) bu insanların boş zamanlarının tümünü internette geçirdiğine dair bulgular ortaya koymaktadır. Bu araştırmada çıkan sonuç kuramsal açıklamaları desteklemektedir. Bu sonuç internet bağımlısı olanların hayatlarının “internet” haline geldiğini ve internet olmadan yaşamlarını sürdürmekte zorlandıklarını düşündürmektedir.

5.4.5. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternet Olmadığında veya İnternete Erişim Sağlayamadıklarındaki Duygu Durumlarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internet olmadığında veya internete erişim sağlayamadıklarında çok sinirlenip kızdıklarını, sıkıldıklarını ve kendilerini kısıtlanmış hissettiklerini, bu süreç içerisinde enerjilerini

başka bir şeye harcayamadıklarını ortaya koymaktadır. İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise bu durumdan etkilenmedikleri, duygusal bir değişim yaşamadıkları fakat ödev yaparken kesinti olursa ödevi yetiştirememekten kaynaklı endişelenip üzülükleri görülmüştür.

Bu konuyla ilgili Douglas ve diğerlerinin (2008) yaptığı araştırmada internet bağımlılığının en önemli semptomlarının aşırı miktarda çevrimiçi zaman geçirme, sorunları inkar etme ve çevrimdışıyken huzursuzluk/sinirlilik hissetme olduğu görülmüştür. Shen ve diğerleri (2013) yaptıkları araştırmada internet bağlantısı kesildiğinde veya yavaşladığında bağımlı öğrencilerin kızgın ve endişeli hissettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Treuer, Fabian ve Furedi (2001) ise araştırmalarında internet bağımlılarının %82'sinin bağlantıları kesildiğinde çevrimiçi olmak için büyük bir dürtüye ihtiyaç duyduklarını; %81'inin eğer internet çok yavaş ise çok sinirli olduklarını; %92'sinin dünyanın internet olmadan çok boş olduğunu düşündüğünü bulmuşlardır. Bu çalışmada Treuer ve diğerleri (2001) internet bağımlılığının, dürtü kontrol bozukluğu gibi daha önce bildirilmiş psikolojik bozuklukların yeni bir alt çeşidi olduğu sonucunu çıkarmışlardır. Bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internete erişim sağlayamadıklarında çok sinirlenip kızdıkları, sıkıldıkları yönündeki araştırma bulguları, yukarıda değinilen araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

İnternet bağımlısı olan ve olmayanların internet kesintisi olduğunda veya internete erişemediklerinde hissettikleri duyguları karşılaştıran bir araştırma bulunmamakla birlikte bağımlı olanların internet olmadığında huzursuz, sinirli oldukları ve internete bağlanmak için büyük çaba harcadıkları görülmektedir. Araştırmada da bağımlı öğrencilerin verdikleri cevaplar bu doğrultuda olmuştur. Treuer ve diğerlerinin (2001) belirttiği gibi internet bağımlılığı bir nevi dürtü kontrol bozukluğunun alt çeşidi olabilir ve bu ergenler kendilerini çevrimiçi olmadıklarında işe yaramaz algılıyor ve hayatlarının anlamsız olduğunu düşünüyor olabilirler.

5.4.6. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin Arkadaşlarıyla Bir Araya Geldiklerinde Paylaştıkları Konulara İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları, internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin arkadaşlarıyla birlikteyken daha çok internette oynadıkları oyunlar ve sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılanlar üzerine sohbet ettiklerini, nadir olarak da güncel olaylardan ve

okulda yaşadıkları olaylardan konuştuklarını ortaya koymuştur. İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise arkadaşlarıyla birlikteyken hobilerinden, güncel olaylardan, okulda yaşadıkları veya arkadaşlarıyla yaşadıkları anılardan, gitmiş ve gidecek oldukları filmlerden, okudukları kitaplardan ve geleceğe ilişkin hayallerinden/hedeflerinden konuştukları görülmektedir.

Literatür incelendiğinde bu konuyu Sanders, Field, Diego ve Kaplan'ın (2000) araştırdığı ve yüksek internet kullanımının zayıf sosyal bağlarla ilişkili olduğu sonucuna ulaştıkları görülmektedir. Anderson (2000) ise internet bağımlısı olarak tespit edilen kişilerin tümünde internette geçirilen zamanla ilişkili olarak sosyal ilişkilerde zayıflamaların olduğunu, gerçek insanlarla daha az zaman geçirildiğini belirtmiştir. Araştırma bulguları, her iki araştırma sonucuyla tutarlılık göstermektedir. Ergenlere bu sorunun sorulma amacı, sosyal ortamlara girdiklerinde internet dışında paylaşımlarının olup olmadığını öğrenmektir. Fakat görüldüğü üzere internet bağımlısı olan öğrencilerin sosyal ortamlarda da konuşmalarının odak noktasını internet üzerinde oynadıkları oyunlar ve sosyal ağlardaki paylaşımlar oluşturmaktadır. Bu da aslında internet bağımlısı olanların dışarıda arkadaşlarıyla paylaştıkları sosyal ortamda bile internetten uzakta kalmakta zorlandıklarını düşündürmektedir.

5.4.7. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Bağlanırken ve İnternette İken Yaşadıkları Duygulara İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internete bağlanırken merak, sabırsızlık ve heyecan içerisinde olduklarını, internette iken mutlu ve rahatlamış hissettiklerini, ancak eğer oyun oynuyorlarsa duygusal değişimlerin daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. İnternet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise çoğunluğunun internete bağlanırken duygusal değişim yaşamadıkları, sadece e-okula bakacakları sırada daha çok heyecanlandıkları, ödevlerini bitirdiklerinde mutlu oldukları, kendilerine koydukları zaman sınırlarını aştıkları durumlarda da endişelenip interneti kapattıkları görülmüştür.

Bu konuyla ilgili yapılan araştırmaya rastlanmamakla birlikte böyle bir sorunun sorulma amacı aslında internet bağımlısı olanların sorunlarından ve olumsuz duygu durumlarından kaçınmak için internete bağlanmak istiyor olabilecekleridir; çünkü bağımlılık kriterlerinden biri interneti problemlerden veya bazı rahatsız edici duygulardan (mutsuzluk, suçluluk, kaygı, depresyon gibi) kaçmak için bir araç olarak

kullanmaktır (Young, 1996). Fakat bu araştırmada bağımlı öğrenciler rahatsız edici duygular içerisinde değil sabırsız, heyecanlı ve meraklı bir şekilde internete girdiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, internet bağımlılığı kriterlerini araştıran çalışma sonuçlarıyla çelişmektedir (Goldberg, 1999; Young, 1996). Bağımlı olan ergenlerin internette iken mutlu ve rahat hissettikleri yönündeki bulgu ise Griffiths'in (1999) tanı kriterlerinden ruh hali değişiminde belirttiği sonucu destekler niteliktedir. Ergen internete bağlandığında kendisini daha mutlu, canlı ve enerjik hissettiğinden interneti amacı dışında kullanmaya başlayabilir ve bu da zamanla bağımlılığın artmasına sebep olabilir.

5.4.8. İnternet Bağımlılık Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin İnternete Ayırdıkları Zaman Konusundaki Görüşlerine Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları, internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internete çok fazla zaman ayırdıklarını, zaman kaybı olduğunu düşündükleri halde kendilerini girmekten alıkoyamadıklarını ve girdikleri zaman kendilerini durduramadıklarını, ona ayırdıkları zamanı başka işlere harcasalar verimli olabileceğini düşündüklerini fakat yine de internetten vazgeçemediklerini; bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise internete kendilerine göre ideal ölçüde girip zamanı kontrol edebildiklerini ortaya koymuştur.

Shapira ve diğerleri (2003) internet kullanımını denetim altına alma çabalarının sonuçsuz kalmasını; Goldberg (1999), internet kullanımını bırakmak veya denetim altına almak için sürekli bir istek veya boşa çıkan çabaların olduğunu, Young (1996) ise internet kullanımını azaltmayı veya durdurmayı deneyenlerde huzursuzluk, sinirlilik, depresyon gibi duyguların yaşandığını internet bağımlılığın önemli tanı ölçütlerinden biri olarak tanımlamışlardır. Bu çalışmada çıkan bulgular internet bağımlılık kriterlerine ve bu doğrultuda yapılan araştırmalara paralellik göstermektedir. Chak ve Leung (2004) tarafından yapılan araştırmada da dıştan denetimli olan bireylerin internet kullanımını kontrol etmede başarısız oldukları ve bu bireylerin başlangıçta hedeflediklerinden daha uzun süre internette kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Cengizhan'ın (2005) bildirisinde ise öğrencilere internet kullanımı nedeniyle yaşadıkları olumsuzlukları sorulduğunda; 29 kişi (%50) zaman kaybı, gereksiz işler için zaman harcama gibi nedenler belirtmiş, en önemli gördükleri sorunu zaman olarak belirlemişlerdir. Bununla birlikte diğer işler

için (ders çalışma, ödevler, projeler, vb.) zaman ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma bulguları, yukarıda değinilen iki çalışmayı desteklemektedir.

Yapılan araştırmalarda görüldüğü gibi internet bağımlısı olanların internette harcadıkları zamandan rahatsızlık duymaları ve bunu azaltmaya çalışmaları fakat başarısızlığa uğramaları söz konusudur. Bu bireylerin kendilerine sınır koyma, kendilerini denetleme konusunda sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. İnternetin olumsuz etkilerinden zarar gördükleri halde internetten uzaklaşma konusunda zorluk çekmektedirler. Bu da diğer bağımlılık türlerinde olduğu gibi internet bağımlılığının da artık yaşamımızda önemli bir sorun haline geldiğini ve gençlerin yaşamını olumsuz olarak etkilediğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde ilgili yazında internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçlarının, sosyal kaygı düzeylerinin ve anne baba tutum algılarının birlikte ele alındığı ve internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin internet kullanımı konusundaki görüşlerinin nitel araştırma yöntemleriyle araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu araştırmanın yeni yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi beklenmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve hem uygulamaya hem de ileride yapılacak çalışmalara ilişkin öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Bu çalışmada internet bağımlılık düzeyleri farklı (yüksek-düşük) ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygı düzeyleri ve anne-baba tutum algılarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığının ve internet kullanımı konusundaki görüşlerinin araştırılması sonucunda elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir:

Ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ve cinsiyetlerine göre özerklik, yeterlik ve ilişki puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Fakat bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarında (özerklik, yeterlik, ilişki) anlamlı bir farklılık olduğu; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin yüksek olanlara göre özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyaçlarına daha fazla sahip oldukları görülmüştür.

Ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ve cinsiyetlerine göre sosyal kaygı puanlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. İnternet bağımlılık düzeyleri düşük olan kız ergenlerin, bağımlılık düzeyi yüksek olan kızlara göre ve internet bağımlılık düzeyi yüksek erkek ergenlerin, bağımlılık düzeyi düşük erkeklere göre daha yüksek sosyal kaygıya sahip oldukları görülmüştür. Aynı zamanda kız öğrencilerin, erkeklere göre; internet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin düşük olanlara göre daha yüksek sosyal kaygıya sahip oldukları görülmüştür.

Ergenlerin internet bağımlılık düzeylerine ve cinsiyetlerine göre anne ve babalarından algıladıkları kabul/ilgi ve denetim/kontrol tutumlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemekle birlikte internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları tutumun farklılaştığı bulunmuştur. İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin anne ve babalarını, bağımlılık düzeyi düşük olanlara göre daha kontrolcü algıladıkları; internet bağımlılık düzeyi düşük olan

ergenlerin ise bağımlılık düzeyi yüksek olanlara göre anne ve babalarını daha ilgili algıladıkları görülmüştür.

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin (5-12 yaş arası; ortalama: 9 yaş) düşük olanlara (11-15 yaş arası ortalama: 12 yaş) göre interneti daha erken yaşta kullanmaya başladıkları; internet bağımlılık düzeyi yüksek öğrencilerin interneti daha çok gününbirlik ve tatil zamanlarında, bağımlılık düzeyi düşük olanların ise tatil zamanlarıyla birlikte ödev yapacakları zaman diliminde ve haftalık veya aylık kullandıkları görülmüştür.

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin teknoloji gelişimine paralel olarak internete geçirdikleri süreyi artırdıkları ve kullandıkları cihazları değiştirdikleri; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise teknoloji gelişimiyle birlikte internette geçirdikleri süreyi değiştirmedikleri görülmüştür.

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin interneti daha çok oyun oynamak (arkadaşlarıyla birlikte online olarak), sosyal paylaşım sitelerini (facebook, twitter, instagram, what's upp, ask.fm vs.) kullanmak, bu siteleri de daha çok arkadaşlarıyla sohbet edip bir şeyler paylaşmak ya da paylaşılanları okumak amaçlı kullandıkları; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise interneti daha çok notlarını tamamlamak, ödev/performans ödevi araştırması yapmak için kullandıkları, nadir olarak da sosyal paylaşım sitelerine girdikleri görülmüştür.

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin kendilerine ait zamanının çoğunu internette geçirdikleri, internet üzerinden arkadaşlarıyla sohbet edip paylaşımlarda bulundukları, nadir olarak da arkadaşlarıyla dışarıda görüştikleri; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin bu zamanlarda kitap okudukları, aileleriyle ve arkadaşlarıyla vakit geçirdikleri, televizyon seyrettikleri, müzik dinledikleri ve spor yaptıkları görülmüştür.

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internet olmayınca veya internete erişim sağlayamadıklarında çok sinirlenip kızdıkları, sıkıldıkları ve kendilerini kısıtlanmış hissettikleri, bu süreç içerisinde enerjilerini başka bir şeye harcayamadıkları; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise internet kesintisi olduğunda etkilemedikleri, duygusal bir değişim yaşamadıkları fakat ödev yaptıkları sırada kesinti olursa ödevi yetiştirememekten kaynaklı endişelenip üzüldükleri görülmüştür.

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek olan ergenlerin arkadaşlarıyla birlikteyken daha çok internette oynadıkları oyunlar ve sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılanlar üzerine sohbet ettikleri nadir olarak da güncel olaylardan ve okulda yaşadıkları

olaylardan konuştukları; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise arkadaşlarıyla birlikteyken hobilerinden, güncel olaylardan, okulda yaşadıkları veya arkadaşlarıyla yaşadıkları anılardan, gitmiş ve gidecek oldukları filmlerden, okudukları kitaplardan ve geleceğe ilişkin hayallerinden/hedeflerinden konuştukları görülmüştür.

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internete bağlanırken merak, sabırsızlık ve heyecan içerisinde oldukları, bağlı oldukları zaman da mutlu ve rahatlamış hissettikleri, ancak eğer oyun oynuyorlarsa duygusal değişimlerin daha fazla olduğu; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise çoğunluğunun internete bağlanmadan önce duygusal değişim yaşamadıkları, sadece e-okula bakacakları sırada daha çok heyecanlandıkları, ödevlerini bitirdiklerinde mutlu oldukları, kendilerine koydukları zaman sınırlarını aştıkları durumlarda da endişelenip interneti kapattıkları görülmüştür.

İnternet bağımlılık düzeyi yüksek ergenlerin internete çok fazla zaman ayırdıkları, zaman kaybı olduğunu düşündükleri halde kendilerini girmekten alıkoyamadıkları ve girdikleri zaman kendilerini durduramadıkları, ona ayırdıkları zamanı başka işlere harcasalar verimli olabileceğini düşündükleri fakat yine de internetten vazgeçemedikleri; internet bağımlılık düzeyi düşük olan ergenlerin ise internete kendilerine göre fazla girmedikleri ve internette geçirdikleri zamanı kontrol edebildikleri görülmüştür.

6.2. Öneriler

6.2.1. Uygulamalar Açısından Öneriler

1. Okullarda ağır internet kullanıcısı öğrenciler gerekli ölçekler ile belirlenip, grup rehberliği çalışmalarına alınabilirler.
2. Öğrencilerin interneti en çok hangi amaçla kullandığına başta aileler ve öğretmenlerin dikkat etmesi gerekir. Çocuk eğer internette sürekli iletişim ve sosyal paylaşım sitelerine giriyor ya da interneti oyun aracı olarak kullanıyorsa, internetin sadece bu amaçlarla kullanılmadığını doğru biçimde açıklanabilir, çocuk interneti eğitsel amaçlı kullanmaya yönlendirilebilir.
3. Öğrencilerin, aşırı bilgisayar oynamanın ve internet kullanmanın zararları konusunda bilgilendirici toplantılara katılmaları sağlanabilir.

4. Öğrencilere, günlük veya haftalık zaman aralıkları dâhilinde belirli süreler içerisinde internet kullanma alışkanlığı kazandırılabilir.
5. Sosyal kaygı ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki ele alındığında, yüz yüze ilişkilerin özendirilmesi ve sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi yönünde, okul psikolojik danışmanları tarafından, bireysel ve grup çalışmaları yapılabilir.
6. İnternet bağımlılığı ve aile tutumu arasındaki ilişki göz önüne alındığında, genç ve velisi arasında etkili iletişim becerisinin ve etkili yetiştirme tutumunun gelişebilmesi için, okul psikolojik danışmanları tarafından velilere yönelik seminerler ve grup çalışmaları düzenlenebilir.
7. Okul içerisinde faydalı web siteleri panolara asılabilir.
8. Ders programlarına öğrenci yönelimlerini ve hobilerini geliştirecek dersler eklenebilir.
9. Tabiatla iç içe ve tabiatla barışık okul mimarileri genişletilebilir. Böylece öğrenciler internette zaman geçirmek yerine doğaya yönelip farklı aktivitelerle uğraşabilirler.
10. İnternet bağımlısı ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarını internet yoluyla daha fazla karşıladığı sonucu dikkate alındığında ergenlerin aile ve okul içinde ihtiyaçlarını karşılayabileceği ortamlar yaratılabilir.

6.2.2. Yapılacak Çalışmalar Açısından Öneriler

1. Ağır internet ve bilgisayar kullanıcıları için Türkiye koşullarına uygun bilinçli internet ve bilgisayar kullanımını teşvik edici paket programlar ve grup rehberliği çalışması geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılabilir.
2. Bu çalışma Adana'da Anadolu Liselerinde okuyan ergenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bundan sonraki araştırmaların Türkiye'deki farklı lise türleri üzerinde yapılması internet bağımlılığı konusunda daha net bilgi edinmek açısından uygun olacaktır.
3. Bu çalışmada internet bağımlılık düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin internet kullanımı konusundaki görüşleri nitel araştırma yöntemiyle ve sınırlı bir örnekleme ile araştırılmıştır. Yapılacak araştırmaların daha geniş bir kitleyi kapsamaları ve bu yönde çalışmaların geliştirilmesi önemli olacaktır.

4. Aşırı internet kullanımının gençlerde yarattığı sosyal durumları araştırabilmek amacıyla boylamsal araştırmalara yer verilebilir. Böylelikle ileride bu tarz öğrencilerin bulunduğu sosyal ortamın bilinmesi, gelecekteki eğitim-öğretim çalışmalarında yol gösterici olabilir.
5. Bu çalışmada ayrıca yer verilmemiş olan demografik ve psikolojik faktörlerin ele alındığı başka çalışmaların da yapılması yararlı olacaktır. Literatürde bu yönde yapılmış araştırma olmasına rağmen çoğunun yurt dışında yapıldığı görülmüştür, bu sebeple Türkiye kültürü içinde bu olgunun ele alınması ve incelenmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aarts, H. & Dijksterhuis, A. (2000). Habits as knowledge structures: Automaticity in goal - directed behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(1), 53- 63.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (1994). *DSM-IV Tanı Ölçütleri El Kitabı*. (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Anderson C. ve Dill K. (2000). Video games and aggressive thoughts, feelings, and behavior in the laboratory and in life. *J Personality Soc Psychol*, 78, 772-790.
- Anderson, K.J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study, *Journal of American College Health*, 50, 21-26.
- Armstrong, L., Phillips, J.G .& Saling, L.L. (2000). Potential determinants of heavier internet usage, *International Journal of Human-Computer Studies*, 53(4), 537-550.
- Appel, M., Stiglbauer, B., Batinic, B. & Holtz, P. (2014). İnternet use and verbal aggression: The moderating role of parents and peers. *Computers in Human Behavior*, 33, 235- 241.
- Ayas, T. (2012). Lise öğrencilerinin internet ve bilgisayar oyun bağımlılık düzeylerinin utangaçlıkla ilişkisi. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(2), 627-636.
- Ayas, T., Çakır, Ö. ve Horzum, H.B. (2011). Ergenler için bilgisayar bağımlılığı ölçeği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (2), 439-448.
- Ayas, T. ve Horzum, B. H. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39), 46-57.
- Aydın, B. (2002). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: SFN Yayınları.
- Aydın, B. ve Sarı, S. V. (2011). Internet addiction among adolescents: the role of self-esteem. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 3500–3505.
- Bakay, M. E. (2001), *Lise öğrencilerinin internet kullanma koşulları ile yeterlik düzeyleri ve öğrencilerin internet kafelere gitme koşulları*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bal, U. (2010). *Anksiyete bozukluklarında cinsiyete göre semptom farklılıkları*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Balcı, Ş. ve Ayhan, B. (2007). Üniversite öğrencilerinin internet kullanım ve doyumları üzerine bir saha araştırması. *Selçuk İletişim*, 5(1), 174-197.

- Balcı, Ş., ve Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk İletişim*, 6(1), 5-22.
- Barutçugil, İ. (2012). *Girişken Davranmak*. 10.06.2014 Tarihinde <http://ismetbarutcugil.wordpress.com/2012/10/12/giriskendavranmak/> Adlı Siteden Alınmıştır.
- Batıgün, A. D. ve Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (67), 1-10
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75 (1), 43-88.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4(1), 99-102.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Bayraktar, F. ve Gün, Z. (2007). Incidence and correlates of internet usage among adolescents in North Cyprus. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 191-197.
- Bayraktar, G. ve Kuru, E. (2007). Güreş hakemlerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 27-39.
- Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Black, D., Belsare, G. & Schlosser, S. (1999). Clinical features, psychiatric comorbidity and health-related quality of life in persons reporting compulsive computer use behavior. *Journal of Clinical Psychiatry*, 60, 839- 843.
- Black, D.W. & Shaw, M. (2008). Internet addiction definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs*, 225, 353-345.
- Beard, K. ve Wolf, E.M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 377-383.
- Beck, A.T. (2006). *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler*. (V. Öztürk, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Berk, L.E. (2000). *Child Development (fifth edt)*. Massachusetts: Allyn & Bacon.

- Bircan, S. ve Erden, G. (2011). Madde bağımlılığı: aile ile ilgili olası risk faktörleri, algılanan ebeveyn kabul-reddi ve çocuk yetiştirme stilleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18 (3), 211-222.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükaşahin Çevik, G. ve Çelikkaleli Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve annebaba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Canan, F. (2010). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı, disosiyatif belirtiler ve sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Campanelli, E. (2009). *The internet's impact on social isolation*. Master's thesis, Kean University, United States of America.
- Cao, F. & Su, L. (2007). Internet addiction among chinese adolescents: prevalence and psychological features. *Child: Care, Health and Development*, 33 (3), 275–281.
- Caplan, S.E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computer in Human Behavior*, 18, 553-575.
- Caplan, S. E. (2007). Relations among loneliness, social anxiety, and problematic internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 234-242.
- Ceyhan, E. (2010). Problemlı internet kullanım düzeyi üzerinde kimlik statüsünün, internet kullanım amacının ve cinsiyetin yordayıcılığı. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 10 (3), 1323-1355.
- Ceyhan, E., Ceyhan A. ve Gürcan, A. (2007). Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Bildiri Kitabı*, 7(1), 387-416.
- Cengizhan, C.(2005). *Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: Bağımlılık*. VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Ceyhan, A. A. (2011). Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18 (2), 85-94.

- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15 (2), 109-116.
- Chak, K. & Leung, L. (2004). Shyness and locus of control as predictors of internet addiction and internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 7(5), 559-570.
- Cho, C. H. & Cheon, H. J. (2005). Children's exposure to negative internet content: Effects of family context. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49(4), 488-509.
- Chou, C. & Hsiao, M. C. (2000). Internet addiction, usage, gratifications, and pleasure experience: The Taiwan college students case. *Computer Education*, 35(1), 65-80.
- Cole, M. & Cole, S.R. (2001) *The Development of Children* (4.ed.). New York: Wirth Publishers.
- Cüceloğlu, D. (2004). *İnsan ve Davranışı* (13. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağır, G. ve Gürkan, U. (2010). Lise ve üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanım düzeyleri ile algılanan iyilik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (24), 70-85.
- Çakır-Balta, Ö. ve Horzum, M. B. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 187-205.
- Çuhadar, C.(2012). Exploration of problematic internet use and social interaction anxiety among Turkish pre-service teachers. *Computers & Education*, 59, 173–181.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting styles as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496.
- Davaslıgil, Ü. (1988). *Anksiyete düzeyi ve aile tutumlarının yaratıcı düşünmeye olan etkileri*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model for pathological internet use (PIU). *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 4, 227–268.
- Deci, E.L., Ryan, R.M., Gagne, M., Leone, D., Usunov, J. & Kornazheva, B.P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a

- former eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 27(8), 930-942.
- Deci, E. L., Vallerand, R.J., Pelletier, L.G., & Ryan, R. M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational Psychologist*, 26 (3&4), 325-346.
- DeRushia, K. D. (2010). *İnternet usage among college students and its impact on depression, social anxiety, and social engagement*. Doctoral dissertation, Indiana University, Pennsylvania.
- Dilbaz, N. ve Güz, H. (2002). Sosyal kaygı bozukluğunda cinsiyet farklılıkları. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 39 (2-3-4). 79-86.
- DiNicola D.M. (2004). *Pathological internet use among college students: The prevalence of pathological internet use and its correlates*. Doctoral dissertation, Ohio University, United State Of America.
- Doğan, H., Işıklar, A. ve Eroğlu, S. E. (2008). Ergenlerin Problemli İnternet Kullanımının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *KKEFD*, 18, 106-124.
- Douglas, A. C., Mills, J. E., Niang, M., Stepchenkova, S., Byun, S., Ruffini, C., et al. (2008). Internet addiction: Meta-synthesis of qualitative research for the decade 1996-2006. *Computers in Human Behavior*, 24, 3027-3044
- Döner, C. (2011). *İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının farklı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Durak-Batıgün, A. ve Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 213-219.
- Durkin, K. (1995). *Developmental Social Psychology, From Infancy to Old Age*. Massachusetts: Blackwell Publishers.
- Durkee, T., Kaess, M , Carli, V., Parzer, P., Wasserman, C., Floderus, B., et al. (2012). Prevalence of pathological internet use among adolescents in Europe: demographic and social factors. *Addiction*, 107, 2210-2222.
- Durmuş, A. (2003). *Çocuğumu Gençliğe ve Hayata Hazırlıyorum*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ekşi, F. (2012). Narsistik kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalığı yordama düzeyinin yol analizi ile incelenmesi. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(3), 1683-1706.

- Eldeleklioğlu, J. ve Vural-Batık, M. (2013). Akademik başarı, internette kalınan süre, yalnızlık ve utangaçlığın internet bağımlılığı üzerindeki yordayıcı etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 141-152.
- Esen, E. ve Siyez, D. (2011). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (36), 127-138.
- Feingold, A. (1994). Gender differences in personality: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 116 (3), 429- 456.
- Gençer, S. L. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının internet kullanım profilleri ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Glasser, W. (2005). *Kişisel Özgürlüğün Psikolojisi: Seçim Teorisi* (M. İzmirli, Çev). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Gökçearslan, Ş. ve Günbatır, M. S. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2),10-24.
- Griffiths, M. D. (1999). Internet addiction: Fact or Fiction? *The Psychologist*, 12(5), 246- 250.
- Guion, L. A., Diehl, D. C. & McDonald, D. (2002). Triangulation: Establishing the Validity of Qualitative Studies. *The Institute of Food and Agricultural Sciences*, University of Florida, Gainesville.
- Güçray, S., Çam, S. ve Erkan, Z. (2003). Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk ile Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeklerinin uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(25), 112-117.
- Gümüş, A. E. (2010). *Sosyal kaygı ile başa çıkma*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, Nobel Yayınevi: Ankara.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında anababalık stillerinin rolü*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Günüç, S. ve Doğan, A. (2013). The relationships between Turkish adolescents' Internet addiction, their perceived social support and family activities. *Computers in Human Behavior*, 29, 2197-2207.

- Hanımoğlu, E. (2010). *Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Heckert, T.M., Cuneio, G., Hannah, A.P., Adams, P.J., Droste, H.E. & Mueller, M.A.(2000). Creation of a new needs assessment questionnaire. *Journal of Social Behavior Personality*, 15(1), 121-136.
- High, A.C. & Caplan, S.E. (2009). Social anxiety and computer-mediated communication during initial interactions: Implications for the hyperpersonal perspective. *Computers in Human Behavior*, 25, 475-482.
- Hooi, P. S. C. (2010). *Influence of parents and peers on internet usage and addiction amongst school-going youths in Malaysia*. Doctoral dissertation, Malaysian University, Malaysia.
- Huang, R. L., Lu, Z., Liu, J. J., You, Y. M., Pan, Z. Q., Wei, Z., et al. (2009). Features and predictors of problematic internet use in Chinese college students. *Behaviour & Information Technology*, 28(5), 485-490.
- Israelashvili, M., Kim, T. & Bukobza, G. (2012). Adolescents' over-use of the cyber world – Internet addiction or identity exploration? *Journal of Adolescence*, 35, 417–424.
- İnan, A. (2010). *İlköğretim 2. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- İnanç, B. Y., Bilgin, M. ve Atıcı, M., (2010). *Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi* (2.bs.). Ankara: Pegem Yayınları.
- İnanç, B.Y. ve Yerlikaya, E. (2008). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Johns, G. & Saks, A. M. (2001). *Organizational Behavior, Understanding, and Managing Life at Work* (5. ed.). Pearson Education: USA.
- Kalmus, V., Blinka, V. & Olafsson, K.(2013). Does it matter what mama says: Evaluating the role of parental mediation in European adolescents' excessive internet use. *Children & Society*. doi:10.1111/chso.12020.
- Kandell, J. J. (1998). Internet addiction on campus: the vulnerability of college students. *Cyberpsychology and Behavior*, 1, 11–17.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (5. bs.). Ankara: Nobel Yayınevi.

- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, H. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kesici, Ş., Üre, Ö., Bozgeyikli, H. ve Sünbül, A. M. (2003). Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *VII. Ulusal PDR Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, Malatya.
- Kesici, Ş. (2008). Yeni psikolojik ihtiyaç değerlendirme ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması: Doğrulamalı faktör analizi sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 493-500.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M. Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., Seo, J. S., et al. (2006). Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: A questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 43, 185–192.
- Ko, C.H., Liu, T.L., Wang, P.W. Chen, C.S., Yen, C.F. & Yen, J.Y. (2014). The exacerbation of depression, hostility, and social anxiety in the course of internet addiction among adolescents: a prospective study, *Comprehensive Psychiatry*, doi: 10.1016/j.comppsy.2014.05.003.
- Ko C.H., Yen J.Y., Yen C.F., Lin H.C. & Yang M.J. (2007). Factors predictive for incidence and remission of Internet addiction in young adolescents: a prospective study. *CyberPsychology & Behavior*, 10, 545–551.
- Ko, C.H., Yen, J.Y., Yen, C.F., Chen, C.S. & Chen, C.C. (2012). The association between internet addiction and psychiatric disorder: A review of the literature. *European Psychiatry*, 27, 1–8.
- Kocabaşoğlu, N. (2008). Anksiyete bozukluklarına genel bir bakış. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 62, 175-184.
- Köknel, Ö. (1998). *Bağımlılık: Alkol ve Madde Bağımlılığı*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kubey, R.W., Lavin, M.J. ve Barrows, J.R. (2001). Internet use and collegiate academic performance decrements: Early findings. *Journal of Communication*, 51, 366-382.
- Kuloğlu, C. (2001). *İnternet kafeler ve İnternet Bağımlılığı: Ankara örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kurtaran, T.G. (2008). *İnternet kullanımını yordayan değişkenlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

- Kuss, D. J., Griffiths, M. D., Karila, L. & Billieux, J. (2013). Internet addiction: A systematic review of epidemiological research for the last decade. *Current Pharmaceutical Design*, 20(25), 4026-4052.
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana baba tutumlarının kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (2005). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik'te Kullanılan Ölçekler*. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Ed.), *Anne baba tutumları ölçeği* içinde (s. 67-76). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lam L.T., Peng Z.W., Mai J.C. & Jing J. (2009). Factors associated with Internet addiction among adolescents. *CyberPsychology & Behavior*. 12, 551–555.
- Leary, M.R & Kowalski, R.M. (1995). *Social Anxiety*. London: The Guildford Press.
- Lee, B.W. & Stapinski, L.A. (2012). Seeking safety on the internet: Relationship between social anxiety and problematic internet use. *Journal of Anxiety Disorders*, 26, 197– 205.
- Lee, S. J. & Chae, Y. G. (2007). Children's internet use in a family context: İnfluence on family relationships and parental mediation. *CyberPsychology & Behavior*. 10 (5), 640-644.
- Lei, L., & Wu, Y. (2007). Adolescents' paternal attachment and internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 10(5), 633-639.
- Leung, L. (2004). Net-Generation attributes and seductive properties of the internet as predictors of online activities and internet addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 7(3), 333-348.
- Li, S. M. & Chung, T. M. (2006). Internet function and internet addictive behavior. *Computers in Human Behavior*, 22, 1067–1071.
- Li, W., Garland, E. L. & Howard, M.O. (2014). Family factors in Internet addiction among Chinese youth: A review of English- and Chinese-language studies. *Computers in Human Behavior*, 31, 393–411.
- Liu, C.Y. & Kuo, F. Y. (2007). A study of internet addiction through the lens of the interpersonal theory. *CyberPsychology & Behavior*, 10(6), 799-804.
- Liu, Q. X., Fang, X.Y, Deng, L.Y. & Zhang, J.T.(2012). Parent–adolescent communication, parental Internet use and Internet-specific norms and pathological Internet use among Chinese adolescents. *Computers in Human Behavior*, 28, 1269–1275.

- Livingstone, S. & Bober, M. (2004). Taking up opportunities? Children's use of the internet for education, communication and participation. *E-Learning*, 1(3), 395- 419.
- Livingstone, S. & Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 52(4), 581-599.
- Maccoby, E.E. (1992). The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental Psychology*, 28, 1006-1017.
- Mackert, M. S. (2003). *Internet habit and addiction*. Unpublished master's thesis, Michigan State University, United State of America.
- Madell, D. & Muncer, S. (2006). Internet communication: An activity that appeals to shy and socially phobic people. *CyberPsychology & Behavior*, 9 (5), 618-622.
- Marin, J. (2010). An examination of social anxiety, relationship support, self-esteem, personality traits, and motivations for online gaming and internet usage. *Doctoral dissertation*, Southern Illinois University, United State of America.
- McKenna, K. & Bargh, J. (2000). Plan 9 from cyberspace: The implications of the internet for personality and social psychology. *Personality and Social Psychology Review*, 4, 57-75.
- Mellings, T.M. & Alden, L.E. (2000). Cognitive processes in social anxiety: The effects of self-focus, rumination and anticipatory processing. *Behaviour Research and Therapy*, 38, 243-257.
- Mendlowicz, M.V. & Stein, M.B. (2000). Quality of life in individuals with anxiety disorders. *American Journal of Psychiatry*, 157, 669– 682.
- Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16, 13– 29.
- Morrison, M. & Krugman, D. (2001). A look at mass and computer mediated technologies: Understanding the roles of television and computers in the home. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 45(1), 135-61.
- Mossbarger, B. (2008). Is internet addiction addressed in the classroom? A survey of psychology textbooks. *Computers in Human Behavior*, 24, 468–474.
- Mullins, L. J. (2002). *Management and Organisational Behavior* (6th edt.). PrenticeHall,UK.

- Nichols, L. A. & Nicki, R. (2004). "Development of a psychometrically sound internet addiction scale: A preliminary step. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18 (4), 381–384.
- Odabaşıoğlu, G., Öztürk, Ö., Genç, Y. ve Pektaş Ö. (2007). On olguluk bir seri ile internet bağımlılığı-klinik görünümleri. *Bağımlılık Dergisi*, 8, 46-51.
- Okeke, A. O. (2007). *Pathological internet use and its relationship to ettitudes towards internet use among undergraduate college students at a public university in Connecticut*. Master's thesis, Southern Connecticut State University, United State of America.
- O'Keeffe, G. S. & Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents and families. *Pediatrics*, 127(4), 800-804.
- Özgüven, E. İ.(2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç.(2001). *Örgütsel davranış*. Eskişehir: ETAM A.Ş.
- Öztürk, M. O. (2002). *Ruh Sağlığı ve bozuklukları*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Öztürk, Ö., Odabaşıoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. ve Kalyoncu A. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi, *Bağımlılık Dergisi*, 8, 36-41.
- Palancı, P. ve Özbay, Y. (2003). Üniversite öğrencilerinde sosyal anksiyetenin kontrol algısı sosyal yeterlik incinebilirlik ve başa çıkma davranışları ile yordanabilirliği. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Bildiri Özetleri Kitabı.
- Patterson, C.M. & Ritts, V. (1997). Social and communicate anxiety, a review and meta analysis. *Communication Yearbook*, 20, 263-303.
- Papalia, D.E. & Olds, S. W. (1992). *Human Development*. USA: McGraw-Hill.
- Papacharissi, Z. & Rubin, A. M. (2000). Predictors of internet use. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 44, 175–196.
- Peter, J., Valkenburg, P.M. & Schouten, A.P. (2006). Friend networking sites and their relationship to adolescents' well-being and social self-esteem. *CyberPsychology & Behavior*, 9, 584-589.
- Pierce, T. (2009). Social anxiety and technology: face-to-face communication versus technological communication among teens. *Computers in Human Behavior*, 25, 1367–1372.
- Rosenthal, J. (2009). The effect of internet use and treatment sought in individuals diagnosed with social phobia. Doctoral dissertation, Walden University, United State of America.

- Ryan, R.M. (1995). Psychological needs and the facilitation of integrative processes. *Journal of Personality*, 63 (3), 397-427.
- Ryan, R. M., Rigby, C. S. & Przybylski, A. K. (2006). The motivational pull of video games: A self-determination theory approach. *Motivation and Emotion*, 30, 347–364.
- Sanders, C.E., Field, T.M., Diego, M. & Kaplan, M. (2000). The relationship of internet to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35 (138), 237-242.
- Sargin, N. (2012). Internet addiction among adolescence. *Educational Research and Review Vol.*, 7(27), 613-618.
- Selfhout, M. H.W., Branje, S. J. T., Delsing, M., Bogt, T. F. M. & Meeus, W. H. J. (2009). Different types of internet use, depression, and social anxiety: The role of perceived friendship quality. *Journal of Adolescence*, 32, 819-833.
- Shapira, N.A., Lessig, M.C., Goldsmith, T.D., Szabo, S.T., Lazoritz, M., Gold, M.S, et al. (2003). Problematic internet use: Proposed classification and diagnostic criteria. *Depress Anxiety*, 17, 207-216.
- Shen, C. X., Liu, R.D. & Wang, D.(2013). Why are children attracted to the internet? The role of need satisfaction perceived online and perceived in daily real life. *Computers in Human Behavior*, 29, 185–192.
- Shepherd, R.M. & Edelmann, R.J.(2005). Reasons for internet use and social anxiety. *Personality and Individual Differences*, 39, 949–958.
- Shields, M. K., & Behrman, R. E. (2000). Children and computer technology: Analysis and recommendations. *The Future of Children*, 10(2), 4-30.
- Solmuş, T. (2010). *Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). *örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. ankara: Anı Yayıncılık.
- Suler, J. (1999). Healthy and pathological internet use. *CyberPsychology and Behavior*, 2, 385-394.
- Sübaşı, G.(2007). Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygıyı yordayıcı bazı değişkenler. *Eğitim ve Bilim*, 32(144), 3-15.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 35-58.

- Şahin, F. T. ve Özyürek, A. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 19-34.
- Şahin, İ. ve Kesici, Ş. (2009). Üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ve internet kullanım fonksiyonlarının problematik internet kullanımlarını yordaması. XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen, ve anne baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Şendil, G. ve Balkan, İ.K. (2005). *Anne baba olmak*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Şenormancı, Ö., Şenormancı, G., Güçlü, O. ve Konkan, R. (2013). Attachment and family functioning in patients with internet addiction. *General Hospital Psychiatry*, 36(2), 203-207.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tao, R., Huang, X., Wang, J., Zhang, H., Zhang, Y. & Li, M. (2010). Proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Addiction*, 105, 556–564.
- Tarı Cömert, I. ve Kayıran S. M. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. *Çocuk Dergisi*, 10 (4), 166-170.
- Treuer, T., Fabian, Z. ve Füredi, J. (2001). Internet addiction associated with features of impulse control disorder: Is it a real psychiatric disorder? *Journal of Affective Disorders*, 66 (2) , 283.
- TÜİK (2013). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. 07.05.2014 Tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13569> Adlı Siteden Alınmıştır.
- Turnalar-Kurtaran, G. (2008). *İnternet bağımlılığını yordayan değişkenlerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Tuzcuoğlu, N. (2003). *Bir Aile Olmak*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Ulusoy, O. (2008). *Ergenlerde bilişim teknolojileri kullanımı ve saldırganlık ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Üneri, Ö. Ş. ve Tanıdır, C. (2011). Bir grup lise öğrencisinde internet bağımlılığı değerlendirmesi: Kesitsel bir çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 265-272.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55, 454-464.

- Watson, D. & Friend, R. (1969). Measurement of social evaluative anxiety. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 33(4), 448-457.
- Weidman, A. C., Fernandez, K. C., Levinson, C. A. , Augustine, A. A., Larsen R.J. & Rodebaugh, T. L. (2012). Compensatory internet use among individuals higher in social anxiety and its implications for well-being. *Personality and Individual Differences*, 53, 191-195.
- Weiss, D. E (2013). The relationship between internet social networking, social anxiety, self esteem, narcissism, and gender among college students. Doctoral dissertation, Pace University, New York.
- Whang, L. S., Lee, S. & Chang, G. (2003). Internet over-user's psychological profiles: A behavior sampling analysis on internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 6(2), 143-150.
- Xiuqin, H., Huimin, Z., Mengchen, L., Jinan, W., Ying, Y. & Ran, T. (2010). Mental health personality and parental rearing styles of adolescents with Internet addiction disorder. *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, 13, 401–406.
- Xu, J., Shen, L., Yan, C., Hu, H., Yang, F. Wang, L., et al. (2014). Parent-adolescent interaction and risk of adolescent internet addiction: a population-based study in Shanghai. *BMC Psychiatry*, Shanghai, China.
- Xu, Y., Schneier, F., Heimberg, R.G., Prins, A.L., Liebowitz, M. R. , Wang, S. & Blanco, C. (2012). Gender differences in social anxiety disorder: Results from the national epidemiologic sample on alcohol and related conditions, *Journal of Anxiety Disorders*, 26, 12– 19.
- Yang, S. C. ve Tung, C. J. (2007). Comparison of internet addicts and nonaddicts in Taiwanese high school. *Computers In Human Behavior*, 23, 79–96.
- Yavuzer, H.(1998). *Çocuk eğitimi el kitabı* (6. Baskı).İstanbul: Remzi Kitabevi:
- Yen J.Y., Yen C. F., Chen C. C., Chen S. H.& Ko C. H. (2007). Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 10 (3), 323–329.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1(3), 99-118.
- Yılmaz, B.(2010). İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 617-622.

- Young, C. M. Y. & Lo, B. C. Y. (2012). Cognitive appraisal mediating relationship between social anxiety and internet communication in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 52, 78-83.
- Young, K.S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K. (1997). What makes the internet addictive: potential explanations for pathological internet use. *100. Annual Conference of American Psychological Association*, Chicago (15 August, 1997).
- Young, K.S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 415.
- Young, K. (2007). Cognitive behavior therapy with internet addicts: Treatment outcomes and implications. *CyberPsychology and Behavior*, 10(5), 671-679.
- Yurtkoru, S. E. (2009). *Sosyal ağ kullanımını etkileyen unsurların istatistiksel modellenmesi: Facebook üzerine bir uygulama*. 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 27-29 Mayıs, Atatürk Üniversitesi, Palandöken, Erzurum.
- Zhu, Y., Chen, L., Chen, H., & Chern, C. (2011). How does Internet information seeking help academic Performance? The moderating and mediating roles of academic self-efficacy. *Computers & Education*, 57, 2476–2484.

EKLER

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler;

Bu bilgi formu Çukurova Üniversitesi'nde gerçekleşen bir araştırmada kullanılmak üzere sizler hakkında bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. **Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz; daha sonra bu maddeyle ilgili olarak size uygun olan ifadenin yanına çarpı [x] işareti koyunuz.** Bütün soruları cevaplandırmanız araştırmanın tamamlanabilmesi açısından önem taşımaktadır, bu nedenle hiçbir soruyu yanıtsız bırakmayınız. Vereceğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacaktır; bu nedenle sizlerden isimlerinizi yazmanız istenmemektedir. Ayrıca sizlerden elde edilen bilgiler araştırma dışında bir amaçla kullanılmayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkürler.

Özge CANOĞULLARI

Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: ☐ Kız ☐ Erkek

2. Okulunuzun adı: ☐ Adana A. L. ☐ Çeş A. L. ☐ Ato A. L. ☐ Rotary A. L.
☐ Danişment Gazi A. L. ☐ 75.Yıl A.L. ☐ Abbas Sıdık Çalık A.L.
☐ Dr. M. Feyyaz Etiz A.L. ☐ İlhan Atış A.L. ☐ Yüreğir Halıcılar A. L.

3. Sınıf Düzeyiniz: ☐ 9. Sınıf ☐ 10. Sınıf ☐ 11. Sınıf

4. Babanızın öğrenim durumu:
☐ a. Hiçbir okul mezunu değil ☐ c. Lise mezunu ☐ e. Yüksek Lisans/Doktora
☐ b. İlkokul/Ortaokul mezunu ☐ d. Üniversite mezunu

5. Annenizin öğrenim durumu:
☐ a. Hiçbir okul mezunu değil ☐ c. Lise mezunu ☐ e. Yüksek Lisans/Doktora
☐ b. İlkokul/Ortaokul mezunu ☐ d. Üniversite mezunu

6. Ailenizin ortalama aylık geliri:
☐ a. 1000 TL'den az ☐ c. 3001-5000 TL. ☐ e. 7001-10000TL.
☐ b. 1001-3000 TL. ☐ d. 5001-7000 TL. ☐ f. 10001 TL ve üstü.

EK 2. İNTERNET BAĞIMLILIK ÖLÇEĞİ

İBÖ

Açıklama: Aşağıda günlük yaşamınızla ilgili 20 madde bulunmaktadır. Her maddeyi dikkatlice okuduktan sonra size en uygun düşen ifadeyi (X) ile işaretleyiniz.

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Arada Sırada	Çoğunlukla	Çok Sık	Devamlı
1	Ne sıklıkla planladığınızdan daha fazla süre internette kalıyorsunuz?						
2	Ne sıklıkla internette kalmak için günlük ev işlerini ihmal edersiniz?						
3	Ne sıklıkla arkadaşlarınızla birlikte olmak yerine interneti tercih edersiniz?						
4	Ne sıklıkla internet kullanan kişilerle yeni ilişkiler kurarsınız?						
5	Ne sıklıkla bir işe başlamadan önce e-postanızı (e-mail) denetlersiniz?						
6	Ne sıklıkla okula devamınız internetten dolayı olumsuz etkilenir?						
7	Herhangi biri internette ne yaptığınızı sorduğunda ne sıklıkla kendinizi savunur ve ne yaptığınızı gizlersiniz?						
8	Çevrenizdekiler ne sıklıkla internette harcadığınız zamanın fazlalığından şikâyet eder?						
9	Ne sıklıkla okuldaki ders notlarınız ve ödevleriniz internette kalma sürenizden olumsuz yönde etkilenir?						
10	Hayatınız hakkında sizi rahatsız eden düşünceleri dağıtmak için ne sıklıkla internete girersiniz?						
11	Ne sıklıkla internete girmek için sabırsızlanırsınız?						
12	Ne sıklıkla İnternetsiz hayatın, sıkıcı, bos ve eğlencesiz olacağını düşünürsünüz?						
13	Biri sizi internetteyken rahatsız ettiğinde ne sıklıkla kırıcı konuşur, bağırır veya kızgın davranışlar gösterirsiniz?						
14	Gece geç saatlerde internet kullanmaktan ötürü ne sıklıkla uykunuz kaçır?						
15	İnternette olmadığınız zamanlarda ne sıklıkla interneti düşünür veya internete girmeyi hayal edersiniz?						
16	Kendinizi ne sıklıkla internetteyken "yalnızca birkaç dakika daha" derken bulursunuz?						
17	Ne sıklıkla internette harcadığınız zamanın miktarını azaltmaya çalışır ve başarısız olursunuz?						
18	İnternette kaldığınız süreyi ne sıklıkla saklamaya çalışırsınız?						
19	Ne sıklıkla başkalarıyla dışarı çıkmak yerine internette daha fazla zaman geçirmeyi yeğlersiniz?						
20	Ne sıklıkla internette olmadığınızda kendinizi çökmüş, aksi veya sinirli hissedip, internete girince rahatlarsınız?						

EK 3. TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ

TPIÖ

Açıklama: Aşağıda günlük yaşamınızla ilgili 21 madde bulunmaktadır. Her maddeyi dikkatlice okuduktan sonra size en uygun düşen ifadeyi (X) ile işaretleyiniz.	Hiç Doğru değil	Doğru Değil	Biraz doğru	Doğru	Çok Doğru
1. Hayatımı nasıl yaşayacağıma karar vermede kendimi özgür hissediyorum	()	()	()	()	()
2. Etkileşim içinde olduğum insanları gerçekten seviyorum	()	()	()	()	()
3. Çoğu zaman kendimi yetenekli hissetmiyorum	()	()	()	()	()
4. Yaşamımda kendimi bastırılmış biri olarak görüyorum	()	()	()	()	()
5. Tanıdığım insanlar yaptığım şeylerde başarılı olduğumu söylüyorlar	()	()	()	()	()
6. İlişki kurduğum insanlarla anlaşabiliyorum.	()	()	()	()	()
7. İnsanlarla çok fazla sosyal etkileşimim ve sosyal ilişkim yok.	()	()	()	()	()
8. Fikirlerimi ve düşüncelerimi ifade etmede genellikle kendimi özgür hissediyorum	()	()	()	()	()
9. Sürekli sosyal etkileşim içerisinde bulunduğum insanları dostlarım olarak görürüm.	()	()	()	()	()
10. Son zamanlarda yeni ve ilginç beceriler kazandım.	()	()	()	()	()
11. Günlük yaşamımda, çoğu zaman bana söylenilen şeyleri yapmak zorunda kalıyorum.	()	()	()	()	()
12. Hayatımdaki insanlar bana önem verirler.	()	()	()	()	()
13. Çoğu zaman yaptığım şeyler bende bir başarı hissi uyandırır.	()	()	()	()	()
14. Günlük işlerde etkileşim içinde olduğum insanlar duygularımı dikkate alırlar.	()	()	()	()	()
15. Günlük yaşamda yeteneklerimi göstermek için fazla imkan bulamıyorum.	()	()	()	()	()
16. Yaşamımda kendime yakın hissettiğim çok fazla insan yok.	()	()	()	()	()
17. Günlük işlerde kendimi çok rahat hissediyorum	()	()	()	()	()
18. Sürekli etkileşim içinde olduğum insanlar beni pek fazla seviyor gibi görünmüyorlar.	()	()	()	()	()
19. Genellikle kendimi çok kabiliyetli görmem	()	()	()	()	()
20. Günlük işleri nasıl yapacağıma karar vermek için fazla fırsatım yok	()	()	()	()	()
21. İnsanlar genellikle bana karşı gayet arkadaş canlısıdır.	()	()	()	()	()

EK 4. SOSYAL KAÇINMA VE HUZURSUZLUK ÖLÇEĞİ

SKHÖ

Açıklama: Aşağıda günlük yaşamınızla ilgili bir takım ifadeler verilmiştir. Her maddeyi dikkatli bir şekilde okuyunuz, sonra da size uygun olan ifadeleri DOĞRU , uygun olmayanları YANLIŞ şeklinde ifadelerin sağ tarafında yer alan kutuların içine X işareti koyarak yanıtlayınız. Lütfen her maddeyi cevaplandırınız.		DOĞRU	YANLIŞ
1.	Kendimi yabancı olduğum sosyal ortamlarda bile rahat hissedirim.		
2.	Çok fazla sosyal olmamı gerektiren ortamlardan kaçınmaya çalışırım.		
3.	Yabancılarla beraber olduğum zaman rahatımdır.		
4.	İnsanlardan kaçınmak için özel bir çaba sarf etmem.		
5.	Çoğunlukla sosyal ortamları rahatsız edici bulurum		
6.	Sosyal toplantılarda genellikle sakin ve rahatımdır.		
7.	Karşı cinsten birisiyle konuşurken kendimi genellikle rahat hissedirim.		
8.	Çok iyi tanımadığım insanlarla konuşmaktan kaçınırım.		
9.	Eğer yeni kişilerle tanışma fırsatı doğarsa bunu çoğunlukla değerlendiririm.		
10.	Her iki cinsin de yer aldığı arkadaş toplantılarında kendimi çoğunlukla sinirli ve gergin hissedirim.		
11.	Çok iyi tanımadığım insanlarla beraberken genellikle sinirliyimdir.		
12.	İnsanlarla birlikte olduğum zaman kendimi genellikle rahat hissedirim.		
13.	Sık sık insanlardan uzaklaşmak isterim.		
14.	Tanımadığım insanlarla birlikte olduğum zaman genellikle kendimi rahatsız hissedirim.		
15.	Birisiyle ilk kez karşılaştığımda genellikle kendimi rahat hissedirim.		
16.	İnsanlarla tanıştırılacağım zamanlarda gergin ve sinirli olurum.		

		DOĞRU	YANLIŞ
17.	Kalabalık ve yabancı ortamlara girmekten hiç çekinmem.		
18.	Büyük bir insan grubuna gidip katılmaktan kaçınırım.		
19.	Amirlerim benimle konuşmak istediğinde onlarla istekli bir şekilde konuşurum.		
20.	İnsanlarla birlikte olduğum zaman çoğunlukla kendimi gergin ve huzursuz hissedirim.		
21.	İnsanlardan uzak durma eğilimindeyimdir.		
22.	Sosyal toplantılarda veya partilerde insanlarla konuşmaktan çekinmem.		
23.	Büyük bir grup içinde kendimi nadiren rahat hissedirim.		
24.	Sosyal toplantılardan kaçınmak için çoğunlukla mazeretler uydururum.		
25.	Bazen insanları birbirleriyle tanıştırma sorumluluğunu üstlenirim.		
26.	Resmi sosyal toplantılardan kaçınmaya çalışırım.		
27.	Genellikle ne tür sosyal toplantım olursa olsun giderim.		
28.	Başkalarıyla birlikte olmak beni hemen rahatlatır.		

EK 5. ANNE-BABA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

ABSÖ

Aşağıda, anneniz ve babanızla olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istenen, annebabanınızla ilişkinizi düşünerek her bir cümlenin sizin için ne derece doğru olduğunu ilgili yeri işaretleyerek belirtmenizdir. Bunu anne ve babanız için ayrı ayrı yapmanızı istemekteyiz. Hiçbir maddenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmmanızdır. Anne ve/veya babanızı kaybetmişseniz yetişmeniz en çok katkısı olan kişiyi dikkate alınız.

	ANNEM				
	Hiç doğru değil	Doğru değil	Kısmen doğru	Doğru	Çok Doğru
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşur.					
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek ister.					
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler verir.					
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olur.					
5. Sorunlarım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olur.					
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karışır.					
7. Sorunlarımı çözmemde destek olur.					
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edemez.					
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenirim.					
10. Kurallarına aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmez.					
11. Fazla yakın bir ilişkimiz yoktur.					
12. Ne zaman, ne yapmam gerektiği konusunda talimat verir.					
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederim.					
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermez.					
15. Onunla birbirimize çok bağlıyız.					
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermez.					
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamaz.					
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karışır.					
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlar.					
20. Hangi saatte hangi arkadaşımı buluşacağımı bilmek ister.					
21. Benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmez.					
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verir.					

	BABAM				
	Hiç doğru değil	Doğru değil	Kısmen doğru	Doğru	Çok Doğru
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşur.					
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek ister.					
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler verir.					
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olur.					
5. Sorunlarım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olur.					
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karışır.					
7. Sorunlarımı çözmemde destek olur.					
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edemez.					
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenirim.					
10. Kurallarına aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmez.					
11. Fazla yakın bir ilişkimiz yoktur.					
12. Ne zaman, ne yapmam gerektiği konusunda talimat verir.					
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederim.					
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermez.					
15. Onunla birbirimize çok bağlıyız.					
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermez.					
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamaz.					
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karışır.					
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlar.					
20. Hangi saatte hangi arkadaşım ile buluşacağımı bilmek ister.					
21. Benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmez.					
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verir.					

EK 6. GÖRÜŞME FORMU

Merhaba adım Özge Canoğulları. Vali Ziyapaşa Anadolu Lisesi'nde psikolojik danışman olarak çalışmaktayım. Aynı zamanda Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaktayım. Lise öğrencilerinin internet kullanımları konusunda bilgi edinmeye yönelik bir tez çalışması yapıyorum. Sizinle de bu konuyla ilgili olarak görüşmek istiyorum. Bu görüşmenin amacı sizler gibi lise öğrencilerinin internet kullanımları ile ilgili görüşleri hakkında bilgi edinmektir. Bu bilgileri araştırmacının dışında hiç kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca araştırma sonuçlarını yazarken görüştüğüm öğrencilerin isimlerini ve gittikleri okulları kesinlikle rapor edilmeyecektir. İzin vererseniz görüşme esnasında ses kayıt cihazı kullanmak istiyorum. Eğer sakıncası varsa görüşme kayıtlarını yazı ile yapabilirim. Başlamadan önce söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı? Bu görüşmenin yaklaşık 15 dakika süreceğini tahmin ediyorum.

1. Kaç yaşından beri internet kullanıyorsunuz?
2. İnterneti ne sıklıkla kullanırsınız?(günlük, haftalık, tatil zamanlarında vs.) Her gün kullanıyorsanız günde kaç saat kullanıyorsunuz?
3. İnterneti hangi dönemlerde daha sık kullanıyorsunuz? Yazılı, deneme sınavı, ödev sunumu öncesi vs. durumlarda ne sıklıkla internet kullanıyorsunuz?
4. Teknoloji gelişimine bağlı olarak internet kullandığınız cihazları değiştirdiniz mi? Bu değişimi istemenizdeki temel sebep neydi? Teknoloji gelişimiyle internette geçirdiğiniz zaman arasında bir orantı kurmanız gerekirse bu orantı nasıl olurdu?
5. İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?
6. Boş zamanlarınızı ne yaparak değerlendirirsiniz?
7. İnternette olmadığınız zamanlar veya internet kullandığınız cihazınıza erişim sağlayamadığınızda kendinizi nasıl hissediyorsunuz?
8. Arkadaşlarınızla bir araya geldiğiniz zaman paylaşımınız ne odaklı oluyor? İnterneti hiç kullanmadan ne kadar zaman geçirebiliyorsunuz?
9. İnternete en çok hangi duygular içerisindeyken giriyorsunuz? İnternete bağlı olduğunuz zamanlar kendinizi nasıl hissediyorsunuz?
10. İnternete ayırdığınız zaman konusunda ne düşünüyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Özge CANOĞULLARI
Doğum yeri ve yılı : Adana/1990
Telefon : 05353065337
Adres : Vali Ziyapaşa Anadolu Lisesi/ Yüreğir-Adana
e-mail : canogullari.ozge@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2012-2014: Yüksek lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
2008-2012: Lisans, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim
Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D
2004-2008: Lise, ATO Anadolu Lisesi

İŞ DENEYİMİ

2012 - 2013: Özel Serdar Abi Spor Anaokulu'nda Psikolojik Danışman, Adana
2013 - : Vali Ziyapaşa Anadolu Lisesi'nde Psikolojik Danışman ve Rehber, Adana